Θρησκευτικά Ε΄ Δημοτικού

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ Ε΄ ΤΑΞΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Ανακαλύπτουμε εικόνες, πρόσωπα και ιστορίες

Το Βιβλίο Μαθητή για τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών της Ε' Δημοτικού βασίστηκε στο Προσωρινό Έντυπο Υλικό «Φάκελος Μαθήματος», *Ο κόσμος της θρησκείας – Ανακαλύπτουμε κείμενα, μνημεία, τόπους και γεγονότα*, που επιμελήθηκαν οι εκπαιδευτικοί ***Γιώργος Τζίνος*** και ***Διονύσης-Παναγιώτης Βασάλος*** και σε σύγχρονα δημοσιευμένα γραπτά και πολυτροπικά κείμενα.

Δημιουργήθηκε με την ευθύνη της άμισθης Επταμελούς Επιστημονικής Επιτροπής, η οποία συγκροτήθηκε από το ΙΕΠ στις 19/12/2019 με σκοπό:

Α) Την εισήγηση για την πλήρη συμμόρφωση των Προγραμμάτων Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών με τις αποφάσεις του Σ.τ.Ε., για το χρονικό διάστημα που θα απαιτηθεί μέχρι τη συγγραφή και εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών, καθώς και του αντιστοίχου διδακτικού υλικού για το μάθημα των Θρησκευτικών.

Β) Την εισήγηση σχετικά με τους τρόπους και τις μεθόδους εφαρμογής των αποφάσεων του Σ.τ.Ε., του ΕΔΔΑ και της ΑΠΔΠΧ, όσον αφορά στις υπόλοιπες πτυχές των αποφάσεων αυτών που συνδέονται με το μάθημα των Θρησκευτικών, με έμφαση στη διατήρηση της υποχρεωτικότητας του μαθήματος και στη διαδικασία απαλλαγής των μαθητών/ μαθητριών.

Την ευθύνη για την επιμέλεια του παρόντος βιβλίου είχε το μέλος της επιτροπής ***Κωνσταντίνος Πρέντος***, δάσκαλος, Δρ Θεολογίας.

Εικονογράφηση εξωφύλλου: Νίκος Εγγονόπουλος (1907-1985), *Καμάρα στα κάτω Φηρά-Σαντορίνη* (Λάδι σε καμβά)

Γραφιστική επιμέλεια εξωφύλλου: Γιάννης Σπίνος, αποσπασμένος εκπαιδευτικός στο ΙΕΠ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Θρησκευτικά Ε΄ Δημοτικού

Βιβλίο Μαθητή

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
ΑΘΗΝΑ

Αγαπητά μας παιδιά,

Φέτος, με οδηγό το μάθημα των Θρησκευτικών βάζουμε πλώρη για να γνωρίσουμε τον κόσμο της θρησκείας και της πίστης μας. Θα ανακαλύψουμε κείμενα, τόπους και γεγονότα. Θα γνωρίσουμε σπουδαία πρόσωπα που προετοίμασαν τους ανθρώπους για τον ερχομό του Υιού του Θεού. Θα μιλήσουμε για τους προφήτες, οι οποίοι προετοίμασαν τον κόσμο για την έλευση του Χριστού, για τον ίδιο τον Χριστό και τη διδασκαλία Του, το μήνυμα της αγάπης, της λύτρωσης και της σωτηρίας που έφερε στους ανθρώπους, για την πρώτη Εκκλησία, γι' αυτούς που έζησαν ακολουθώντας το παράδειγμά Του, για το περιεχόμενο της Ορθόδοξης Παράδοσης, αλλά και για τη διάδοση του χριστιανικού μηνύματος στον κόσμο. Ακόμη, θα κατανοήσουμε τους κινδύνους που αντιμετώπισε η Εκκλησία στην ιστορική της διαδρομή.

Σε κάθε διδακτική Ενότητα του βιβλίου και με την καθοδήγηση της δασκάλας/του δασκάλου σας, θα επεξεργαστείτε το προσφερόμενο διδακτικό υλικό, θα πλουτίσετε τις γνώσεις σας με κείμενα και εικόνες από διάφορες πηγές, θα αναπτύξετε τις ικανότητές σας να αναζητάτε και να βρίσκετε πληροφορίες, να τις επεξεργάζεστε και να τις παρουσιάζετε μέσα από δημιουργικές δραστηριότητες, ολοκληρώνοντας τη μελέτη σας.

Καλό ταξίδι!

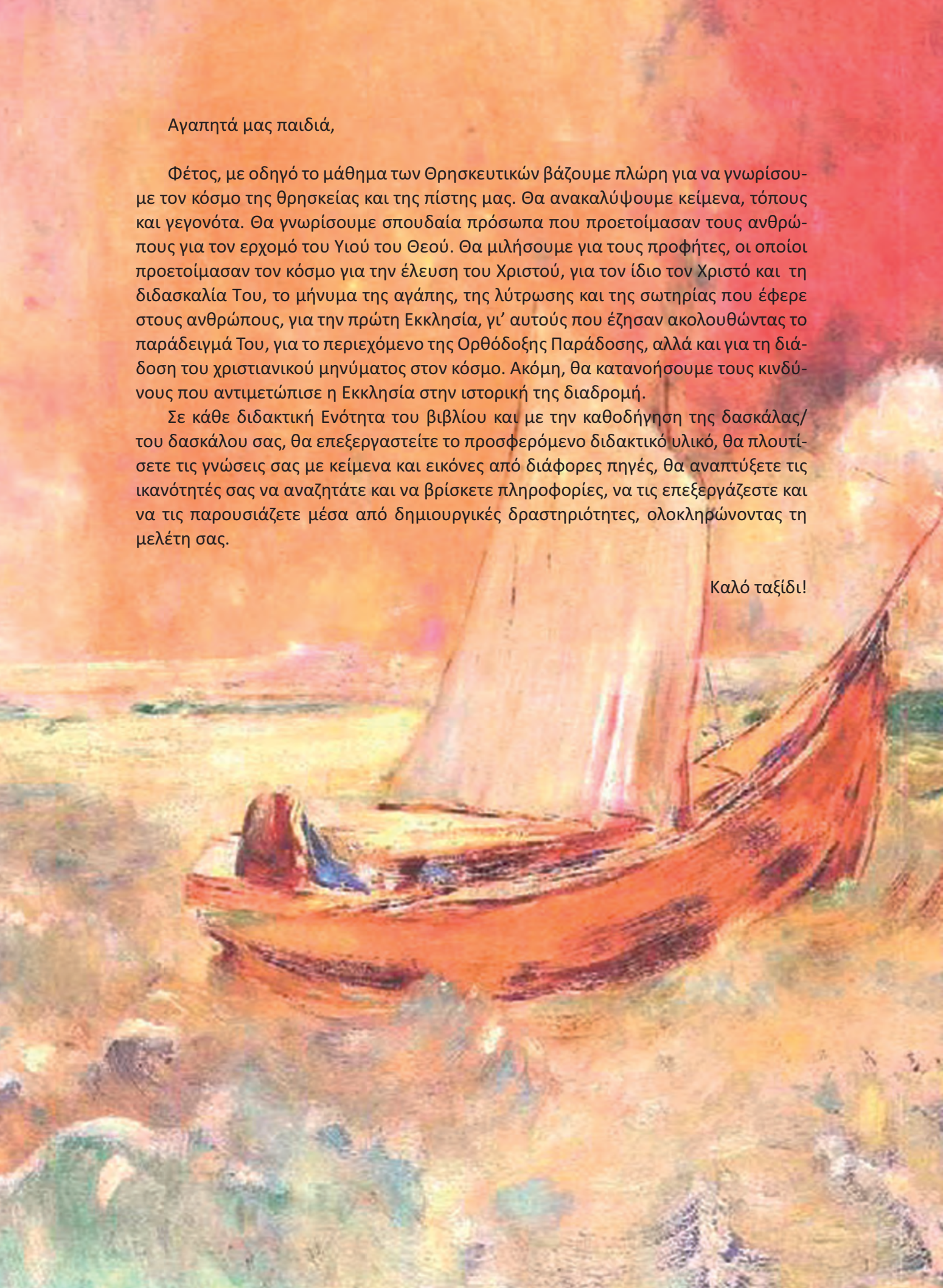

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προφήτες της Βίβλου. Κλήση για μετάνοια και αναγγελία του Μεσσία

«Εγώ ειμί η Οδός, η Αλήθεια και η Ζωή». Η διδασκαλία του Χριστού

Συμπόρευση με όρια και κανόνες

Αναγνωρίζοντας και διορθώνοντας τα λάθη μας

Η Εκκλησία του Χριστού μπαίνει στην ιστορία

Αγώνας για τη διαφύλαξη της αλήθειας

Ο Χριστιανισμός εξαπλώνεται στον κόσμο

1η Θεματική Ενότητα

Προφήτες της Βίβλου:
Κλήση για μετάνοια και αναγγελία του Μεσσία

Περιεχόμενα

1. Κλήση και αφοσίωση

- Ο προφήτης Ηλίας
- Ο προφήτης Αμώς
- Ο προφήτης Ησαΐας
- Ο προφήτης Ιερεμίας
- Ο προφήτης Ιωνάς
- Ο Ιωάννης ο Πρόδρομος

2. «Τάδε λέγει Κύριος»: Λόγια μέσα από την καρδιά

- «Αγάπησα τον Ισραήλ από τότε που ήταν νήπιο»
- «Ξέρω τις ανομίες σας»
- «Κάντε το καλό και όχι το κακό»
- «Θα τελειώσουν οι γιορτές»
- «Γεννήθηκε για μας ένα παιδί»
- Ο Ιωάννης ο Βαπτιστής: Ο προφήτης που άνοιξε τον δρόμο για τον Χριστό

3. Οι ψευδοπροφήτες

4. Τα μηνύματα των προφητών στη σύγχρονη εποχή

Σε αυτή την ενότητα

- Θα μιλήσουμε για τη ζωή και τη δράση ορισμένων προφητών.
- Θα αναγνωρίσουμε κοινά χαρακτηριστικά στο κήρυγμά τους.
- Θα περιγράψουμε τον ρόλο του Θεού στη ζωή τους.
- Θα εντοπίσουμε στα κείμενά τους χαρακτηριστικά του Θεού της Βίβλου.
- Θα διακρίνουμε τη σχέση των προφητών με το πρόσωπο του Ιησού Χριστού.
- Θα συσχετίσουμε τα μηνύματα των προφητειών με τα προβλήματα της σύγχρονης εποχής.
- Θα εξηγήσουμε τη διαφορά μεταξύ προφητών και ανθρώπων που «προλέγουν» το μέλλον (μέντιουμ κ.ά.).
- Θα συζητήσουμε και θα εξηγήσουμε ό,τι μας εμπνέει και μας συγκινεί στο έργο των προφητών.

1. Κλήση και αφοσίωση

Στα πολύ παλιά χρόνια, πριν τη γέννηση του Χριστού, υπήρχαν εποχές που οι Ισραηλίτες ξεχνούσαν τον Θεό και τις εντολές του. Κάποιες φορές, μάλιστα, έφταναν να λατρεύουν «ψεύτικους» θεούς, ενώ στις σχέσεις τους κυριαρχούσαν η σκληρότητα και η αδικία.

Τότε, παρουσιάζονταν στον κόσμο οι προφήτες. Ήταν άνθρωποι που ο Θεός τούς ανέθετε μια μεγάλη αποστολή: να μιλήσουν στους ανθρώπους για το θέλημά του και να τους καλέσουν σε μετάνοια, αλλαγή, δηλαδή, του τρόπου ζωής τους και επιστροφή στον Θεό. Οι προφήτες εμπιστεύονταν απόλυτα τον Θεό και γι' αυτό δε δίσταζαν να κηρύττουν το θέλημά του. Θύμιζαν στον λαό ό,τι είχε κάνει ο Θεός γι' αυτούς και προειδοποιούσαν ότι τα άνομα έργα θα είχαν άσχημα αποτελέσματα στη ζωή τους.

Ταυτόχρονα, έδιναν ελπίδα και θάρρος στους ανθρώπους. Τους παρηγορούσαν αναγγέλλοντας τον ερχομό του Μεσσία στον κόσμο, δηλαδή του Χριστού, ο οποίος θα τους έσωζε. Όχι μόνο τους Ισραηλίτες, αλλά ολόκληρο τον κόσμο. Οι άνθρωποι έπαιρναν ελπίδα από το κήρυγμα των προφητών και, πράγματι, κάποιοι απ' αυτούς μετανοούσαν και άλλαζαν τρόπο ζωής. Κάποιες φορές, όμως, ενοχλούνταν από τα λεγόμενά τους και τους καταδίωκαν. Κάποιους, μάλιστα, έφτασαν να τους θανατώσουν.

Ο προφήτης Ηλίας

Μετά τον θάνατο του Σολομώντα οι Ισραηλίτες άρχισαν να μαλώνουν μεταξύ τους. Η χώρα χωρίστηκε σε δύο τμήματα και κάθε τμήμα είχε τον δικό του βασιλιά. Οι άνθρωποι δεν νοιάζονταν πια για τον αληθινό Θεό και λάτρευαν τα είδωλα τα οποία έφτιαχναν μόνοι τους από πέτρα και ξύλο. Ένας από τους βασιλιάδες αυτούς λεγόταν Αχαάβ. Αυτός λάτρευε έναν ψεύτικο θεό που τον ονόμαζαν Βάαλ, τον "θεό" του ουρανού και της βροχής. Τότε ο Ηλίας παρουσιάστηκε στον βασιλιά και του είπε: «Για την ασέβειά σου ο Θεός θα σε τιμωρήσει. Επί τρία χρόνια ούτε σταγόνα βροχής δεν θα πέσει στη χώρα σου κι η πείνα θα θερίσει τον λαό σου». Πραγματικά, από τη μέρα εκείνη έκλεισε θαρρείς ο ουρανός και έπαψε να βρέχει. Οι συμπατριώτες του αλλά και ο Αχαάβ δυσαρεστήθηκαν πολύ και καταδίωξαν τον προφήτη. Ο Ηλίας, για να αποφύγει την οργή τους, έφυγε στην έρημο, όπου τρεφόταν με το ψωμί και το κρέας που του έφερναν κοράκια και ξεδιψούσε από έναν μισοξεραμένο χείμαρρο.

Οι διώξεις του προφήτη, όμως, συνεχίστηκαν. Όταν η βασίλισσα Ιεζάβελ καθιέρωσε τη λατρεία των ειδώλων, ο Ηλίας αγωνίστηκε σκληρά εναντίον τους. Η βασίλισσα ορκίστηκε να τον εξοντώσει και εκείνος αναγκάστηκε πάλι να φύγει. Διέσχισε την έρημο και κατέφυγε στη σπηλιά ενός βουνού. Εκεί, αποκαμωμένος, προσευχήθηκε στον Θεό. Τότε ο Κύριος του είπε: «Βγες έξω και στάσου στο βουνό ενώπιόν μου». Μεγάλος άνεμος και δυνατός έσχιζε τα βουνά και συνέτριβε τους βράχους στο πέρασμά του, αλλά ο Κύριος δεν ήταν σ' εκείνον τον άνεμο. Μετά τον άνεμο έγινε σεισμός, αλλά ούτε και στον σεισμό ήταν ο Κύριος. Μετά τον σεισμό ήρθε φωτιά, αλλά ούτε και στη φωτιά ήταν ο Κύριος. Και μετά τη φωτιά ακούστηκε ένας ήχος από ελαφρό αεράκι. Εκεί ήταν ο Κύριος.

Γ΄ Βασ 19

Τα εκκλησάκια του Άι Λια

Εκκλησάκι του «Άι Λια» στο βουνό

Ο λόγος που οι εκκλησίες του προφήτη Ηλία είναι χτισμένες στο βουνό σχετίζεται με τη λαϊκή παράδοση η οποία αναφέρει ότι ο «Άι Λιας» ήταν ναύτης που η θάλασσα προσπάθησε πολλές φορές να τον πνίξει. Γι' αυτό, όταν βαρέθηκε τα ταξίδια, αποφάσισε να βρει ένα μέρος που να μην ξέρουν οι άνθρωποι εκεί τι είναι θάλασσα και καράβι. Έτσι, σύμφωνα με την παράδοση, πήρε ένα κουπί στον ώμο και τράβηξε για τη στεριά. Όποιον συναντούσε τον ρωτούσε τι είναι αυτό που κρατάει στα χέρια του και όσο του απαντούσαν «κουπί», τραβούσε ψηλότερα. Όταν κάποτε έφτασε σε ένα ψηλό βουνό, συνάντησε έναν τσοπάνη και τον ρώτησε τι ήταν αυτό που βαστούσε. Ο τσοπάνης το κοίταξε καλά καλά και του απάντησε: «Ξύλο είναι». Ο «Άι Λιας» γέλασε ικανοποιημένος και έμεινε από τότε κοντά στους ανθρώπους των βουνών.

Ο προφήτης Αμώς

Ο προφήτης Αμώς καταγόταν από την πόλη Θεκουέ της Ιουδαίας. Ήταν κτηνοτρόφος και καλλιεργητής σύκων και μούρων. Κλήθηκε απευθείας από τον Θεό στο προφητικό αξίωμα, όπως ο ίδιος αναφέρει: «Ο Κύριος με πήρε από τα πρόβατα και ο ίδιος ο Κύριος μου είπε: Πήγαινε και προφήτευσε στον ισραηλιτικό λαό μου» (Αμ. 7,15). Κατέκρινε την ηθική και θρησκευτική κατάπτωση του Ισραήλ και την κοινωνική αδικία, καλώντας τον λαό σε μετάνοια. Αν και στερούνταν μόρφωσης, διακρινόταν για την πρωτοτυπία, τη φυσικότητα, τη δύναμη και την ευθύτητα του λόγου του. Λόγω, όμως, του σφοδρού ελέγχου και των σκληρών λόγων του για την τύχη του Ισραήλ, ξεσήκωσε εναντίον του την ιερατική τάξη, ώστε ο αρχιερέας Αμασίας ζήτησε από τον βασιλέα Ιεροβοάμ την εξορία του στο βασίλειο του Ιούδα, διαβάλλοντάς τον ως ταραχοποιό. Τότε, ο Αμώς προανάγγειλε την καταστροφή της οικογένειας του Αμασία.

Ο προφήτης Ησαΐας

Ο Ησαΐας ήταν ένας σπουδαίος προφήτης της Παλαιάς Διαθήκης. Έζησε στα Ιεροσόλυμα και ήταν πολύ μορφωμένος. Στην εποχή του, οι Ισραηλίτες επηρεάστηκαν από τους γειτονικούς ειδωλολατρικούς λαούς κι έγιναν πλεονέκτες και άδικοι. Τότε, ο Θεός έδωσε στον Ησαΐα το προφητικό χάρισμα. Του ανέθεσε να πει στους συμπατριώτες του πως είχαν πάρει λάθος δρόμο και είχαν απομακρυνθεί από τον Θεό. Κι ο Ησαΐας τούς δίδαξε: *«Δεν θέλει ο Θεός θυσίες, γιορτές και ψεύτικες προσευχές, αλλά μόνο καλά έργα. Να τρέφετε τους πεινασμένους, να ποτίζετε τους διψασμένους, να ντύνετε τους γυμνούς, να βοηθάτε κάθε άνθρωπο που έχει την ανάγκη σας».*

Αλλά ο Ησαΐας δεν μίλησε στους συμπατριώτες του μόνο για τα λάθη τους. Τους μίλησε και για τον Μεσσία. Προανάγγειλε τη γέννηση του Χριστού τόσο ζωντανά, σαν να ήταν μπροστά στο γεγονός. Το ίδιο καθαρά μίλησε και για όσα θα πάθαινε ο Μεσσίας, δηλαδή την προδοσία, τις προσβολές, τον μαρτυρικό θάνατο:

«Ήταν περιφρονημένος από τους ανθρώπους κι εγκαταλελειμμένος άνθρωπος φορτωμένος θλίψεις, του πόνου σύντροφος, έτσι που να γυρίζουνε αλλού οι άνθρωποι το πρόσωπό τους. Αυτός όμως φορτώθηκε τις θλίψεις μας κι υπέφερε τους πόνους τους δικούς μας…

Σαν πρόβατο που τ' οδηγούνε στη σφαγή, καθώς το αρνί που στέκεται άφωνο μπροστά σ' αυτόν που το κουρεύει, ποτέ του δεν παραπονέθηκε. Κι όμως δεν είχε πράξει ανομία καμιά και δόλος δεν είχε βρεθεί στο στόμα του».

Ησ 53

Επειδή ο Ησαΐας κατέκρινε τις κακές πράξεις του βασιλιά Μανασσή, αυτός διέταξε να τον θανατώσουν. Από τα πρώτα κιόλας χριστιανικά χρόνια μέχρι και σήμερα, η Εκκλησία χρησιμοποιεί στη λατρεία της τα λόγια του Ησαΐα. Στις ακολουθίες των μεγάλων γιορτών, λ.χ., ακούμε αναγνώσματα από τις προφητείες του.

Ο προφήτης Ιερεμίας

Ένας άλλος προφήτης ήταν ο Ιερεμίας. Ο Θεός τον κάλεσε και του είπε: «Πριν ακόμη γεννηθείς, σε διάλεξα και σε ξεχώρισα, για να είσαι προφήτης στους λαούς».

Ο Ιερεμίας όμως απάντησε: «Μα, Κύριε, Θεέ, εγώ δεν ξέρω να κηρύττω τον λόγο, είμαι ακόμα πολύ νέος». Ο Θεός όμως του είπε: «Μη λες πως είσαι νέος. Πήγαινε σε όσους θα σε στείλω και πες ότι εγώ σε διατάζω. Μη φοβάσαι κανέναν, γιατί εγώ είμαι μαζί σου για να σε προστατεύω».

Ιερ 1, 110

Ο προφήτης Ιερεμίας μετέφερε στον λαό ένα μήνυμα του Θεού που υποσχόταν ότι, την εποχή που θα έρθει ο Σωτήρας, ο Θεός θα κάνει μια καινούρια συμφωνία με τον λαό του. Έλεγε το μήνυμα: «Έρχεται ο καιρός που θα κάνω μια καινούρια συμφωνία με τον λαό μου.

Δεν θα έχει καμιά σχέση με τη συμφωνία που είχα κάνει με τους προγόνους τους την ημέρα που τους πήρα από το χέρι και τους οδήγησα έξω από την Αίγυπτο. Εκείνοι δεν τήρησαν τη συμφωνία μου κι εγώ τους παραμέλησα. Και να ποια θα είναι η νέα συμφωνία: θα βάλω τον νόμο μου μέσα στη συνείδησή τους και θα τον γράψω στις καρδιές τους. Όλοι τους θα με γνωρίζουν, από τον πιο άσημο ως τον πιο σπουδαίο. Θα συγχωρήσω την ανομία τους και δεν θα ξαναθυμηθώ πια την αμαρτία τους. Εγώ το λέω, ο Κύριος».

Ιερ 31, 31-34

Ο προφήτης Ιερεμίας

Ο Ιερεμίας είχε τη βαθιά πεποίθηση ότι ο άνθρωπος μπορεί να αλλάζει στ' αλήθεια, μόνο όταν μετανιώσει πραγματικά. Μια τέτοια μετάνοια όμως δεν πετυχαίνεται με εξωτερικές αλλαγές. Είναι πάνω απ' όλα μια υπόθεση της καρδιάς, εσωτερική.

Ο προφήτης Ιερεμίας προσπαθούσε να δείξει στους ανθρώπους τα λάθη τους. Στεκόταν στην πόρτα του ναού και κήρυττε άφοβα: «Ακούστε ... όλοι όσοι περνάτε για να πάτε να προσευχηθείτε στον Κύριο! Ο Κύριος λέει: Διορθώστε τη συμπεριφορά σας και τα έργα σας... Μην ξεγελάτε τον εαυτό σας επαναλαμβάνοντας ότι ο ναός που κατοικεί ο Κύριος είναι εδώ. Αν πράγματι διορθώσετε τη συμπεριφορά και τα έργα σας... τότε εγώ θα κατοικήσω μαζί σας...». Η συμπεριφορά του αυτή ενόχλησε τους Ισραηλίτες, ιδιαίτερα τους άρχοντες και τους ιερείς. Έτσι, άρχισαν οι δοκιμασίες του. Για να του κλείσουν το στόμα, του απαγόρεψαν να μιλάει στον λαό, έκαψαν τις προφητείες του, αποπειράθηκαν να τον δηλητηριάσουν, τον μαστίγωσαν και τον φυλάκισαν.

Ο προφήτης Ιωνάς

Ο Ιωνάς ήταν ευσεβής άνδρας. Κάποια μέρα ο Θεός τού είπε: «Σήκω να πας στη Νινευή, τη μεγάλη πόλη. Εκεί να πεις στους κατοίκους ότι θα τους τιμωρήσω, γιατί είδα πόσο κακοί είναι». Ο Ιωνάς όμως φοβήθηκε να πάει στη Νινευή και δεν υπάκουσε. Πήγε σε ένα παραθαλάσσιο μέρος και βρήκε ένα πλοίο που πήγαινε προς την αντίθετη κατεύθυνση. Ήθελε να ξεφύγει από τον Θεό. Αλλά, ο Θεός σήκωσε ανεμοστρόβιλο στη θάλασσα. Οι ναύτες τρόμαξαν και φώναξαν, ζητώντας βοήθεια από τον Θεό. Για να ελαφρύνουν το πλοίο άρχισαν να ρίχνουν το φορτίο του στη θάλασσα. Ο Ιωνάς είχε κατέβει στο αμπάρι του πλοίου και κοιμόταν βαθιά. Κάποια στιγμή ο πλοίαρχος τον

πλησίασε και του είπε: «Σήκω και παρακάλεσε τον Θεό σου να μας βοηθήσει. Ίσως μας λυπηθεί και σωθούμε».

Ο Ιωνάς όμως του απάντησε: «Ο Θεός δεν θα με ακούσει. Εγώ φταίω για όλα. Δεν υπάκουσα στην εντολή του και ήθελα να ξεφύγω απ' αυτόν. Γι' αυτό τον λόγο, έστειλε ο Θεός τη θαλασσοταραχή. Πάρτε με και ρίξτε με στη θάλασσα και αυτή θα ησυχάσει».

Οι ναύτες δεν ήθελαν να το κάνουν αυτό. Η θαλασσοταραχή γινόταν όμως, ολοένα, και χειρότερη. Τότε άρχισαν να προσεύχονται στον Θεό: «Αχ, Κύριε, μη μας τιμωρήσεις με θάνατο, επειδή θα ρίξουμε αυτόν τον άνθρωπο στη θάλασσα. Εσύ, Κύριε, εκείνο που θέλεις το κάνεις». Έπειτα σήκωσαν τον Ιωνά και τον πέταξαν στη θάλασσα. Κι αμέσως η θαλασσοταραχή σταμάτησε.

Ο Θεός έστειλε ένα μεγάλο ψάρι και κατάπιε τον Ιωνά. Κι έμεινε ο Ιωνάς μες στην κοιλιά του ψαριού τρία μερόνυχτα. Από 'κει προσευχήθηκε στον Θεό. Τότε, ο Θεός πρόσταξε το ψάρι να κολυμπήσει προς την ακτή και να βγάλει τον Ιωνά στη στεριά.

Για δεύτερη φορά τότε είπε ο Θεός στον Ιωνά: «Σήκω να πας στη Νινευή. Εκεί να πεις στους ανθρώπους ότι θα τους τιμωρήσω».

Αυτή τη φορά ο Ιωνάς υπάκουσε. Πήγε στο κέντρο της πόλης και φώναξε: «Σαράντα μέρες ακόμα και η Νινευή θα καταστραφεί!». Τότε οι κάτοικοι της Νινευή τρόμαξαν. Φόρεσαν πένθιμα ρούχα και προσευχήθηκαν στον Θεό να τους γλιτώσει. Σταμάτησαν τις κακές πράξεις και τις αδικίες τους. Όταν είδε ο Θεός πως οι Νινευίτες άφησαν την κακία τους, αποφάσισε να μην καταστρέψει την πόλη.

Ιων 1-3

Ο Ιωάννης ο Πρόδρομος

Ο Ιωάννης, ο γιος του Ζαχαρία και της Ελισάβετ, γεννήθηκε με θαυμαστό τρόπο όταν οι γονείς του ήταν πολύ μεγάλοι σε ηλικία. Οι άνθρωποι γύρω του έλεγαν ότι ήταν ένα παιδί ευλογημένο από τον Θεό. Ενώ ήταν ακόμη νέος, εγκατέλειψε τον κόσμο κι αποτραβήχτηκε στην έρημο του Ιορδάνη ποταμού, όπου δίδασκε τον λαό και καλούσε τους ανθρώπους να μετανοήσουν.

Ο Ιωάννης ζούσε με προσευχή και νηστεία, φορούσε ρούχα από τρίχες καμήλας και δερμάτινη ζώνη στη μέση του. Η τροφή του ήταν αγριόχορτα και μέλι. Στον Ιωάννη πήγαινε πολύς κόσμος από τα Ιεροσόλυμα, την Ιουδαία, και από όλη την περιοχή του Ιορδάνη. Εκεί τους βάφτιζε, αφού εξομολογούνταν τις αμαρτίες τους. Καλούσε όλους να σταματήσουν το κακό και τις αδικίες, να μετανοήσουν και να αλλάξουν τρόπο ζωής, επειδή έχει φτάσει η Βασιλεία του Θεού, με την έλευση του Χριστού στον κόσμο.

Ο Ιωάννης κατέκρινε τον άρχοντα της περιοχής, τον Ηρώδη, για την αμαρτωλή ζωή του. Επίσης κατηγορούσε τους τελώνες, επειδή απαιτούσαν από τους ανθρώπους περισσότερα από ό,τι γράφει ο νόμος, και τους στρατιώτες, επειδή έπαιρναν λεφτά με τη βία. Αυτό στάθηκε αφορμή να τον συλλάβουν, να τον φυλακίσουν και τελικά να τον αποκεφαλίσουν.

Ο Ιωάννης θεωρείται ο τελευταίος των προφητών και ο μοναδικός προφήτης που έζησε την αρχή της διδασκαλίας του Χριστού. Ονομάστηκε και Πρόδρομος, επειδή με τη ζωή και το έργο του προετοίμασε τους ανθρώπους να δεχτούν τον Χριστό.

Μτ 3, 16

Για τον Ιωάννη είχε προφητέψει ο προφήτης Ησαΐας: *Μια φωνή βροντοφωνάζει στην έρημο: Ετοιμάστε τον δρόμο για τον Κύριο, ισιώστε τα μονοπάτια να περάσει.*

Δραστηριότητες

1. Χωριζόμαστε σε ομάδες. Γράφουμε σε μικρά χαρτάκια τα ονόματα των προφητών που αναφέρονται στα παραπάνω κείμενα. Τα βάζουμε σε ένα κουτί και ένας από κάθε ομάδα τραβάει τυχαία ένα χαρτάκι. Αφού διαβάσουμε το σχετικό κείμενο για τον προφήτη που διαλέξαμε, επεξεργαζόμαστε τα παρακάτω θέματα: Η κλήση του από τον Θεό. Η εποχή που έζησε. Οι προφητείες του. Οι δυσκολίες που συνάντησε. Γράφουμε τις σκέψεις μας και τις παρουσιάζουμε στην τάξη.

2. Ποια στοιχεία της ζωής και της δράσης των προφητών τα συναντούμε σχεδόν σε όλους; Τα σημειώνουμε και σκεφτόμαστε, τί σημαίνει αυτό για το έργο που τους είχε ανατεθεί.

3. Βρίσκουμε στο ημερολόγιο την ημέρα που γιορτάζουν οι προφήτες που γνωρίσαμε ή και άλλοι. Γράφουμε τις ημερομηνίες με τα ονόματά τους σε χαρτόνι. Στη συνέχεια, κολλάμε σε αυτό εικόνες τους που βρίσκουμε στο διαδίκτυο ή ζωγραφίζουμε δικές μας και το ονομάζουμε «Εορτολόγιο προφητών».

2. «Τάδε λέει ο Κύριος»: Λόγια μέσα απ' την καρδιά

Οι προφήτες με τα κηρύγματά τους ήθελαν να βοηθήσουν τους ανθρώπους να καταλάβουν τα λάθη τους, να μετανοήσουν και να αλλάξουν τρόπο ζωής. Προσπαθούσαν να μιλούν με τρόπο κατανοητό για τους ανθρώπους της εποχής τους. Χρησιμοποιούσαν αφηγήσεις, χρησμούς, ποιήματα και τραγούδια. Παρακάτω βλέπουμε κάποια από αυτά.

«Αγάπησα τον Ισραήλ από τότε που ήταν νήπιο»: Υπενθυμίζουν τη φροντίδα και την αγάπη του Θεού

Ο Κύριος λέει: *«Όταν ο Ισραήλ ήταν παιδί, τον αγάπησα και τον κάλεσα από την Αίγυπτο, να είναι γιος μου. Όσο όμως τους καλούσα προς εμένα, τόσο αυτοί απομακρύνονταν. Στον Βαάλ πρόσφεραν θυσίες και μπρος στα είδωλά του έκαιγαν προσφορές. Εγώ δίδαξα τον Εφραΐμ να περπατάει, τον κράτησα στην αγκαλιά μου, αλλά αυτοί δεν αναγνώρισαν ότι εγώ τους φρόντιζα».*

«Εγώ θα βοηθήσω να αποκατασταθούν οι πόλεις και οι κατοικίες τους. Θα τους αγαπήσω ολοφάνερα, ώστε και οι ίδιοι να βλέπουν και να διακηρύσσουν την αγάπη μου. Διότι θα έχω απομακρύνει πλέον την οργή μου από αυτούς. Θα είμαι για τον Ισραήλ όπως η ζωογόνα και ευεργετική δροσιά... Θα επιστρέψουν από την αιχμαλωσία και θα εγκατασταθούν ασφαλείς κάτω από την προστασία του Θεού».

Ωσ 11,1 και 14, 5-8 και Ησ 5-7, 14-25

«Ξέρω τις ανομίες σας»: Κατακρίνουν όσους αδικούν και υπερασπίζονται τους αδικημένους

Ξέρω πόσο πολλές είναι οι ασέβειές σας και πόσο βαριές οι αμαρτίες σας: καταπιέζετε τον αδύνατο και τον κλέβετε, όταν του παίρνετε φόρο από το στάρι της σοδειάς του. Δέχεστε δωροδοκίες και τον εμποδίζετε να βρει το δίκιο του στο δικαστήριο. Για όλα αυτά, στα όμορφα σπίτια που χτίσατε δε θα κατοικήσετε και από τα ωραία αμπέλια που φυτέψατε δεν θα πιείτε κρασί.

Αμ 5,11-12

«Κάντε το καλό και όχι το κακό»: Καλούν τους ανθρώπους να μετανιώσουν και να είναι δίκαιοι

Κάντε το καλό και όχι το κακό, για να ζήσετε. Τότε ο Κύριος, ο Θεός του σύμπαντος θα είναι αληθινά μαζί σας. Αποστραφείτε το κακό και αγαπήστε το καλό και αποκαταστήσετε τη δικαιοσύνη στο δικαστήριο.

Αμ 5, 14-15

«Τι ερωτάς, ω άνθρωπε;», απαντά ο προφήτης. «Δεν σου ανακοινώθηκε και δεν σου έγινε γνωστό και κατανοητό ποιο είναι το καλό και το ευχάριστο για τον Θεό; Ζητάει τίποτα πα-

ραπάνω από σένα ο Θεός, παρά μόνον να είσαι δίκαιος, εύσπλαχνος και πρόθυμος να πορεύεσαι σύμφωνα με τις εντολές του;».

Μιχ 6, 8

«Θα τελειώσουν οι γιορτές»: Προειδοποιούν για τις επερχόμενες καταστροφές

Οι ευθύνες των ισχυρών

Εσείς που κοιμάστε πάνω σε πολυτελή κρεβάτια από ελεφαντόδοντο και σπαταλάτε πολλά χρήματα για στρώματα και πολυτελή σκεπάσματα, εσείς που τρώτε μικρά κατσικάκια και μοσχάρια του γάλακτος. Που συνοδεύετε με ρυθμικά χειροκροτήματα τον ήχο των μουσικών οργάνων, διότι θεωρείτε αυτές τις διασκεδάσεις μόνιμες και όχι παροδικές. Εσείς που πίνετε εκλεκτό κρασί, φοράτε πανάκριβα αρώματα και δεν νοιάζεστε ούτε πονάτε για την καταστροφή που έρχεται για τον λαό του Ισραήλ εξαιτίας της διαφθοράς του. Κοιτάξτε τι θα γίνει τώρα, θα αιχμαλωτιστούν οι Ισραηλίτες μαζί με τους άρχοντές τους, τα ζώα θα γίνουν λάφυρα των εχθρών τους και καμιά κραυγή αλόγου δεν θα ακούγεται.

Αμ 6, 37

Ακούστε αρχηγοί και άρχοντες του Ισραήλ. Δεν είναι έργο δικό σας να γνωρίζετε το δίκαιο; Εσείς όμως μισείτε το καλό και αγαπάτε το κακό. Φέρεστε στον λαό μου σαν να ήταν ζώα που τα πάνε για σφαγή... Τρέφεστε με τις σάρκες του λαού μου... κακομεταχειρίζεστε τον λαό μου... Αποστρέφεστε το δίκαιο και διαστρέφετε το σωστό, εσείς που χτίζετε την Ιερουσαλήμ, την πόλη του Θεού, πάνω σε αίματα και αδικίες. Οι άρχοντες δωροδοκούνται όταν δικάζουν, οι ιερείς διδάσκουν με πληρωμή και οι προφήτες προφητεύουν με αμοιβή. Κι ύστερα απ' όλα αυτά τολμούν και λένε «Ο Κύριος είναι μαζί μας. Δε θα μας βρει κακό!».

Μιχ 3, 14

Ανομβρία θα πέσει στη χώρα

Και οι άρχοντες της πόλης έστειλαν τους νεότερους υπηρέτες τους για να φέρουν νερό από τα πηγάδια, αλλά αυτοί πήγαν στα πηγάδια και δεν βρήκαν νερό και γύρισαν με τα δοχεία τους κενά. Τα γεωργικά έργα σταμάτησαν, διότι δεν είχε πέσει βροχή και οι γεωργοί καταστεναχωρημένοι και σε απόγνωση έβαζαν τα χέρια τους πάνω στο κεφάλι. Τα ελάφια γεννούσαν στους αγρούς και εγκατέλειπαν τα νεογέννητα, διότι δεν υπήρχε χλόη για να τα ταΐσουν.

Ιερ 14,35

«Γεννήθηκε για μας ένα παιδί»: Προαναγγέλλουν τον ερχομό του Χριστού στον κόσμο

Ένα κλωνάρι θα φυτρώσει από τον κορμό του Ιεσσαί και ένα κλαδί θα ξεπροβάλει από τις ρίζες του...Τίποτε δε θα κρίνει απ' τα φαινόμενα ούτε θ' αποφασίζει απ' τα λεγόμενα. Αλλά θα κρίνει με δικαιοσύνη τους φτωχούς και θα υπερασπίζεται με ευθύτητα τους ταπεινούς της χώρας...

Ησ 9, 56

Ο λαός που βάδιζε μες στα σκοτάδια
είδε ένα φως λαμπρό·
και λάμπει φως πάνω σ' αυτούς
που κατοικούνε σε τόπο σκοτεινό.
Γιατί γεννήθηκε για μας ένα παιδί,
μας δόθηκε ένας γιος·
και τ' όνομά του θα είναι:
Σύμβουλος θαυμαστός, Θεός ισχυρός,
Αιώνιος Πατέρας και της ειρήνης
Άρχοντας.

Ησ 9

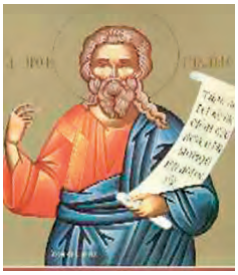

Αλλά από σένα Βηθλεέμ... αν και είσαι από τις πιο μικρές πόλεις του Ιούδα, εγώ θα κάνω να προέλθει εκείνος που θα γίνει άρχοντας του Ισραήλ... Όταν έρθει εκείνος, θα τους οδηγήσει και θα τους προστατέψει με τη δύναμή μου... Θα ζήσουν με ασφάλεια, γιατί όλοι οι λαοί της γης θ' αναγνωρίσουν τη μεγαλοσύνη του. Αυτός θα φέρει την ειρήνη.

Μιχ 5,13

Ο Ιωάννης ο Βαπτιστής:
Ο προφήτης που άνοιξε τον δρόμο για τον Χριστό

«Μετανοείτε, γιατί έχει πλησιάσει η βασιλεία των ουρανών». «Εγώ έχω ανάγκη από σένα να βαφτιστώ, κι εσύ έρχεσαι προς εμένα;» (είπε στον Χριστό, όταν Εκείνος ζήτησε από τον Ιωάννη να τον βαπτίσει).

Μτ 1,2 & 1,14

Και κήρυττε για τον Κύριο λέγοντας: «Έρχεται ο ισχυρότερός μου ύστερα από εμένα, του οποίου δεν είμαι ικανός να σκύψω και να λύσω το λουρί των υποδημάτων του.

Εγώ σας βάφτισα σε νερό, αυτός όμως (ο Χριστός) θα σας βαφτίσει μέσα σε Πνεύμα Άγιο».

Μκ 1,7

Άγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής, Δομίνικος Θεοτοκόπουλος. Μουσείο Τέχνης, Καταλονία, Βαρκελώνη

Ο Ιησούς μιλάει για τον Ιωάννη τον Βαπτιστή

Αυτός είναι για τον οποίο έχει γραφτεί: «Ιδού, αποστέλλω τον αγγελιοφόρο μου πριν από το πρόσωπό σου, ο οποίος θα παρασκευάσει την οδό σου μπροστά σου».

Σας λέω: δεν είναι κανένας μεγαλύτερος από τον Ιωάννη μεταξύ των γεννημένων από γυναίκες. Αλλά, ο μικρότερος στη βασιλεία του Θεού είναι μεγαλύτερος από αυτόν.

Λκ 7, 27-28

3. Οι ψευδοπροφήτες

Την εποχή της δράσης των προφητών εμφανίστηκαν και οι λεγόμενοι ψευδοπροφήτες, άνθρωποι που, χωρίς να έχουν τη φώτιση του Θεού, έλεγαν και καμάρωναν πως «προφήτευαν». Στην πραγματικότητα, όμως, εξυπηρετούσαν τα σχέδια και τις σκοπιμότητες των ισχυρών, κερδίζοντας χρήματα. Με ψεύτικες προφητείες καθησύχαζαν τον λαό και τον παραπλανούσαν, λέγοντας ότι όλα πηγαίνουν καλά! Έτσι οι ισχυροί, οι άρχοντες, οι βασιλιάδες και ορισμένοι ιερείς μπορούσαν να συνεχίζουν να καταπατούν τους νόμους με τις παράνομες και ανήθικες πράξεις τους. Οι ψευδοπροφήτες είχαν την προφητεία ως επάγγελμα και ζούσαν πλουσιοπάροχα δίπλα στους ισχυρούς.

Μην ακούτε τα λόγια των προφητών που σας γεμίζουν με ψεύτικες ελπίδες! Σας μιλάνε για οράματα που βγαίνουν από το μυαλό τους κι όχι από το στόμα μου. Λένε διαρκώς... Ο Κύριος είπε πως θα πάνε όλα καλά για σας, ακόμα λένε και σ' εκείνους που ακολουθούν τις πονηρές επιθυμίες τους πως δεν θα τους βρει κανένα κακό... Δεν τους έστειλα εγώ αυτούς τους προφήτες... Δεν τους μίλησα, όμως αυτοί κηρύττουν εξ ονόματός μου.

Ιερ 14, 14-15

Οι ψευδοπροφήτες, οι οποίοι μοιάζουν με τα δηλητηριασμένα φίδια που δαγκώνουν τους διαβάτες, παραπλανούν τον λαό μου και υπόσχονται ειρήνη σ' εκείνους που τους δίνουν πλούσια τροφή, αλλά απειλούν με πόλεμο αυτούς που τίποτε δεν τους προσφέρουν... Σε αυτούς τους προφήτες σκοτάδι θα πέσει επάνω τους και θα καλύψει τη μαντεία τους. Θα καταντροπιαστούν και θα γίνουν περίγελος του κόσμου, διότι όλες οι προφητείες τους θα διαψευστούν.

Μιχ 3, 5-7

Η απάτη της αστρολογίας

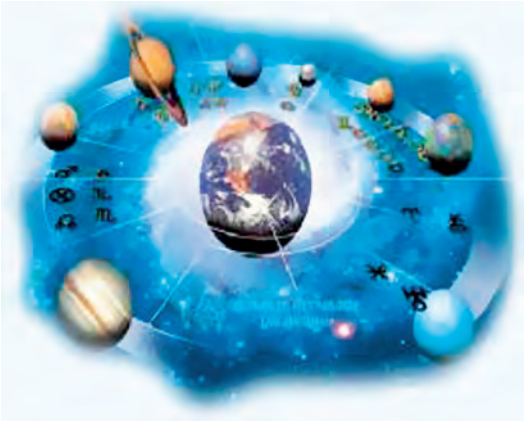

Με την αλλαγή του νέου χρόνου η τηλεόραση, οι εφημερίδες και τα περιοδικά γέμισαν από αστρολογικές προβλέψεις για το νέο έτος. Έχει άραγε όλη αυτή η παραφιλολογία κάποια σχέση με την πραγματικότητα; Η επιστημονική απάντηση είναι απλή και σύντομη: Και βέβαια δεν έχει. Αποτελεί κοινή διαπίστωση το γεγονός ότι η αστρολογία έχει γίνει μέρος της καθημερινής ζωής. Το μαρτυρούν οι τακτικές στήλες ωροσκοπίων στις περισσότερες εφημερίδες και στα περιοδικά, καθώς και οι συχνές παρουσιάσεις αστρολογικών προβλέψεων στην τηλεόραση και στο ραδιόφωνο. Ακόμη και οι πιο δύσπιστοι έχουν αρχίσει να αντιμετωπίζουν θετικά την αστρολογία με το επιχείρημα ότι «αφού ασχολούνται τόσοι μαζί της, και μάλιστα πετυχημένα, δεν μπορεί, θα έχει και κάποια δόση αλήθειας». Πολύ λίγοι, δυστυχώς, αντιλαμβάνονται ότι αυτή η «μόδα» αρχίζει να γίνεται επικίνδυνη. Είναι φανερό ότι ευνοεί τον σκοταδισμό και ωθεί τους ανθρώ-

πους στη μοιρολατρία, αφού θεωρεί ότι οι πράξεις τους δεν οφείλονται στην ελεύθερη βούληση. Υπάρχει, όμως, και ένα άλλο πρόβλημα που δεν είναι εξαρχής ορατό: στην αστρολογία πιστεύουν και πολλοί άνθρωποι που επηρεάζουν την κοινή γνώμη και το μέλλον του τόπου (π.χ., πολιτικοί ή καλλιτέχνες).

Χάρης Βάρβογλης, *Βήμα science*, δημοσίευση 19/1/2013

4. Τα μηνύματα των προφητών στη σύγχρονη εποχή

Το κακό πάντα ανταγωνίζεται το καλό. Οι άνθρωποι από τα παλιά χρόνια μέχρι και σήμερα μπορεί να επιθυμούν την ειρήνη και τη δικαιοσύνη, αλλά συχνά το λησμονούν, όταν πρόκειται να προασπίσουν τα δικά τους συμφέροντα. Πριν τη γέννηση του Χριστού, οι προφήτες έστελναν τα μηνύματά τους και προειδοποιούσαν τους Ισραηλίτες ν΄ αλλάξουν τον τρόπο ζωής τους. Σήμερα, τα μηνύματά τους παραμένουν διαχρονικά και επίκαιρα. Δυστυχώς όμως λίγοι τα αντιλαμβάνονται!

Δραστηριότητες

1. Δημιουργούμε ένα κολλάζ με φράσεις, εικόνες και σκίτσα με τα μηνύματα των προφητών για τον ερχομό του Μεσσία.

2. Παρατηρούμε τις εικόνες της προηγούμενης σελίδας, που παρουσιάζουν μεγάλα προβλήματα της εποχής όπως: παιδική εργασία και εκμετάλλευση, πρόσφυγες, πείνα, μόλυνση του περιβάλλοντος. Δίπλα σε αυτές ταιριάζουμε φράσεις από τις προφητείες των προφητών.

3. Δραματοποιούμε τη σκηνή: Ένας προφήτης της Παλαιάς Διαθήκης και ένας ψευδοπροφήτης προσπαθούν να πείσουν τον κόσμο που τους ακούει. Προσέχουμε το ύφος που μιλάει ο καθένας, αν χρησιμοποιεί επιχειρήματα, ποια είναι αυτά και πώς αντιδρά το κοινό που τους ακούει.

4. Βρίσκουμε από το διαδίκτυο κι από τις εφημερίδες ανθρώπους που διαμαρτύρονται για την αδικία και καλούν τους ανθρώπους να αλλάξουν. Δημιουργούμε ένα κολλάζ με εικόνες και σύντομα κείμενα και το παρουσιάζουμε στην τάξη.

2η Θεματική Ενότητα

«Εγώ ειμί η Οδός, η Αλήθεια και η Ζωή».
Η διδασκαλία του Χριστού

Περιεχόμενα

1. Μαθητεία, ένας παντοτινός δρόμος

- Προχωράμε μαζί. Οι δάσκαλοί μας, οδηγοί και συνοδοιπόροι
- Αν θες να λέγεσαι δάσκαλος…
- Κωστής Παλαμάς, Στον δάσκαλο
- Οι Τρεις Ιεράρχες για την παιδεία και τον δάσκαλο
- Αποφθέγματα για την παιδεία
- Σχολεία του κόσμου σήμερα

2. Ο Χριστός, η Αλήθεια, ως Διδάσκαλος, συνοδοιπόρος και οδηγός

- Δίδασκε με το θεϊκό παράδειγμά του
- «Ποτέ δεν μίλησε άνθρωπος, όπως αυτός ο άνθρωπος»
  – *Στις συναγωγές, στον ναό των Ιεροσολύμων, σε πόλεις και χωριά…*
  – *Ανέβηκε στο όρος…*
  – *Πήγε σε σπίτια αμαρτωλών…*
- Δίδασκε με παραβολές
- Η παραβολή του Σπορέα
- Η παραβολή του καλού Σαμαρείτη

3. Οι μαθητές του Ιησού Χριστού

- Η κλήση των μαθητών
  – *«Ακολουθήστε με και θα σας κάνω αλιείς ανθρώπων»*
  – *Η κλήση των δώδεκα μαθητών*
  – *Η αποστολή των δώδεκα μαθητών*
  – *Οι αληθινοί μαθητές δεν ζητούν αξιώματα*

Σε αυτή την ενότητα

- Θα διερευνήσουμε τη διαχρονική διάσταση της μαθητείας.
- Θα αναγνωρίσουμε τον Ιησού ως την ενσάρκωση της Αλήθειας και τα χαρακτηριστικά που τον καθιστούν τον μοναδικό Διδάσκαλο.
- Θα γνωρίσουμε τον παραβολικό λόγο, τη δύναμη και την αποτελεσματικότητα που τον διακρίνει.

1. Μαθητεία: ένας παντοτινός δρόμος

Προχωράμε μαζί. Οι δάσκαλοί μας οδηγοί και συνοδοιπόροι

Από την αρχαιότητα ήδη έχουμε παραδείγματα για τη διαπαιδαγώγηση των νέων από έμπειρους και σοφούς δασκάλους. Στην *Οδύσσεια* του Ομήρου αναφέρεται ο Μέντορας, ο έμπιστος φίλος του πολυμήχανου Οδυσσέα, στον οποίο ο βασιλιάς της Ιθάκης εμπιστεύτηκε την ανατροφή και εκπαίδευση του γιου του Τηλέμαχου. Ο Μέντορας είναι ο συνοδοιπόρος του Τηλέμαχου στην πορεία του να ανδρωθεί και να αναλάβει τον ρόλο του ως πρίγκιπας και μελλοντικός βασιλιάς της Ιθάκης. Αποτελεί πρότυπο και πατρική φιγούρα για τον νεαρό άνδρα. Είναι ο δάσκαλός του, αυτός που τον καθοδηγεί, τον συμβουλεύει για θέματα που αφορούν όχι μόνο στο βασίλειο, αλλά στη ζωή γενικότερα.

Πολύ αργότερα, στα βυζαντινά χρόνια, τα αγόρια που δεν πήγαιναν σχολείο, μάθαιναν μια τέχνη πλάι σε έμπειρους τεχνίτες. Οι μαθητευόμενοι έτρεφαν για το «αφεντικό» τους μεγάλο σεβασμό που διαρκούσε όλη τους τη ζωή.

Αν θες να λέγεσαι δάσκαλος…

Αν θες να λέγεσαι δάσκαλος, με το παράδειγμά σου να καλλιεργείς ήθος, αρετές κι ας ζεις σε εποχές που οι εκπτώσεις δεν είναι μόνο στις βιτρίνες… Τους μαθητές να κουβαλάς στον νου σου, ακόμα και σαν δρασκελίζεις την εξώπορτα του σχολείου. Μην τους τινάζεις σαν τη λάσπη που έχει κολλήσει στα παπούτσια… Να μοχθείς για τον αδιάφορο, τον δύστροπο μαθητή. Μην αναπαύεσαι στις δάφνες που σου προσφέρουν οι «καλοί». Να νιώθεις τους γονείς, τα άγχη, τις αγωνίες τους. Κάνε τη διδασκαλία σου έργο τέχνης! Δώσ’ της πνοή απ’ την πνοή σου. Βάλε πάνω της το δακτυλικό σου αποτύπωμα. Να παραδέχεσαι τα λάθη σου. Να είσαι ειλικρινής. Μη φοβάσαι την κριτική, την αμφισβήτηση. Καλλιέργησε την ελεύθερη σκέψη. Και πάνω απ’ όλα, ν’ αγαπάς τα παιδιά και υιοθετώντας τα λόγια του Ευαγγελίου να προσπαθείς να γίνεις σαν κι αυτά. Κι αν καταφέρεις να τρυπώσεις στην καρδιά τους, τότε πραγματικά αξίζει να λέγεσαι «δάσκαλος».

Αν οι πράξεις σου μέσα στην τάξη εμπνέουν τα παιδιά να πετύχουν περισσότερα, να ρωτούν περισσότερα και να ονειρεύονται περισσότερο, τότε πραγματικά σού αξίζει ο τίτλος «Δάσκαλος».

Robert John Meehan

Κωστής Παλαμάς, *Στον δάσκαλο*

Σμίλεψε πάλι, δάσκαλε, ψυχές!
Κι ό,τι σ' απόμεινε ακόμη στη ζωή σου,
Μην τ' αρνηθείς! Θυσίασέ το ως τη στερνή πνοή σου!
Χτίσ' το παλάτι, δάσκαλε σοφέ!

Κι αν λίγη δύναμη μεσ' στο κορμί σου μένει,
Μην κουρασθείς. Είν' η ψυχή σου ατσαλωμένη. Θέμελα
βάλε τώρα πιο βαθιά,
Ο πόλεμος να μη μπορεί να τα γκρεμίσει.

Σκάψε βαθιά. Τι κι αν πολλοί σ' έχουνε λησμονήσει;
Θα θυμηθούνε κάποτε κι αυτοί
Τα βάρη που κρατάς σαν Άτλαντας στην πλάτη,
Υπομονή! Χτίζε, σοφέ, της κοινωνίας το παλάτι...

Οι Τρεις Ιεράρχες για την παιδεία και τον δάσκαλο

Η παιδεία κατά τους Τρεις Ιεράρχες πρέπει να χαρακτηρίζεται από τα εξής στοιχεία: ελευθερία, αγάπη και σεβασμό. Η προσωπικότητα του δασκάλου, καθώς και η σχέση του με τους μαθητές αποτελούν τους βασικούς παράγοντες της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ο δάσκαλος δεν πρέπει να έχει εγωϊσμό. Πρέπει να παραδέχεται τα λάθη του, να είναι ταπεινός, δημοκρατικός και να χρησιμοποιεί τον διάλογο. Να καλλιεργεί σχέση ελευθερίας με τους μαθητές του, η οποία να βασίζεται στην αγάπη και τον σεβασμό.

Αποφθέγματα για την παιδεία

- Η διδασκαλία στην τάξη πρέπει να γίνεται ευχάριστα, γιατί μόνο τότε η γνώση παραμένει μόνιμα.

  Μέγας Βασίλειος

- Η εκπαίδευση είναι από τις τέχνες και τις επιστήμες η ανώτερη.

  Γρηγόριος ο Θεολόγος

- Η παιδεία είναι πολύ ωφέλιμη στον άνθρωπο, αλλά απαιτεί πολύ επίμονη προσπάθεια, ώστε να ξεριζωθούν από την ψυχή του παιδαγωγού αδυναμίες και πάθη.

  Ιωάννης Χρυσόστομος

- Η παιδεία είναι δεύτερος ήλιος για τους ανθρώπους.

  Πλάτων

- Εκεί που ανοίγει ένα σχολείο, κλείνει μια φυλακή.

  Βίκτωρ Ουγκώ

- Η παιδεία είναι η ισχυρότερη μηχανή για την εξέλιξη.

  Νέλσον Μαντέλα

- Αυτοί που δίνουν καλή εκπαίδευση στα παιδιά, πρέπει να τιμώνται περισσότερο από εκείνους που τα γέννησαν, γιατί οι γονείς τούς έδωσαν μόνο τη ζωή, οι παιδαγωγοί όμως την ικανότητα να ζουν καλά.

  Αριστοτέλης

Σχολεία του κόσμου σήμερα

Τα σχολεία έχουν τοίχους, πάτωμα και στέγη, καρέκλες και θρανία. Όλα τα παιδιά πάνε σχολείο. Έχουν μολύβια, τετράδια και βιβλία. Πράγματα σαν κι αυτά, που για εμάς είναι δεδομένα ισχύουν, άραγε, σε όλο τον κόσμο;

Η UNICEF, σε έκθεσή της η οποία δόθηκε στη δημοσιότητα στις 30/8/2016, υπογραμμίζει:

«Οι ένοπλες συρράξεις στη Μέση Ανατολή και στη βόρεια Αφρική εμποδίζουν πάνω από 13 εκατομμύρια παιδιά να πάνε σχολείο, καταστρέφοντας τις ελπίδες και το μέλλον τους. Οι επιθέσεις εναντίον σχολικών κτιρίων είναι ένας από τους κύριους λόγους που πολλά παιδιά δεν μπορούν να πάνε σχολείο, ενώ πολλά σχολικά κτίρια έχουν μετατραπεί σε καταφύγια εκτοπισμένων οικογενειών ή σε βάσεις αντιμαχομένων.

Στη Συρία, στο Ιράκ, στην Υεμένη και στη Λιβύη πάνω από 8.850 σχολικά κτίρια είναι αδύνατον να χρησιμοποιηθούν για τους σκοπούς που ανεγέρθηκαν. Χιλιάδες εκπαιδευτικοί σε όλη την περιοχή έχουν εγκαταλείψει τις θέσεις τους, λόγω του φόβου για την ασφάλειά τους, ενώ ο ίδιος λόγος αποτρέπει τους γονείς από το να στέλνουν τα παιδιά τους στο σχολείο».

Δραστηριότητες

1. Ετοιμάζουμε ένα ερωτηματολόγιο και παίρνουμε συνέντευξη από τον δάσκαλο ή τη δασκάλα μας. Ενδιαφερόμαστε να μάθουμε πώς και γιατί επέλεξε το λειτούργημα αυτό, τις προσδοκίες, τους στόχους, τα συναισθήματά του/της κ.λπ.

2. Φτιάχνουμε έναν κατάλογο με επιθυμίες ή/και αιτήματα προς τον δάσκαλο ή τη δασκάλα μας.

3. Χωριζόμαστε σε ομάδες, επιλέγουμε από ένα απόφθεγμα από τη σελ. 24 και το συζητούμε. Μετά, παρουσιάζουμε τις σκέψεις μας στην τάξη.

4. Παρατηρούμε τις εικόνες, τις συγκρίνουμε μεταξύ τους και συζητούμε.

Ο Σωκράτης μέχρι το τέλος της ζωής του
δίδασκε στους μαθητές του την υπακοή στους νόμους

2. Ο Χριστός, η Αλήθεια, ως Διδάσκαλος, συνοδοιπόρος και οδηγός

Δίδασκε με το θεϊκό παράδειγμά του

Σας έδωσα το παράδειγμα, για να κάνετε κι εσείς όπως έκανα και εγώ.

Ιω 13,15

Και αφού νήστεψε για σαράντα ημέρες και νύχτες, ύστερα πείνασε.

Μτ 4,2

Ο δε Ιησούς έλεγε: «Πατέρα, συγχώρησέ τους δεν ξέρουν τι κάνουν».

Λκ 23,34

Εάν, λοιπόν, εγώ, ο Κύριος και ο Διδάσκαλος, έπλυνα τα πόδια σας, έχετε κι εσείς την υποχρέωση να πλύνετε ο ένας τα πόδια του άλλου;

Ιω 13,14

Ο Χριστός, αυτά που ζητούσε από τους ανθρώπους να κάνουν, τα έκανε πρώτα εκείνος. Νήστεψε για σαράντα ημέρες στην έρημο χωρίς να φάει και να πιει τίποτα, διδάσκοντάς μας τον δρόμο της άσκησης μέσα από τη νηστεία. Όταν βρισκόταν στον σταυρό, συγχώρεσε αυτούς που τον σταύρωσαν, διδάσκοντάς μας τη συγχώρηση. Έπλυνε τα πόδια των μαθητών του για να διδάξει την ταπείνωση.

Ποτέ δεν μίλησε άνθρωπος, όπως αυτός ο άνθρωπος (Ιω. 7,46).

Στις συναγωγές και στον ναό των Ιεροσολύμων, σε πόλεις και χωριά…

Ο Ιησούς δεν έμενε σε έναν τόπο. Περιόδευε από πόλη σε πόλη και από χωριό σε χωριό, κηρύττοντας και φέρνοντας στους ανθρώπους το χαρμόσυνο μήνυμα της βασιλείας του Θεού. Δίδασκε στις συναγωγές, στον ναό των Ιεροσολύμων, αλλά και πέρα από τα μέρη αυτά. Όταν συνέρρεαν χιλιάδες να τον ακούσουν, η φύση αγκάλιαζε το κήρυγμά του. Μια λίμνη τού πρόσφερε τις όχθες της κι ένα βουνό τις πλαγιές του.

Ενώ τα πλήθη τον περιτριγύριζαν και τον στρίμωχναν για να ακούσουν τον λόγο του Θεού, αυτός στεκόταν στις όχθες της λίμνης Γεννησαρέτ. Και είδε δύο πλοία αραγμένα και ακίνητα εκεί κοντά στη λίμνη […] Και αφού μπήκε σ' ένα από αυτά […] δίδασκε από το πλοίο τα πλήθη του λαού, που είχαν κατακλύσει τις όχθες της λίμνης.

Λκ 5,13

…ανέβηκε στο όρος…

Πολλοί άνθρωποι ακολουθούσαν τον Ιησού, γιατί ήθελαν να τον δουν και να ακούσουν αυτά που έλεγε για τον Θεό. Τον θαύμαζαν και για τον τρόπο που δίδασκε και για τα όσα έλε-

γε. Διψούσαν να τον ακούσουν και δεν ήθελαν να τον αφήσουν από κοντά τους, γιατί δίπλα του έβρισκαν γαλήνη και παρηγοριά. Γιατί ο Κύριος δεν δίδασκε απλά την αλήθεια, ήταν ο Ίδιος η Αλήθεια και ο δρόμος για τη Βασιλεία του Θεού. Κάποια μέρα, βλέποντας πάλι μαζεμένο κόσμο γύρω του να λαχταράει να τον ακούσει, ανηφόρισε στην πλαγιά ενός βουνού για να τον βλέπουν και να τον ακούν όλοι καλά και άρχισε να τους μιλάει. Όσα τους είπε είναι γνωστά ως η «**Επί του όρους ομιλία**». Να μερικά από όσα τους είπε:

- Έχετε ακούσει πως δόθηκε η εντολή: «Ν' αγαπήσεις τον πλησίον σου και να μισήσεις τον εχθρό σου». Ξεχάστε τώρα τα παλιά. Γιατί εγώ σας λέω: να αγαπάτε τους εχθρούς σας. Ευχές να δίνετε σε όσους σας δίνουν κατάρες.
- Να κάνετε καλό σε όσους σας μισούν, και να προσεύχεστε γι' αυτούς που σας κακομεταχειρίζονται και σας καταδιώκουν. Έτσι θα γίνετε παιδιά του ουράνιου Πατέρα σας, γιατί αυτός ανατέλλει τον ήλιο του για κακούς και για καλούς και στέλνει τη βροχή σε δίκαιους και άδικους.
- Όταν ελεείτε κάποιον, να μην το κάνετε μπροστά στους άλλους ανθρώπους, με σκοπό να σας επιδοκιμάσουν. Όταν δίνετε ελεημοσύνη, ας μην ξέρει ούτε το αριστερό σας χέρι τι κάνει το δεξί...
- Μην κρίνετε τους συνανθρώπους σας. Πώς μπορείς και βλέπεις το αγκαθάκι στο μάτι του αδελφού σου και δε νιώθεις ένα ολόκληρο δοκάρι στο δικό σου μάτι;

Μτ 5-7

...πήγε σε σπίτια αμαρτωλών

Ο Ιησούς δε δίστασε να πάει και σε σπίτια αμαρτωλών ανθρώπων, κι ας τον κατηγόρησαν κάποιοι γι' αυτό. Ο ίδιος όμως έλεγε:

Δεν έχουν ανάγκη από γιατρό οι υγιείς, αλλά οι άρρωστοι.

Μτ 9,1

Δεν ήρθα να καλέσω σε μετάνοια τους δίκαιους, αλλά τους αμαρτωλούς.

Μτ 9,13

Δίδασκε με παραβολές

Όλα αυτά τα είπε ο Ιησούς στο πλήθος με παραβολές και δεν τους έλεγε τίποτα χωρίς παραβολή. Έτσι, εκπληρώθηκε αυτό που είπε ο Θεός με το στόμα του προφήτη: «Θα μιλήσω με παραβολές, θα πω πράγματα κρυμμένα από τότε που δημιουργήθηκε ο κόσμος».

Μτ 13, 34-35

Ο Ιησούς αποκρίθηκε σε αυτούς και τους μίλησε με παραβολές.

Μτ 22,1

Οι παραβολές είναι σύντομες ιστορίες που διηγείται κάποιος για να διδάξει ή να εξηγήσει κάτι με τρόπο απλό, χρησιμοποιώντας καταστάσεις της καθημερινής ζωής, ώστε αυτοί που τον ακούν, να μη δυσκολευτούν να τον καταλάβουν.

Ο Ιησούς, στον λόγο του, συχνά χρησιμοποιούσε παραβολές. Η σπουδαιότητα των παραβολών φαίνεται και από το ότι καλύπτουν το ένα τρίτο της διδασκαλίας του.

Όταν ο Ιησούς δίδασκε με παραβολές, αφηγούταν απλές ιστορίες που προκαλούσαν το ενδιαφέρον των ακροατών και ήταν εύκολο ν' απομνημονευτούν. Με αυτόν τον τρόπο, πετύχαινε δύο πράγματα. Βοηθούσε τους μαθητές του, και διαμέσου των μαθητών του, αργότερα, την Εκκλησία, να καταλάβουν καλύτερα και να θυμούνται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα τις αλήθειες της διδασκαλίας του, ενώ ταυτόχρονα έκρυβε τα νοήματα της διδασκαλίας του από τους Φαρισαίους και από όσους δεν ήταν έτοιμοι να δεχτούν την αλήθεια των λόγων του. Κάποιες φορές ακόμα και οι μαθητές του δεν καταλάβαιναν τι σήμαιναν τα λόγια του στις παραβολές που χρησιμοποιούσε· κι εκείνος, σαν τον δάσκαλο που οι μαθητές του δεν τον προσέχουν, τους μάλωνε: «ακόμη κι εσείς που τόσο χρόνο είστε μαζί μου, δεν μπορείτε να καταλάβετε το νόημα των λόγων μου;».

Μτ 15,16

Η παραβολή του Σπορέα

Ένας γεωργός βγήκε να σπείρει το χωράφι του. Κάποιοι από τους σπόρους έπεσαν πάνω στο δρόμο, καταπατήθηκαν από τους διαβάτες και τους έφαγαν τα πουλιά του ουρανού· άλλοι σπόροι έπεσαν σε πέτρες και μόλις φύτρωσαν ξεράθηκαν, γιατί εκεί δεν είχε δροσιά· κι άλλοι σπόροι πέσανε στα αγκάθια και τ' αγκάθια φύτρωσαν μαζί τους και τους έπνιξαν· κι άλλοι σπόροι πέσανε στην καλή γη, φύτρωσαν κι έδωσαν ο καθένας από εκατό καρπούς. Οι μαθητές ρώτησαν τον Κύριο τι ήθελε να πει με αυτή την παραβολή. Εκείνος τούς είπε ότι ο σπόρος είναι ο λόγος του Θεού. Ο δρόμος είναι εκείνοι που τον άκουσαν, αλλά αδιαφόρησαν, κι έτσι έρχεται ο διάβολος και παίρνει τον λόγο από την καρδιά τους, για να μην πιστέψουν και σωθούν. Οι πέτρες είναι εκείνοι που όταν ακούσουν τον λόγο, τον δέχονται με ενθουσιασμό, αλλά επειδή δεν έχει προλάβει να ριζώσει μέσα τους, όταν έρθει ο πειρασμός, τον εγκαταλείπουν. Τα αγκάθια είναι αυτοί που άκουσαν τον λόγο, αλλά πνίγονται από τις ασχολίες, τη φροντίδα του πλούτου τους και τις απολαύσεις της ζωής και έτσι τον ξεχνούν. Τέλος, η καλή γη είναι αυτοί που ακούν τον λόγο του Θεού, τον κρατούν φυλαγμένο στην καρδιά τους και έχουν μεγάλη πρόοδο στη ζωή τους.

Λκ 8, 5-15

Η παραβολή του καλού Σαμαρείτη

Ο Ιησούς διηγήθηκε κάποτε μια ιστορία: «Κάποιος άνθρωπος ταξίδευε από την Ιερουσαλήμ. Στον δρόμο τού επιτέθηκαν ληστές. Τον χτύπησαν, του πήραν όλα του τα πράγματα και τον παράτησαν στον δρόμο μισοπεθαμένο. Από εκεί περνούσε τυχαία κάποιος ιερέας του ναού της Ιερουσαλήμ. Είδε τον τραυματισμένο άνθρωπο, αλλά τον προσπέρασε χωρίς να του δώσει σημασία. Μετά από λίγο, πέρασε ένας άλλος, που ήταν κι αυτός εργάτης στον ναό. Το ίδιο κι αυτός, παρόλο που είδε τον τραυματισμένο, τον προσπέρασε χωρίς να του δώσει σημασία. Πέρασε τότε κι ένας Σαμαρείτης. Οι άνθρωποι από την Ιερουσαλήμ δεν συμπαθούσαν τους Σαμαρείτες και τους περιφρονούσαν. Αυτός ο Σαμαρείτης, όμως, πλησίασε τον τραυματισμένο και, παρότι κατάλαβε ότι ήταν Ιουδαίος, τον σπλαχνίστηκε. Περιποιήθηκε τις πληγές του και τις έδεσε καλά. Μετά, τον ανέβασε στο ζώο του και τον μετέφερε στο πιο κοντινό πανδοχείο, όπου έδωσε εντολή στον πανδοχέα να τον φροντίσει. Την άλλη μέρα, ο Σαμαρείτης έπρεπε να συνεχίσει το ταξίδι του. Έδωσε λοιπόν στον πανδοχέα δύο ασημένια νομίσματα και του είπε: «Φρόντισέ τον, κι ό,τι παραπάνω ξοδέψεις, εγώ, όταν ξαναπεράσω, θα σε πληρώσω». Όταν ο Ιησούς τελείωσε την ιστορία αυτή, είπε: «Ας σας γίνει παράδειγμα αυτός ο Σαμαρείτης. Κάντε κι εσείς το ίδιο».

Λκ 10, 25-37

3. Οι μαθητές του Ιησού Χριστού

Η κλήση των μαθητών

«Ακολουθήστε με και θα σας κάνω αλιείς ανθρώπων»

Καθώς ο Ιησούς περπατούσε στην όχθη της λίμνης της Γαλιλαίας, είδε δύο αδέλφια, τον Σίμωνα, που τον έλεγαν και Πέτρο, και τον αδερφό του, τον Ανδρέα, να ρίχνουν δίχτυα στη λίμνη, γιατί ήταν ψαράδες. «Ακολουθήστε με», τους λέει, «και θα σας κάνω ψαράδες ανθρώπων». Κι αυτοί αμέσως, άφησαν τα δίχτυα και τον ακολούθησαν.

Προχωρώντας πιο πέρα, είδε δύο άλλους αδερφούς, τον Ιάκωβο, γιο του Ζεβεδαίου, και τον αδελφό του τον Ιωάννη. Βρίσκονταν στο ψαροκάικο μαζί με τον πατέρα τους και τακτοποιούσαν τα δίχτυα τους. Τους κάλεσε κι εκείνους κοντά του και αυτοί άφησαν αμέσως το καΐκι και τον πατέρα τους και τον ακολούθησαν.

Μτ 4, 18-22

Η κλήση των δώδεκα μαθητών

Τον Ιησού τον ακολουθούσε σταθερά ένα πλήθος πιστών. Ήταν ο ευρύτερος κύκλος των μαθητών του. Ο ευαγγελιστής Λουκάς αναφέρει ότι ήταν εβδομήντα (10,1). Από αυτούς ο Κύριος διάλεξε δώδεκα για στενούς του συνεργάτες και κήρυκες του Ευαγγελίου του. Οι δώδεκα μαθητές του Κυρίου συμβόλιζαν τις δώδεκα φυλές του Ισραήλ. Αυτοί ήταν ο Ανδρέας, ο Πέτρος, οι γιοι του Ζεβεδαίου Ιάκωβος και Ιωάννης, ο Φίλιππος, ο Βαρθολομαίος, ο Ματθαίος, ο Θωμάς, ο Ιάκωβος, γιος του Αλφαίου, ο Θαδδαίος, ο Σίμων ο Κανανίτης και ο Ιούδας ο Ισκαριώτης.

Η αποστολή των δώδεκα μαθητών

Τους δώδεκα μαθητές που επέλεξε ο Ιησούς, τους έκανε Αποστόλους. Τους έδωσε, δηλαδή, μια αποστολή: να κηρύξουν τη Βασιλεία του Θεού στα πέρατα της γης και να γιατρεύουν τους αρρώστους.

Όπου πάτε να κηρύττετε λέγοντας πως έφτασε η βασιλεία του Θεού.

Μτ 10,7

Να θεραπεύετε τους αρρώστους, να ανασταίνετε τους νεκρούς, να γιατρεύετε τους λεπρούς, να κάνετε καλά τους δαιμονισμένους.

Μτ 10,8

«Μην παίρνετε τίποτε μαζί σας για τον δρόμο ούτε ραβδί ούτε σακίδιο ούτε φαγητό ούτε χρήματα ούτε διπλά ρούχα».

Λκ 9,35

Απαλλαγμένοι, έτσι, από τις κοσμικές έγνοιες και τις φροντίδες, οι Απόστολοι θα αφιερώνονταν αποκλειστικά στο έργο της σωτηρίας των ανθρώπων.

Οι αληθινοί μαθητές δεν ζητούν αξιώματα

«Όποιος από σας θέλει να γίνει πρώτος, πρέπει να γίνει δούλος όλων»

Ενώ ο Ιησούς βάδιζε με τους μαθητές του προς τα Ιεροσόλυμα, τον πλησιάζουν ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης, οι γιοι του Ζεβεδαίου, και του λένε: «Διδάσκαλε, θέλουμε να μας κάνεις τη χάρη που θα σου ζητήσουμε. Όταν θα εγκαταστήσεις την ένδοξη Βασιλεία σου, βάλε μας να καθίσουμε ο ένας στα δεξιά σου και ο άλλος στα αριστερά σου». Ο Ιησούς τότε τους είπε: «Δεν ξέρετε τι ζητάτε. Πρέπει να ξέρετε ότι όποιος θέλει να είναι πρώτος, πρέπει να γίνει δούλος όλων. Γιατί, κι εγώ ο ίδιος δεν ήρθα για να με υπηρετήσουν οι άνθρωποι, αλλά για να προσφέρω τη ζωή μου γι' αυτούς».

Μτ 10,35-45

Δραστηριότητες

1. Υποθέτουμε πως είμαστε μαθητές του Χριστού. Γράφουμε στο ημερολόγιό μας για τη συνάντηση μαζί του και την απόφασή μας να τ' αφήσουμε όλα και να τον ακολουθήσουμε.

2. Δύο μαθητές αναλαμβάνουν τον ρόλο των γιων του Ζεβεδαίου και εξηγούν το αίτημά τους προς τον Ιησού.

3. Χωριζόμαστε σε ομάδες, επιλέγουμε από ένα απόφθεγμα, το συζητούμε και το παρουσιάζουμε στην τάξη.

4. Παρατηρούμε την τοιχογραφία με την παραβολή του καλού Σαμαρείτη στη σελ. 30. Αναζητούμε στο διαδίκτυο άλλα σχετικά έργα.

5. Παρατηρήστε το χαρακτικό του Ρέμπραντ. Υπάρχει κάτι που σας προβληματίζει; Πώς παρουσιάζονται τα πρόσωπα;

Ο Χριστός διδάσκων, χαρακτικό του Ρέμπραντ.

3η Θεματική Ενότητα

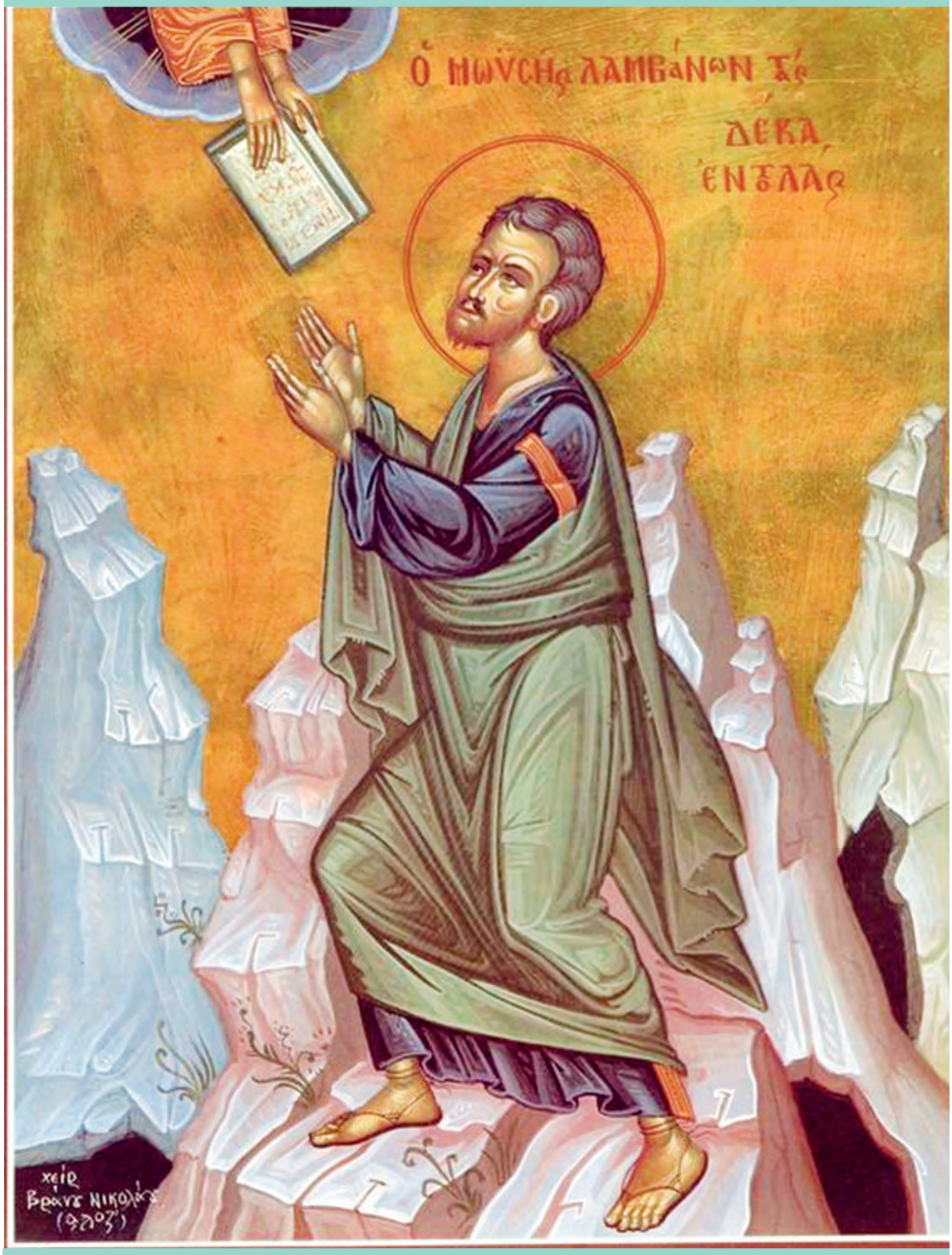

Συμπόρευση με όρια και κανόνες

Περιεχόμενα

1. Ζώντας μαζί

- Κανόνες της τάξης, του σχολείου, της ζωής μας με τους άλλους
- Οι κανόνες. Περιορισμός ή διασφάλιση της ελευθερίας;
- Κανόνες συμβίωσης σε όλο τον κόσμο (ανθρώπινα δικαιώματα)

2. Από την Παλαιά Διαθήκη

- Ο Πύργος της Βαβέλ: Ζωή χωρίς όρια
- Η Συμφωνία του Θεού με τον άνθρωπο: Η Διαθήκη του Θεού με τον Αβραάμ
- Οι Δέκα Εντολές

3. Από την Καινή Διαθήκη

- Η σπουδαιότερη εντολή
- Ο χρυσός κανόνας
- Η εντολή της χριστιανικής αγάπης προς τους εχθρούς

Σε αυτή την ενότητα

- Θα αποτυπώσουμε με επιχειρήματα τη σημασία των ορίων στην ατομική και συλλογική μας ζωή.
- Θα εξηγήσουμε τη σημασία των ορίων και των κανόνων όπως αναδεικνύονται στις βιβλικές διηγήσεις.
- Θα συγκρίνουμε την υπακοή σε νόμους με την εντολή της αγάπης χωρίς όρια.
- Θα προεκτείνουμε στο σήμερα τα μηνύματα των διηγήσεων που θα διαβάσουμε.

1. Ζώντας μαζί

Κανόνες της τάξης, του σχολείου, της ζωής μας με τους άλλους

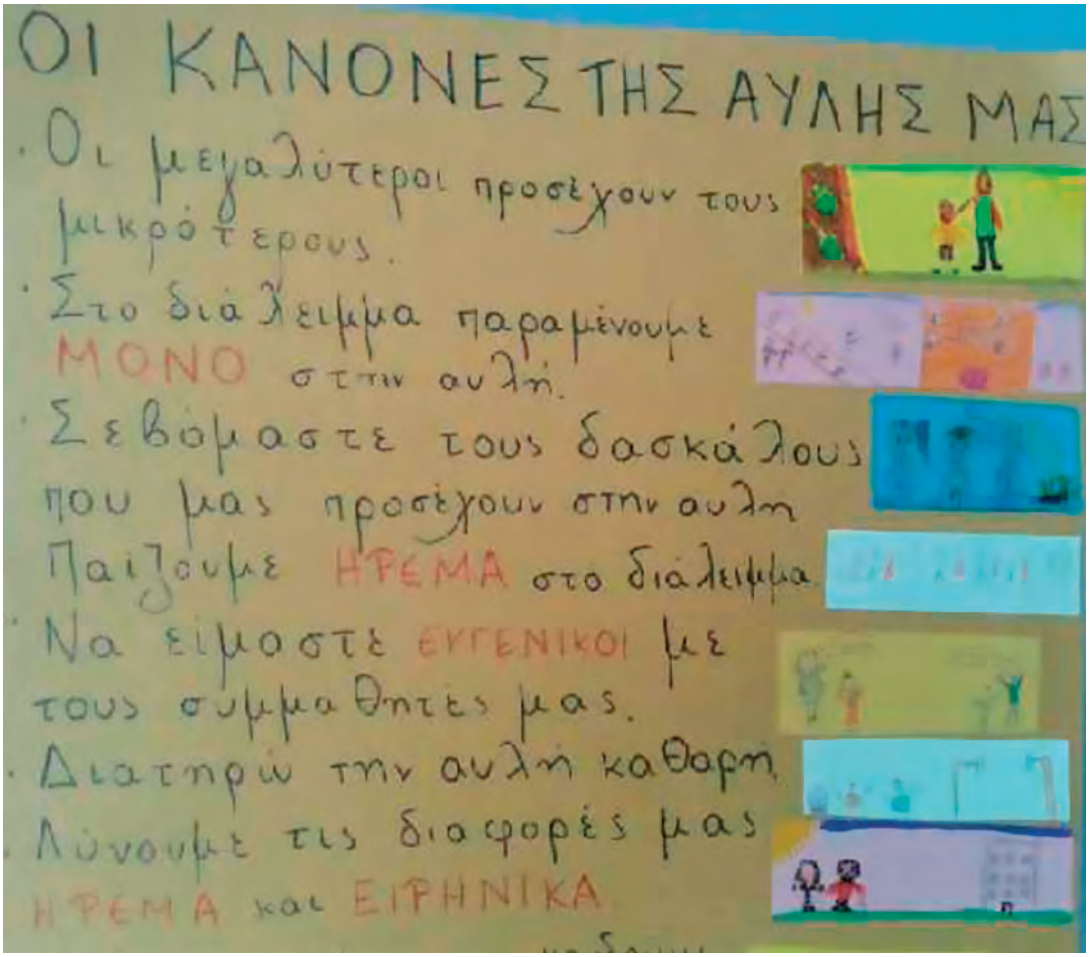

Ο Θεός έδωσε στον Αδάμ αυτή την εντολή: «Απ’ όλα τα δέντρα του κήπου μπορείς να τρως. Από το δέντρο της γνώσης, όμως, του καλού και του κακού να μη φας, γιατί την ίδια μέρα που θα φας από αυτό, θα πεθάνεις».

Γεν 16-17

Η ελευθερία του ενός σταματά εκεί που αρχίζουν να θίγονται τα όρια της ελευθερίας των άλλων.

Καντ

Μέτρον άριστον.

Κλεόβουλος

Όλα μού επιτρέπονται, αλλά δε συμφέρουν όλα.

Α΄ Κορ 6, 12

Οι κανόνες. Περιορισμός ή διασφάλιση της ελευθερίας;

Οι γονείς της Ελένης δεν της κάνουν παρατηρήσεις κι έτσι, όταν πηγαίνει σε πάρτι, κάνει ζημιές, με αποτέλεσμα οι φίλες της να μην την καλούν πλέον.

Η Ιωάννα παραπονιέται στη μητέρα της ότι δεν την αφήνει να μπαίνει μόνη της στο διαδίκτυο.

Η κυρία Άννα προσπαθεί να κοιμηθεί το μεσημέρι, καθώς έχει γυρίσει κουρασμένη από τη δουλειά της, αλλά τα παιδιά της βάζουν δυνατά την τηλεόραση.

Ο Αντρέας έχει το ελεύθερο από τους γονείς του να κοιμάται ό,τι ώρα θέλει το βράδυ. Εκείνος ξενυχτά στην τηλεόραση και την άλλη μέρα στο σχολείο είναι κουρασμένος, δεν προσέχει ούτε συμμετέχει στο μάθημα.

Ο Γιάννης προσπαθεί να απαντήσει σε μια ερώτηση του δασκάλου, αλλά οι συμμαθητές του πετάγονται και φωνάζουν την απάντηση, πριν προλάβει εκείνος να την πει.

Ο Βασίλης πετά στο προαύλιο το σακουλάκι του φαγητού του.

Ο κύριος Κώστας δε ζητά απόδειξη όταν ψωνίζει.

Η κυρία Μαρία παραβίασε το στοπ και τραυμάτισε σοβαρά έναν μοτοσικλετιστή που δε φορούσε κράνος.

Ο κύριος Μηνάς πάρκαρε στη θέση που είναι για τους ανάπηρους.

Κανόνες συμβίωσης σε όλο τον κόσμο (ανθρώπινα δικαιώματα)

Το δικαίωμα στη ζωή είναι το πρώτο από τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Πάπας Φραγκίσκος

Τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν είναι προνόμιο που παραχωρείται από κάποια κυβέρνηση. Είναι αναφαίρετο δικαίωμα κάθε ανθρώπου, επειδή απλά είναι άνθρωπος.

Μητέρα Τερέζα

Η στέρηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, σημαίνει άρνηση της ίδιας της ανθρώπινης φύσης.

Νέλσον Μαντέλα

Για να ζούμε μαζί χρειαζόμαστε κανόνες!

Για να ζούμε οι άνθρωποι μαζί, **βάζουμε κανόνες** και **τους ακολουθούμε**.
Για παράδειγμα, στη **γειτονιά** μας πετάμε τα σκουπίδια στους κάδους.
Στην **τάξη** μας ακούμε με προσοχή το συμμαθητή μας που μιλάει ακόμα και αν διαφωνούμε με όσα λέει.
Στην **κοινότητα** που ζούμε είμαστε πολίτες, κάτοικοι της πόλης ή του χωριού μας. Ακόμα όμως κι αν είμαστε ξένοι, αποτελούμε μέλη της κοινότητας και **οφείλουμε να ακολουθούμε τους κανόνες** της.

Ανθρώπινα δικαιώματα είναι οι θεμελιώδεις ελευθερίες που έχει κάθε άτομο από τη στιγμή της γέννησής του. Προστατεύονται από το εθνικό και το διεθνές δίκαιο και περιλαμβάνουν δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στη ζωή και την ελευθερία, την ελευθερία σκέψης και έκφρασης, καθώς και την ισότητα απέναντι στον νόμο. Στα ανθρώπινα δικαιώματα περιλαμβάνονται το δικαίωμα στην εργασία, το δικαίωμα στην υγεία, το δικαίωμα στην τροφή, το δικαίωμα στην κατοικία, το δικαίωμα στην ιατρική περίθαλψη και το δικαίωμα στην εκπαίδευση.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΟΗΕ (1948)

ΑΡΘΡΟ 1 Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα.

ΑΡΘΡΟ 2 Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιεσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση.

ΑΡΘΡΟ 3 Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.

ΑΡΘΡΟ 4 Κανείς δεν επιτρέπεται να ζει υπό καθεστώς δουλείας, ολικής ή μερικής. Η δουλεία και το δουλεμπόριο υπό οποιαδήποτε μορφή απαγορεύονται.

ΑΡΘΡΟ 7 Όλοι είναι ίσοι απέναντι στον νόμο και έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία του νόμου, χωρίς καμία απολύτως διάκριση.

ΑΡΘΡΟ 9 Κανείς δεν μπορεί να συλλαμβάνεται, να κρατείται ή να εξορίζεται αυθαίρετα.

ΑΡΘΡΟ 16 1. Από τη στιγμή που θα φθάσουν σε ηλικία γάμου, ο άνδρας και η γυναίκα, χωρίς κανένα περιορισμό εξαιτίας της φυλής, της εθνικότητας ή της θρησκείας, έχουν το δικαίωμα να παντρεύονται και να ιδρύουν οικογένεια. Και οι δύο έχουν ίσα δικαιώματα ως προς τον γάμο, κατά τη διάρκεια του γάμου και κατά τη διάλυσή του.

ΑΡΘΡΟ 18 Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή της θρησκείας ή πεποιθήσεων, όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μόνος ή μαζί με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία και με την τέλεση θρησκευτικών τελετών.

ΑΡΘΡΟ 19 Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης.

ΑΡΘΡΟ 22 Κάθε άτομο, ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, έχει δικαίωμα κοινωνικής προστασίας.

ΑΡΘΡΟ 23 1. Καθένας έχει το δικαίωμα να εργάζεται και να επιλέγει ελεύθερα το επάγγελμά του, να έχει δίκαιες και ικανοποιητικές συνθήκες δουλειάς και να προστατεύεται από την ανεργία.

ΑΡΘΡΟ 24 Καθένας έχει το δικαίωμα στην ανάπαυση, σε ελεύθερο χρόνο και, ιδιαίτερα, σε λογικό περιορισμό του χρόνου εργασίας και σε περιοδικές άδειες με πλήρεις αποδοχές.

2. Από την Παλαιά Διαθήκη

Ο Πύργος της Βαβέλ: Ζωή χωρίς όρια

Οι απόγονοι του Νώε ζούσαν με αγάπη και ειρήνη γύρω από το βουνό Αραράτ, όπου είχαν εγκατασταθεί μετά από τον Κατακλυσμό. Πλήθυναν όμως τόσο, που δεν χωρούσαν πια στον τόπο αυτό. Έτσι, αποφάσισαν να μετακινηθούν προς άλλα μέρη. Πριν χωρίσουν, σχεδίασαν να δημιουργήσουν κάτι ξεχωριστό και μοναδικό, που θα θύμιζε στις επόμενες γενιές το πέρασμά τους. Μια μεγάλη πολιτεία με πολλά και ωραία σπίτια και στη μέση της έναν πύργο τόσο ψηλό, που η κορυφή του θα έφτανε στον ουρανό. Ήθελαν έτσι να μείνει το όνομά τους ξακουστό σ' όλες τις επόμενες γενιές. Μεθυσμένοι από τον εγωισμό τους άρχισαν να χτίζουν το οικοδόμημα. Οι άνθρωποι επιχειρούσαν να πραγματοποιήσουν μια κατασκευή δίχως όρια, η οποία ξεπερνούσε τις δυνάμεις τους και τους νόμους της φύσης. Ο Θεός, θέλοντας να τους προφυλάξει από τις συνέπειες αυτής της παράτολμης προσπάθειας, αποφάσισε, πριν οι απόγονοι του Νώε τελειώσουν τον πύργο, να αρχίσουν να μιλούν διαφορετικές γλώσσες. Έτσι, όσοι εργάζονταν στον πανύψηλο πύργο δεν μπορούσαν πια να συνεννοηθούν μεταξύ τους. Το έργο δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Οι άνθρωποι απογοητευμένοι διασκορπίστηκαν προς διάφορες κατευθύνσεις σ' όλη τη γη και δημιούργησαν ξεχωριστά έθνη και λαούς. Ο πύργος που είχαν προσπαθήσει να υψώσουν ως τον ουρανό ονομάστηκε Πύργος της Βαβέλ, δηλαδή της συγχύσεως.

Γεν 11,1-9

Η Συμφωνία του Θεού με τον άνθρωπο: Η Διαθήκη του Θεού με τον Αβραάμ

Όταν ο Αβραάμ ήταν πια στην Χαναάν, του φανερώθηκε ο Θεός και του είπε: «Εγώ είμαι ο Θεός. Να ζεις σύμφωνα με το θέλημά μου και να είσαι τέλειος. Θα κάνω μαζί σου διαθήκη (συμφωνία) και θα σου δώσω πολλούς απογόνους». Ο Αβραάμ έπεσε με το πρόσωπό του στη γη και ο Θεός τού είπε: «Θα αποκτήσεις πολλούς απογόνους και θα γίνεις γενάρχης λαών και βασιλιάδες θα προέλθουν από σένα. Τη διαθήκη μου τη συνάπτω μαζί σου, αλλά θα ισχύει και για όλες τις γενιές των απογόνων σου. Διαθήκη αιώνια, ώστε να είμαι Θεός δικός σου και

Η φιλοξενία της Αγ. Τριάδας
από τον Αβραάμ και τη Σάρα

των απογόνων σου. Σε σένα και τους απογόνους σου θα δώσω όλη τη χώρα της Χαναάν και θα είμαι Θεός τους».

Ο Αβραάμ πίστεψε βαθιά στην ψυχή του ό,τι του είπε ο Θεός.

Γεν 17

Οι Δέκα Εντολές (Εξ 20, 117)

Πολλές εβδομάδες μετά την έξοδό τους από την Αίγυπτο, οι Ισραηλίτες έφτασαν στο όρος Σινά και κατασκήνωσαν στους πρόποδες του βουνού.

Μέρες αργότερα, βροντές και αστραπές έσκιζαν τον ουρανό πάνω από το βουνό και ένα πυκνό σύννεφο ήρθε και κάθισε πάνω του. Ένας δυνατός ήχος ακουγόταν, ενώ καπνός και φωτιά έβγαιναν από το σύννεφο. Όλοι φοβήθηκαν πολύ.

Ο Μωυσής είπε στον λαό: *«Θα ανεβώ στο βουνό. Ο Θεός θέλει εκεί να μου μιλήσει. Περιμένετε εδώ ώσπου να γυρίσω»*. Ο Μωυσής ξεκίνησε, μπήκε στο σύννεφο και ανέβηκε ως την κορυφή. Εκεί έμεινε σαράντα μερόνυχτα. Πάνω στο βουνό, ο Θεός μίλησε μαζί του και του έδωσε τις δέκα εντολές:

1. *«Εγώ είμαι ο Κύριος, ο Θεός σου, που σε έβγαλα από την Αίγυπτο. Δεν θα υπάρχουν για σένα άλλοι θεοί εκτός από μένα.*
2. *Δεν θα κατασκευάσεις για σένα είδωλα άλλων θεών. Δεν θα τα προσκυνάς ούτε θα τα λατρεύεις.*
3. *Δεν θα προφέρεις για κανένα λόγο το όνομα του Κυρίου, του Θεού σου.*
4. *Να τηρείς την αργία κάθε έβδομη μέρα της εβδομάδας. Είναι μια άγια μέρα που ανήκει στον Θεό.*
5. *Να τιμάς τον πατέρα σου και τη μητέρα σου.*
6. *Δεν θα φονεύσεις.*
7. *Δεν θα μοιχεύσεις.*
8. *Δεν θα κλέψεις.*
9. *Δεν θα καταθέσεις ψεύτικη μαρτυρία ενάντια στον συνάνθρωπό σου.*
10. *Δεν θα επιθυμήσεις τίποτε από αυτά που ανήκουν στον συνάνθρωπό σου: το σπίτι του, τη γυναίκα του, τον δούλο του, τα ζώα του ή οτιδήποτε ανήκει σ' αυτόν.*

3. Από την Καινή Διαθήκη

Η σπουδαιότερη εντολή

«Διδάσκαλε, ποιά είναι η σπουδαιότερη εντολή;» Ο Ιησούς είπε: «Να αγαπήσεις τον Κύριο και Θεό σου με όλη τη καρδιά σου, με όλη τη ψυχή σου και όλο τον νου σου. Αυτή είναι η πρώτη και μεγάλη εντολή. Δεύτερη, το ίδιο μεγάλη, είναι, να αγαπήσεις τον συνάνθρωπό σου σαν τον εαυτό σου».

Μτ 22, 36-39

Ο χρυσός κανόνας

Όλα όσα θέλετε να σας κάνουν οι άλλοι άνθρωποι, αυτά να τους κάνετε κι εσείς. Σε αυτό συνοψίζονται ο νόμος και οι προφήτες.

Μτ 7,12

Η εντολή της χριστιανικής αγάπης προς τους εχθρούς

Σε εσάς όμως που με ακούτε λέω: Αγαπάτε τους εχθρούς σας, ευεργετείτε όσους σας μισούν, δίνετε ευχές σε όσους σας δίνουνε κατάρες, προσεύχεστε γι' αυτούς που σας κακομεταχειρίζονται. Σε όποιον σε χαστουκίζει στο ένα μάγουλο, γύριζε και το άλλο. Και αν κάποιος σου πάρει το πανωφόρι, μην τον εμποδίσεις να πάρει και το πουκάμισο.

Λκ 6,27-28

Σας δίνω καινούρια εντολή: να αγαπάτε ο ένας τον άλλο. Όπως σας αγάπησα εγώ, έτσι κι εσείς να αγαπάτε ο ένας τον άλλον.

Ιω 13, 34

Είχατε ακούσει ότι πρέπει να αγαπάτε τους συνανθρώπους σας, αλλά να μισείτε εκείνους που είναι εχθροί σας. Εγώ σας λέω να αγαπάτε τους εχθρούς σας, να λέτε καλά λόγια ακόμα και για εκείνους που σας καταριούνται, να κάνετε το καλό και σ' αυτούς που σας μισούν και να προσεύχεστε γι' αυτούς που σας ταλαιπωρούν και σας καταδιώκουν. Γιατί, εάν αγαπήσετε εκείνους μόνον που σας αγαπούν, ποια ανταμοιβή έχετε να περιμένετε από τον Θεό; Μήπως και οι τελώνες δεν κάνουν το ίδιο;

Μτ 5,43-4

Δραστηριότητες

1. Μελετούμε τον κανονισμό λειτουργίας του σχολείου. Συζητούμε για το περιεχόμενό του και προτείνουμε αλλαγές και βελτιώσεις.

2. Φτιάχνουμε τον «Δεκάλογο της τάξης» ξεκινώντας κάθε φορά με την προτροπή «Είναι καλό να...».

3. Ορίζουμε παρατηρητές που θα καταγράφουν για μία εβδομάδα τα περιστατικά παραβίασης των κανόνων της τάξης. Με την ολοκλήρωση της δράσης, σχολιάζουμε τα αποτελέσματα των παρατηρήσεων.

4. Προσπαθούμε να παίξουμε ένα παιχνίδι χωρίς κανόνες.

5. Φανταζόμαστε ότι είμαστε ναυαγοί σε ένα νησί. Σκεφτόμαστε κάποιους κανόνες που θα μας βοηθήσουν να επιβιώσουμε.

6. Αναφέρουμε περιστατικά σχολικού εκφοβισμού και τρόπους αντιμετώπισής τους.

7. Παρατηρούμε τις εικόνες. Συζητούμε τί συμβαίνει σε καθεμία.

4η Θεματική Ενότητα

Αναγνωρίζοντας και διορθώνοντας τα λάθη μας

Περιεχόμενα

1. Όλοι κάνουμε λάθη

- Αναγνωρίζουμε και διορθώνουμε τα λάθη μας
- Ζητώντας συγχώρηση, δίνοντας συγχώρηση
- Η παραβολή του κακού δούλου
- Η άρνηση του Πέτρου και η έμπρακτη μετάνοιά του
- Ο Ιούδας μεταμελείται, αλλά δε ζητά συγχώρηση

2. Μετάνοια και συγχώρηση στη Βίβλο

- «Ελέησόν με ο Θεός»: Η συντριβή του Δαβίδ
- «Κύριε υπόσχομαι να αποδώσω τα τετραπλάσια σε όσους αδίκησα»: Η ιστορία του Ζακχαίου
- «Ήταν χαμένος και βρέθηκε»: Η παραβολή του σπλαχνικού πατέρα
- «Μνήσθητί μου Κύριε, εν τη Βασιλεία σου»: Ο ληστής στον Σταυρό
- «Σαούλ Σαούλ, τι με διώκεις;»: Η μεταστροφή του Αποστόλου Παύλου

3. Συγγνώμη και άφεση στην παράδοση της Εκκλησίας

- Το Μυστήριο της Μετάνοιας
- Η τέλεση του Μυστηρίου της Μετάνοιας
- Ευχή από τη Θεία Λειτουργία
- Η μετάνοια στην ασκητική παράδοση της Εκκλησίας

4. Από τη συγχώρηση στην αγιότητα

- Ο άγιος Διονύσιος Ζακύνθου

Σε αυτή την ενότητα

- Θα κατανοήσουμε τη σημασία που έχει να αναγνωρίζουμε τα λάθη μας.
- Θα γνωρίσουμε τον ρόλο της μετάνοιας στη ζωή βιβλικών προσώπων και Αγίων.
- Θα αναγνωρίσουμε το Μυστήριο της Μετάνοιας και της Εξομολόγησης ως μέσο προσωπικής θεραπείας και αποκατάστασης της σχέσης μας με τον Θεό και τους συνανθρώπους μας.

1. Όλοι κάνουμε λάθη

Αναγνωρίζουμε και διορθώνουμε τα λάθη μας

Στην καθημερινή μας ζωή, όσο προσεκτικοί και να είμαστε, όσο καλή διάθεση και να έχουμε, ακόμα και χωρίς να το θέλουμε, όλοι κάνουμε λάθη. Άλλοτε μικρά και άλλοτε μεγάλα. Αυτό όμως δεν πρέπει να μας απογοητεύει. Πρώτα από όλα, χρειάζεται να τα συνειδητοποιήσουμε, να έχουμε το θάρρος να τα παραδεχτούμε, να συναισθανθούμε τις συνέπειές τους, να προσπαθήσουμε να τα διορθώσουμε και να μετανιώσουμε, να αλλάξουμε, δηλαδή, τρόπο σκέψης, συμπεριφοράς, ακόμα και τρόπο ζωής. Έτσι, γινόμαστε καλύτεροι και ξαναφτιάχνουμε τη σχέση μας με τον Θεό και τους ανθρώπους. Επίσης, χρειάζεται να αφήσουμε στην άκρη τον εγωισμό μας και να ζητήσουμε με γενναιότητα συγγνώμη απ' αυτούς που πληγώσαμε. Η αληθινή μετάνοια θα φανεί μέσα από τις πράξεις μας που την αποδεικνύουν, σαν τα δύο κουπιά σε μια βάρκα: Αν κωπηλατείς μόνο με το ένα, θα κάνεις κύκλους, ενώ, και με τα δύο μαζί μπορείς να πλεύσεις μπροστά.

Ζητώντας συγχώρηση, δίνοντας συγχώρηση.

Ο Ιησούς στο «Πάτερ Ημών», την προσευχή που δίδαξε στους μαθητές του, λέει: «…και άφες ημίν τα οφειλήματα ημών, ως και ημείς αφίεμεν τοις οφειλέταις ημών» (Λκ. 11,2-4). Δηλαδή, συγχώρεσε τα σφάλματά μας, όπως κι εμείς συγχωρούμε όσους μας έβλαψαν.

Μέσα από τη σοφή διδασκαλία των πατέρων της ερήμου διαβάζουμε ένα περιστατικό, στο οποίο, φαίνεται πώς οι πατέρες της ερήμου δίδασκαν τη συγχωρητικότητα. Κάποιος χριστιανός πήγε να συμβουλευτεί τον Αββά Σιλουανό. «Έχω έναν θανάσιμο εχθρό, πάτερ», του εξομολογήθηκε. «Τα κακά που μου έχει προξενήσει αυτός ο άνθρωπος είναι αναρίθμητα. Προ καιρού κέρδισε με απάτη ένα μεγάλο κομμάτι από το χωράφι μου. Με συκοφαντεί όπου βρεθεί, κακολογεί κι εμένα και την οικογένειά μου. Μου έχει κάνει το βίο αβίωτο. Τώρα τελευταία μάλιστα επιβουλεύεται και την ζωή μου. Πριν λίγες ημέρες έμαθα πως αποπειράθηκε να με δηλητηριάσει. Δεν παίρνει άλλο λοιπόν. Είμαι αποφασισμένος να τον παραδώσω στη δικαιοσύνη». «Κάνε όπως θέλεις», του είπε με αδιαφορία ο Αββάς. «Δεν νομίζεις, πάτερ, πως όταν τιμωρηθεί και μάλιστα αυστηρά, όπως του πρέπει, θα σωθεί η ψυχή του;», ρώτησε ο άνθρωπος, που τώρα άρχισε να ενδιαφέρεται και για την ψυχική ωφέλεια του εχθρού του! «Κάνε ό,τι σε αναπαύει», εξακολουθούσε να λέει με το ίδιο ύφος ο Όσιος. «Πηγαίνω, λοιπόν στον δικαστή κα-

τευθείαν», είπε ο χριστιανός και σηκώθηκε να φύγει. «Μη βιάζεσαι τόσο», του είπε με ηρεμία ο Όσιος. «Ας προσευχηθούμε πρώτα να κατευοδώσει ο Θεός την πράξη σου», κι άρχισε να απαγγέλλει το «Πάτερ ημών»: «Και μη αφίης ημίν τα οφειλήματα ημών, ως ουδέ ημείς αφίεμεν τοις οφειλέταις ημών», είπε μεγαλόφωνα ο Όσιος, σαν έφτασε σ' αυτόν τον στίχο. «Λάθος, Αββά, δεν λέει έτσι η Κυριακή Προσευχή», έσπευσε να τον διορθώσει ο χριστιανός. «Έτσι όμως είναι», αποκρίθηκε μ' όλη του την απάθεια ο Γέρων. «Αφού αποφάσισες να παραδώσεις τον αδελφό σου στον δικαστή, ο Σιλουανός δεν κάνει άλλη προσευχή για σένα».

Μον. Θεοδώρα Χαμπάκη, *Γεροντικό, Σταλαγματιές από την πατερική σοφία*, εκδ. Λυδία, Αθήνα 2017

Η παραβολή του κακού δούλου

Η βασιλεία των ουρανών, μας λέει ο Κύριος, μοιάζει μ' ένα βασιλιά που θέλησε να του αποδώσουν λογαριασμό οι δούλοι του. Μόλις άρχισε να κάνει τον λογαριασμό, του φέρανε κάποιον που του χρωστούσε δέκα χιλιάδες τάλαντα. Επειδή δεν μπορούσε να τα επιστρέψει, ο κύριος διέταξε να πουλήσουν τον ίδιο, τη γυναίκα του, τα παιδιά του και όλα τα υπάρχοντά του και να του δώσουν το ποσό από την πώληση. Ο δούλος τότε έπεσε στα πόδια του, τον προσκυνούσε κι έλεγε: «Δείξε μου μακροθυμία, κύριε, και θα σου επιστρέψω όλα τα χρέη μου». Τον λυπήθηκε τότε ο κύριός του και τον άφησε να φύγει, χαρίζοντάς του μάλιστα ολόκληρο το χρέος! Βγαίνοντας έξω ο δούλος, βρήκε έναν άλλο δούλο, ο οποίος του χρωστούσε μόνο εκατό δηνάρια. Τον έπιασε και τον έσφιγγε δυνατά, λέγοντάς του: «εξόφλησέ μου αυτά που μου χρωστάς!». Ο σύνδουλός του τότε, έπεσε στα πόδια του και τον παρακαλούσε: «Δείξε μακροθυμία και θα σου τα ξεπληρώσω». Εκείνος όμως δε δεχόταν, αλλά τον έβαλε στη φυλακή, ώσπου να ξεπληρώσει αυτά που του χρωστούσε. Όταν το είδαν αυτό οι άλλοι δούλοι, λυπήθηκαν πολύ και πήγαν και διηγήθηκαν στον κύριό τους όλα όσα έγιναν. Τότε ο κύριος τον κάλεσε πάλι και του είπε: «Κακέ δούλε, σου χάρισα όλο το χρέος σου επειδή με παρακάλεσες. Δεν έπρεπε κι εσύ να σπλαχνιστείς τον αδελφό σου όπως σε σπλαχνίστηκα κι εγώ;»· και οργισμένος τον παρέδωσε στους βασανιστές, ώσπου να ξεπληρώσει όσα του χρωστούσε. Έτσι θα κάνει και ο ουράνιος Πατέρας μου, αν ο καθένας σας δεν συγχωρεί τα παραπτώματα του αδερφού του μ' όλη του την καρδιά.

Μτ. 18,23-35

Ο Πέτρος ρώτησε τον Κύριο: «Μέχρι πόσες φορές θα σφάλλει σ' εμένα ο αδερφός μου και θα τον συγχωρήσω; Ως εφτά φορές;»· και ο Ιησούς τού απάντησε: «Δε σου λέω ως επτά, αλλά ως εβδομήντα φορές επτά».

Μτ 18,22

Η άρνηση του Πέτρου και η έμπρακτη μετάνοιά του*

Ο Πέτρος αποκρίθηκε στον Ιησού κατά τον Μυστικό Δείπνο: «Ακόμη κι αν όλοι χάσουν την εμπιστοσύνη τους σ' εσένα, εγώ ποτέ δε θα τη χάσω». Του είπε τότε ο Ιησούς: «Σε βεβαιώνω πως αυτή τη νύχτα, προτού λαλήσει ο πετεινός, θα με απαρνηθείς τρεις φορές».

Μτ 26,33-34

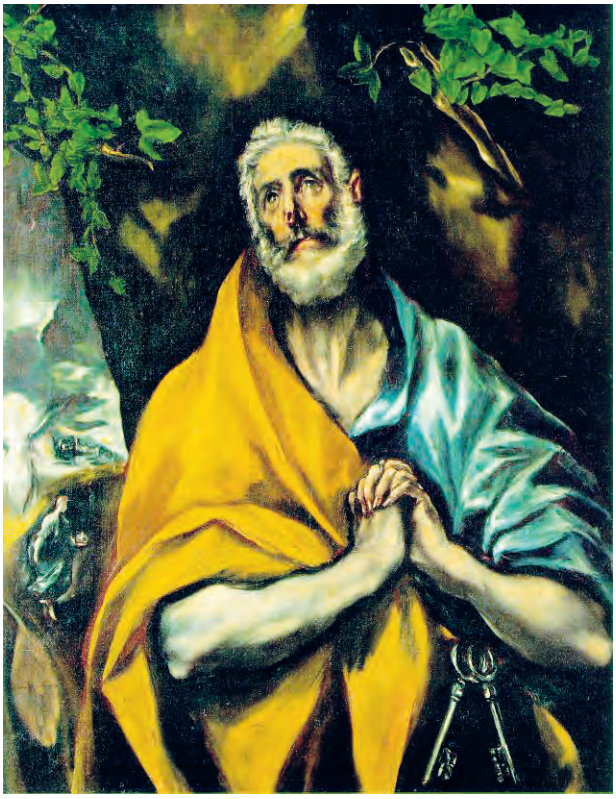

Δομίνικος Θεοτοκόπουλος, Η μετάνοια του Πέτρου

Ενώ ο Πέτρος ήταν κάτω στην αυλή, έρχεται μία από τις δούλες του αρχιερέα και βλέποντάς τον να ζεσταίνεται, τον κοίταξε και του είπε: «Ήσουν κι εσύ με τον Ναζωραίο». Αυτός αρνήθηκε λέγοντας: «Ούτε ξέρω ούτε καταλαβαίνω τι λες». Βγήκε αμέσως έξω στο προαύλιο και τότε λάλησε ο πετεινός. Η δούλη που τον είδε, άρχισε πάλι να λέει σ' αυτούς που βρίσκονταν εκεί: «Είναι κι αυτός από εκείνους». Ο Πέτρος, όμως, πάλι αρνιόταν. Ύστερα από λίγο πάλι, οι παρευρισκόμενοι του έλεγαν: «Ασφαλώς κι εσύ είσαι απ' αυτούς, γιατί είσαι Γαλιλαίος, το δείχνει και η προφορά σου». Ο Πέτρος όμως άρχισε να ορκίζεται: «Ο Θεός να με τιμωρήσει αν ξέρω αυτόν τον άνθρωπο για τον οποίο μιλάτε». Κι αμέσως για δεύτερη φορά λάλησε ο πετεινός. Θυμήθηκε τότε ο Πέτρος τι του είχε πει ο Ιησούς, ότι δηλαδή πριν λαλήσει δύο φορές ο πετεινός θα τον έχει αρνηθεί τρεις φορές. Μετάνιωσε κι έκλαψε πικρά.

Μκ 14,66-72

Ο Πέτρος όταν θυμήθηκε τα λόγια του Ιησού στον Μυστικό Δείπνο, κατάλαβε το σφάλμα του, μετάνιωσε και έκλαψε πικρά. Στη συνέχεια της ζωής του έδειξε τη μετάνοιά του με πράξεις. Έγινε θερμός κήρυκας του Ευαγγελίου και έδωσε ακόμα και τη ζωή του για την αγάπη του Χριστού.

Ο Ιούδας μεταμελείται**, αλλά δε ζητά συγχώρηση

Τότε, όταν ο Ιούδας που τον παράδωσε, είδε ότι ο Ιησούς καταδικάστηκε, μεταμελήθηκε και επέστρεψε τα τριάντα αργύρια στους αρχιερείς και στους πρεσβυτέρους, λέγοντας: «Αμάρτησα, γιατί παρέδωσα αίμα αθώο για να χυθεί». Εκείνοι του είπαν: «Τι σχέση έχει αυτό μ' εμάς; Εσένα θα αφορά». Και αφού εκείνος έριξε τα αργύρια στο πάτωμα του ναού, αναχώρησε και πήγε και κρεμάστηκε.

Μτ 27, 3-5

* **Μετάνοια**: μετά+νοώ. Η συναίσθηση του σφάλματος που έκανα και η αλλαγή του νου, η μεταστροφή.

** **Μεταμέλεια**: μετά+μέλω = Η ντροπή, η στενοχώρια για ό,τι έκανα ή για ό,τι παρέλειψα να κάνω.

Ο Ιούδας, αν και κατάλαβε το λάθος του, δε ζήτησε συγχώρηση, επειδή ήταν άνθρωπος εγωιστής. Προτίμησε, αντί να ζητήσει συγγνώμη από τον Κύριο, να δώσει τέλος στη ζωή του. Έτσι, όμως, έχασε τη δυνατότητα να διορθώσει το λάθος του.

Αποφθέγματα

- Το να μη διορθώνει κανείς τα λάθη του είναι μεγάλο λάθος.
  Κομφούκιος

- Το να κάνεις λάθος είναι ανθρώπινο, το να συγχωρείς είναι θεϊκό.
  Αλεξάντερ Ποπ

- Το δις εξαμαρτείν τ' αυτόν ουκ ανδρός σοφού.
  (Το να κάνεις δύο φορές το ίδιο λάθος δεν δείχνει σοφό άνδρα)
  Μένανδρος

- Η αμαρτία όταν την παραδεχόμαστε και την ομολογούμε γίνεται μικρότερη, ενώ αντίθετα γίνεται πολύ χειρότερη.
  Άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος

- Όποιος δεν έκανε ποτέ λάθος, δεν έχει δοκιμάσει ποτέ κάτι καινούριο.
  Αλβέρτος Αϊνστάιν

- Ένα λάθος γίνεται σφάλμα μόνο όταν προτιμήσουμε να μην το διορθώσουμε.
  Τζων Κέννεντυ

- Το να μην παραδέχεσαι ένα λάθος είναι μεγαλύτερο λάθος.
  Ρόμπερτ Χαφ

- Το βράδυ έχω βρει έναν ωραίο τρόπο για να κοιμάμαι... τους συγχωρώ όλους έναν-έναν.
  Τάσος Λειβαδίτης

Δραστηριότητες

1. Σχεδιάζουμε περιγράμματα φύλλων δέντρου σε χαρτόνια δύο διαφορετικών χρωμάτων. Αφού τα κόψουμε, γράφουμε πάνω στο ένα φύλλο μια συνήθεια που θα θέλαμε να αλλάξουμε και στο άλλο ένα θετικό χαρακτηριστικό που θα θέλαμε να αποκτήσουμε. Κρεμάμε όλοι τα «φύλλα» μας σε ένα χάρτινο δεντράκι, που το ονομάζουμε: το «δέντρο της αλλαγής».

2. Χωριζόμαστε σε ομάδες 45 ατόμων. Συζητούμε λάθη που κάνουμε καθημερινά στο σπίτι, στο σχολείο κ.α. Διαλέγουμε ένα και το παρουσιάζουμε στις άλλες ομάδες, με την τεχνική της «παγωμένης εικόνας».

3. Παιχνίδι ρόλων. Δραματοποιούμε την παραβολή του «κακού δούλου».

4. Ο πίνακας «Η μετάνοια του Πέτρου» (σελ. 48), είναι έργο του μεγάλου Έλληνα ζωγράφου Δομήνικου Θεοτοκόπουλου (El Greco). Αναζητούμε στο διαδίκτυο και άλλους πίνακές του και παρατηρούμε τον ιδιαίτερο τρόπο που ζωγράφιζε.

5. Φτιάχνουμε ένα κολλάζ με εικόνες που δείχνουν μετάνοια και συγχώρηση.

6. Συζητούμε τις διαφορές της μετάνοιας του Πέτρου και της μεταμέλειας του Ιούδα.

7. Σχολιάζουμε τον τρόπο με τον οποίο ο Πέτρος έδειξε έμπρακτα τη μετάνοιά του.

2. Μετάνοια και συγχώρηση στη Βίβλο

«Ελέησόν με ο Θεός»: Η συντριβή του Δαβίδ

Ένα από τα σπουδαία πρόσωπα της Παλαιάς Διαθήκης είναι ο βασιλιάς και προφήτης Δαβίδ. Όταν τον επέλεξε ο Θεός για να τον χρησιμοποιήσει σύμφωνα με το θέλημά του, η Παλαιά και η Καινή Διαθήκη τον περιέγραψαν ως «άντρα που είναι όπως τον θέλει η καρδιά του Θεού» (Α' Βασιλειών 16,1. Πράξεις 13,22),καθώς επίσης «αγαθό και άξιο ενώπιον του Κυρίου» (Α' Βασιλειών 16,12).

Και όμως, κάποτε, όταν ήταν βασιλιάς, ο Δαβίδ έπεσε σε ένα βαρύ αμάρτημα. Ένα απόγευμα, από το βασιλικό του δωμάτιο, είδε μια πολύ όμορφη γυναίκα. Αμέσως ζήτησε να μάθει ποια ήταν. Του είπαν ότι ήταν η Βηρσαβεέ, η γυναίκα ενός στρατιώτη, του Ουρία του Χετταίου. Ο Δαβίδ, τυφλωμένος από την ομορφιά της, έστειλε τον Ουρία σε μια πολύ επικίνδυνη αποστολή, με σκοπό να σκοτωθεί. Πράγματι, εκεί ο Ουρίας έχασε τη ζωή του. Όταν η Βηρσαβεέ έμαθε ότι σκοτώθηκε ο άντρας της, τον πένθησε και τον θρήνησε. Όταν πέρασε το πένθος, ο Δαβίδ έστειλε και την έφεραν στο παλάτι και την έκανε γυναίκα του. Τότε, ήρθε στο παλάτι ο προφήτης Νάθαν, ο οποίος, για να κάνει τον Δαβίδ να νιώσει το λάθος του, του είπε μια ιστορία: *«Κάποτε, βασιλιά μου, ήταν ένας πλούσιος άρχοντας μ' αμέτρητα κοπάδια. Όταν έτυχε να φιλοξενήσει έναν άλλο άρχοντα, διέταξε κι έσφαξαν το μοναδικό αρνί που είχε ο φτωχός γείτονάς του. Λυπήθηκε να σφάξει ένα από τα δικά του». «Αν βρίσκεται στο βασίλειό μου ο άδικος αυτός, πρέπει να τιμωρηθεί σκληρά!»,* είπε ο Δαβίδ. *«Είσαι εσύ, βασιλιά μου!»,* του είπε ο Νάθαν και του θύμισε το αμάρτημά του. Ο Δαβίδ μετάνιωσε πικρά για την πράξη του και ζήτησε τη συγχώρηση του Θεού.

Βασ Β΄ 11,2-8· 14-26· 12,1-7· 13

Καρπός της μετάνοιας του Δαβίδ είναι ο Πεντηκοστός Ψαλμός: «Ελέησόν με ο Θεός»

Σπλαχνίσου με, Θεέ, μες στην αγάπη σου·
μες στην αμέτρητη ευσπλαχνία σου
συγχώρησε τα ανομήματά μου.
Πλύνε με ολόκληρον...
κι απ' την αμαρτία μου καθάρισέ με.
Το ξέρω εγώ καλά το κρίμα μου,
το σφάλμα μου αδιάκοπα είναι στα μάτια μου μπροστά...
Πλύνε με, κι απ' το χιόνι λευκότερος θα γίνω...
Φτιάξε μου, Θεέ, μια καθαρή καρδιά...

«Κύριε υπόσχομαι να αποδώσω τα τετραπλάσια σε όσους αδίκησα»:
Η ιστορία του Ζακχαίου

Στην πόλη Ιεριχώ έμενε ο Ζακχαίος, που η δουλειά του ήταν να εισπράττει φόρους. Ο Ζακχαίος έπαιρνε περισσότερα χρήματα απ' όσα έπρεπε, πλουτίζοντας παράνομα. Όλος ο κόσμος το ήξερε, αλλά δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτα. Μια μέρα που ο Ιησούς είχε έρθει στην πόλη, ο Ζακχαίος το άκουσε και ήθελε οπωσδήποτε να τον δει. Ήταν όμως κοντός, ο κόσμος πολύς και δεν μπορούσε να δει τίποτα.

Ο Ζακχαίος δεν απογοητεύτηκε. Έτρεξε κι ανέβηκε σ' ένα δέντρο. Από εκεί πάνω θα μπορούσε να δει καλά τον Ιησού όταν θα περνούσε.

Ο Ιησούς, όταν έφτασε εκεί κοντά, είδε τον Ζακχαίο, στάθηκε και του είπε: «Ζακχαίε, κατέβα γρήγορα, γιατί σήμερα πρέπει να μείνω στο σπίτι σου».

Ο Ζακχαίος κατέβηκε γρήγορα από το δέντρο. Αμέσως έφερε τον Ιησού στο σπίτι του και τον υποδέχτηκε με πολλή χαρά. Όλοι όσοι το είδαν αυτό διαμαρτύρονταν και έλεγαν: «Ο Ζακχαίος είναι αμαρτωλός. Ο Ιησούς δεν έπρεπε να μείνει στο σπίτι του!».

Ο Ζακχαίος όμως είπε στον Ιησού: «Έκανα αδικίες. Έπαιρνα περισσότερα χρήματα απ' όσα έπρεπε. Θέλω, όμως, να επανορθώσω. Τα μισά από τα υπάρχοντά μου θα τα δώσω στους φτωχούς και εάν συκοφάντησα, κατάγγειλα, αδίκησα ή καταχράστηκα κάποιον, θα πάρει από μένα πίσω το τετραπλάσιο!».

Ο Ιησούς τότε του είπε: «Σήμερα είναι μια ευτυχισμένη μέρα για σένα και για την οικογένειά σου. Ο Θεός χαίρεται, γιατί άλλαξες τρόπο να σκέφτεσαι και να ζεις. Κι εγώ γι' αυτό ήρθα στον κόσμο, για να αναζητήσω τους αμαρτωλούς και να τους σώσω».

Λκ 19, 1-10

«Ηταν χαμένος και βρέθηκε»: Η παραβολή του σπλαχνικού πατέρα

Ο Ιησούς διηγήθηκε μια ιστορία: «Κάποιος άνθρωπος είχε δύο γιους. Μια μέρα, ο μικρότερος γιος είπε στον πατέρα του: "Πατέρα, δώσε μου το μερίδιο της περιουσίας που μου αναλογεί". Εκείνος, τότε, τους μοίρασε την περιουσία. Ύστερα, από λίγες ημέρες, ο μικρότερος γιος μάζεψε τα πράγματά του κι έφυγε σε χώρα μακρινή. Εκεί, σκόρπισε όλη την περιουσία του, κάνοντας άσωτη ζωή. Όταν τα ξόδεψε όλα, έτυχε να πέσει μεγάλη πείνα στη χώρα εκείνη κι άρχισε και αυτός να στερείται. Πήγε, λοιπόν, κι έγινε εργάτης σε έναν βοσκό, ο οποίος τον έστειλε να βόσκει χοίρους. Έφτασε, μάλιστα, στο σημείο να θέλει να χορτάσει με τα ξυλοκέρατα που έτρωγαν οι χοίροι, αλλά ο βοσκός δεν του επέτρεπε ούτε αυτά να φάει. Τελικά, κάποια στιγμή συνήλθε και είπε: "Πόσοι εργάτες του πατέρα μου έχουν περίσσιο ψωμί, κι εγώ εδώ πεθαίνω της πείνας! Θα σηκωθώ και θα πάω στον πατέρα μου και θα του πω: *Πατέρα, αμάρτησα στον Θεό και σε εσένα. Δεν είμαι άξιος πια να λέγομαι γιος σου. Πάρε με να δουλεύω σαν εργάτης σου*". Σηκώθηκε, λοιπόν, και ξεκίνησε να πάει στον πατέρα του. Ενώ πλησίαζε στο σπίτι του, τον είδε ο πατέρας του από μακριά, τον σπλαχνίστηκε, έτρεξε, τον αγκάλιασε σφχτά και τον φιλούσε ασταμάτητα. Τότε ο γιος τού είπε: "Πατέρα, αμάρτησα στον Θεό και

σε σένα και δεν αξίζω να λέγομαι παιδί σου”. Ο πατέρας, όμως, γύρισε στους δούλους του και τους είπε: “Βγάλτε γρήγορα την καλύτερη στολή και ντύστε τον. Φορέστε του δακτυλίδι στο χέρι και σανδάλια στα πόδια του. Φέρτε και το καλοθρεμμένο μοσχάρι και σφάξτε το, να φάμε και να γιορτάσουμε, γιατί αυτός, ο γιος μου, ήταν νεκρός και αναστήθηκε, ήταν χαμένος και βρέθηκε”. Έτσι άρχισε το πανηγύρι.

Ο μεγαλύτερος γιος βρισκόταν στο χωράφι και καθώς πλησίαζε στο σπίτι, άκουσε μουσικές και χορούς. Φώναξε, λοιπόν, έναν από τους υπηρέτες και ρώτησε να μάθει τι συμβαίνει. Εκείνος του είπε: “Γύρισε ο αδελφός σου, και ο πατέρας σου έσφαξε το καλοθρεμμένο μοσχάρι, γιατί επέστρεψε γερός”.

Αυτός τότε θύμωσε και δεν ήθελε να μπει μέσα στο σπίτι. Ο πατέρας του βγήκε και τον παρακαλούσε, εκείνος όμως του αποκρίθηκε: “Εγώ τόσα χρόνια σού δουλεύω και ποτέ δεν παράκουσα καμιά εντολή σου· σε μένα, όμως, δεν έδωσες ποτέ ένα κατσίκι για να γιορτάσω με τους φίλους μου. Όταν όμως ήρθε αυτός ο γιος σου, που κατασπατάλησε την περιουσία σου στην ασωτία, μέχρι και το καλοθρεμμένο μοσχάρι έσφαξες για χάρη του”. Αλλά ο πατέρας τού απάντησε: “Παιδί μου, εσύ είσαι πάντοτε μαζί μου και ό,τι είναι δικό μου είναι και δικό σου. Έπρεπε όμως να γιορτάσουμε και να χαρούμε, γιατί ο αδελφός σου ήταν νεκρός και αναστήθηκε, ήταν χαμένος και βρέθηκε”».

Λκ 15,11-32

Τόσο μεγάλη είναι η σπουδαιότητα της παραβολής αυτής, που οι πατέρες της Εκκλησίας λένε πως, αν όλα τα ευαγγέλια χάνονταν και σωζόταν μόνο η παραβολή αυτή, θα μπορούσε να τα αντικαταστήσει, καθώς περιέχει το βασικό νόημα της διδασκαλίας του Ιησού, που είναι η αγάπη και η συγχώρηση.

«Μνήσθητί μου Κύριε, εν τη βασιλεία Σου»: Ο ληστής στον Σταυρό

Μαζί με τον Χριστό σταύρωσαν και δύο κακούργους. Αυτός που ήταν κρεμασμένος στα αριστερά του Ιησού, τον βλαστημούσε και του έλεγε: «Εάν εσύ είσαι ο Μεσσίας, σώσε τον εαυτό σου και εμάς». Τότε, ο άλλος γύρισε και του είπε: «Ούτε τον Θεό δε φοβάσαι εσύ; Δεν είσαι όπως κι εκείνος καταδικασμένος; Εμείς, βέβαια, δίκαια, γιατί τιμωρούμαστε γι’ αυτά

που κάναμε. Αυτός όμως δεν έκανε κανένα κακό». Και στον Ιησού έλεγε:

«Θυμήσου με, Κύριε, όταν έρθεις στη Βασιλεία Σου». Ο Ιησούς του απάντησε: «Σε βεβαιώνω πως σήμερα κιόλας θα είσαι μαζί μου στον παράδεισο».

Λκ 23, 39-43

Εδώ βλέπουμε έναν άνθρωπο που έζησε όλη του τη ζωή μέσα στην αμαρτία. Έκλεψε, σκότωσε, κι όμως χάρη στη μετάνοιά του, έστω και τις τελευταίες στιγμές της ζωής του, αξιώθηκε να γίνει ο πρώτος κάτοικος του Παραδείσου! Το γεγονός αυτό πρέπει να μας γεμίζει με αισιοδοξία και ελπίδα κάθε φορά που πέφτουμε σε αμαρτία, γιατί μας δείχνει πως με την ειλικρινή μετάνοια σβήνονται τα σφάλματά μας και ερχόμαστε πάλι κοντά στον Θεό.

«Σαούλ, Σαούλ, τι με διώκεις;»: Η μεταστροφή του Αποστόλου Παύλου

Ο Σαύλος, φοβερός διώκτης των χριστιανών, άκουσε ότι πολλοί άνθρωποι στη Δαμασκό πίστευαν στον Ιησού. Πήγε τότε στον αρχιερέα και του είπε: «Θέλω να πάω στη Δαμασκό. Δώσε μου την άδεια να συλλάβω εκεί όσους πιστεύουν στον Ιησού και να τους φέρω πίσω δεμένους». Πράγματι, ο αρχιερέας τού έδωσε την άδεια και ο Σαύλος ξεκίνησε για τη Δαμασκό. Όταν πλησίαζε στην πόλη, ξαφνικά τον φώτισε μια αστραπή από τον ουρανό. Έπεσε στη γη κι άκουσε μια φωνή να του λέει: «Σαούλ, Σαούλ, γιατί με καταδιώκεις;». Ο Σαύλος ρώτησε: «Ποιος είσαι, Κύριε;». Η φωνή απάντησε: «Εγώ είμαι ο Ιησούς, που εσύ τον καταδιώκεις. Σήκω, όμως, και μπες στην πόλη. Εκεί θα σου πούν τι πρέπει να κάνεις».

Οι άντρες που συνόδευαν τον Σαύλο έμειναν με ανοιχτό το στόμα, γιατί άκουγαν τη φωνή, αλλά δεν έβλεπαν κανέναν. Ο Σαύλος σηκώθηκε πάνω και, ενώ τα μάτια του ήταν ανοιχτά, δεν έβλεπε τίποτε. Οι συνοδοί του τότε τον έπιασαν από το χέρι και τον οδήγησαν στη Δαμασκό. Τρεις μέρες ήταν τυφλός. Στο διάστημα αυτό ούτε έφαγε ούτε ήπιε.

Εκεί, στη Δαμασκό, ζούσε ένας μαθητής του Ιησού που τον έλεγαν Ανανία. Σ' αυτόν φανερώθηκε σε όραμα ο Κύριος και του είπε: «Σήκω και πήγαινε στο σπίτι του Ιούδα στην οδό που λέγεται Ευθεία. Ζήτησε κάποιον που λέγεται Σαύλος. Είναι εκεί και προσεύχεται».

Ο Ανανίας απάντησε: «Κύριε, έχω ακούσει από πολλούς πόσα δεινά έχει προκαλέσει αυτός ο άνθρωπος στους πιστούς στην Ιερουσαλήμ. Καταδιώκει και βάζει στη φυλακή όσους πιστεύουν σε σένα». Ο Κύριος όμως του είπε: «Πήγαινε, γιατί αυτόν τον διάλεξα εγώ, για να με κάνει γνωστό σε όλα τα έθνη και στους άρχοντές τους και στον ισραηλιτικό λαό».

Τότε ο Ανανίας πήγε στον Σαύλο. Ακούμπησε τα χέρια του πάνω του και του είπε: «Σαούλ, αδερφέ, με έστειλε ο Κύριος, ο Ιησούς, για να ξαναβρείς το φως σου και να γεμίσεις με Άγιο Πνεύμα». Αμέσως τότε έπεσαν από τα μάτια του κάτι σαν λέπια και ξαναβρήκε το φως του. Σηκώθηκε, βαφτίστηκε, και κατόπιν έφαγε και συνήλθε (Πράξ 9,1-19).

Θρησκευτικά Δ΄ Δημοτικού, Η πορεία μας στη ζωή, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006, σελ. 467 (διασκευή)

3. Συγγνώμη και άφεση στην παράδοση της Εκκλησίας

Το Μυστήριο της Μετάνοιας

Το Μυστήριο αυτό καθιερώθηκε από τον ίδιο τον Χριστό, όταν είπε στον Πέτρο: «…και ό,τι κρατήσεις ασυγχώρητο στη γη θα είναι ασυγχώρητο και στους ουρανούς και ό,τι συγχωρήσεις στη γη θα είναι συγχωρημένο και στους ουρανούς».

Μτ 16,19

Επίσης, μετά την Ανάστασή του, ο Ιησούς έστειλε στους μαθητές του το Άγιο Πνεύμα και είπε: «Σε όποιους συγχωρήσετε τις αμαρτίες, θα τους είναι συγχωρημένες, ενώ σε όποιους τις κρατήσετε ασυγχώρητες, θα κρατηθούν έτσι».

Ιω 20, 23

Την εξουσία που έδωσε ο Ιησούς στους Αποστόλους να συγχωρούν αμαρτίες, οι Απόστολοι με τη σειρά τους τη μετέδωσαν στους Επισκόπους και οι Επίσκοποι στους πρεσβυτέρους.

Μετάνοια πραγματική είναι πρώτα να συναισθανθεί ο άνθρωπος το σφάλμα του, να πονέσει, να ζητήσει συγχώρηση από τον Θεό, και μετά να εξομολογηθεί. Έτσι θα έρθει η θεία παρηγοριά. Γι' αυτό πάντα συνιστώ μετάνοια και εξομολόγηση. Μόνον εξομολόγηση ποτέ δεν συνιστώ.

Άγιος Παΐσιος

Η τέλεση του Μυστηρίου της Μετάνοιας

Στην Ορθόδοξη Εκκλησία, το Μυστήριο της Μετάνοιας έχει τη μορφή συζήτησης και διαλόγου μεταξύ του πιστού και του ιερέα. Ο ιερέας απαγορεύεται αυστηρά να αποκαλύψει σε οποιονδήποτε το περιεχόμενο της εξομολόγησης. Το Μυστήριο τελείται κυρίως στον ναό, αλλά και σε οποιονδήποτε άλλον χώρο απαιτηθεί (νοσοκομείο, σπίτι, φυλακή κ.λπ.). Όταν τελειώσει το στάδιο της εξομολόγησης, ο εξομολογούμενος γονατίζει και ο ιερέας τοποθετεί το πετραχήλι του στο κεφάλι του πιστού και διαβάζει τη *συγχωρητική ευχή*.

Στην αρχαία Εκκλησία, το Μυστήριο της Εξομολόγησης γινόταν μπροστά σε ολόκληρη την κοινότητα. Από τον 4ο αιώνα και εξής πήρε τη μορφή της προσωπικής εξομολόγησης.

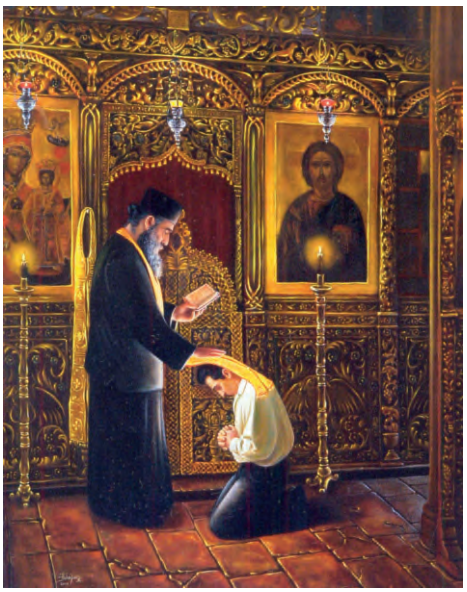

Ευχή από τη Θεία Λειτουργία:

Κύριε Ιησού Χριστέ, Θεέ μου, ελευθέρωσε, σπλαχνίσου και συγχώρησε εμένα το παιδί σου για τα σφάλματα και τις κακίες, όλα δηλαδή που έκανα από μικρός ως αυτή την ώρα, όσα ήξερα πως ήταν άσχημα και όσα δεν ήξερα: στα λόγια και στις πράξεις μου, στις σκέψεις, στις επιθυμίες, στα έργα μου…

Η μετάνοια στην ασκητική παράδοση της Εκκλησίας

Ένας γέροντας ασκητής που ζούσε στην έρημο, είχε φήμη αγίου ανθρώπου και πολλοί πήγαιναν να ζητήσουν τη συμβουλή του. Μια φορά τον επισκέφτηκε ένας στρατιωτικός και τον ρώτησε αν ο Θεός δέχεται πάλι όσους μετανοούν για τα λάθη που έκαναν. Ο γέροντας τότε τον ρώτησε:

– Πες μου, παιδί μου, αν η χλαμύδα σου σκιστεί την πετάς;

– Όχι, βέβαια, απάντησε εκείνος. Τη ράβω και την ξαναχρησιμοποιώ.

– Αν, λοιπόν, εσύ λυπάσαι τη χλαμύδα, που είναι ρούχο, δεν θα λυπηθεί ο Θεός τον άνθρωπο που είναι παιδί του; του απάντησε ο σοφός γέροντας.

Μια φορά ρώτησαν τον Αββά Ποιμένα:

– Αν κάποιος κάνει λάθος και μετανοήσει, τον συγχωρεί ο Θεός;

Εκείνος απάντησε:

– Ο Θεός μάς δίδαξε να συγχωρούμε τους συνανθρώπους μας. Μια φορά δε που ο Πέτρος τον είχε ρωτήσει μέχρι πόσες φορές να συγχωρούμε, ο Κύριος του είπε μέχρι εβδομήντα φορές το εφτά. Λοιπόν, παιδιά μου, αν ζητά από εμάς τόσο πολύ να συγχωρούμε, πολύ περισσότερο μας συγχωρεί και μας δέχεται Εκείνος.

4. Από τη συγχώρηση στην αγιότητα

Ο άγιος Διονύσιος Ζακύνθου

Πριν από τετρακόσια περίπου χρόνια, στη Ζάκυνθο γεννήθηκε αυτός που μια μέρα θα γινόταν ο προστάτης άγιος του νησιού. Τον έλεγαν Δραγανίγο και οι γονείς του τον ανέθρεψαν με ευσέβεια. Σπούδασε, και στα εικοσιένα του χρόνια έγινε μοναχός.

Περνώντας κάποτε από την Αθήνα, επισκέφτηκε τον Επίσκοπο της πόλης. Εκείνος εκτίμησε την αρετή του και τον χειροτόνησε Επίσκοπο της Αίγινας με το όνομα Διονύσιος. Η φήμη της αρετής και της καλοσύνης του απλώθηκε στη σκλαβωμένη Ελλάδα. Στον Διονύσιο, όμως, δεν άρεσαν οι έπαινοι και οι τιμές. Γι' αυτό μια μέρα αποχαιρέτησε τα πνευματικά του παιδιά κι έφυγε για τη Ζάκυνθο. Ανέβηκε στο αγαπημένο του μοναστήρι της Θεοτόκου Αναφωνήτριας κι εκεί πέρασε την υπόλοιπη ζωή του, φροντίζοντας για όλους.

Μια μέρα στο μοναστήρι κατέφυγε και ζήτησε προστασία ο φονιάς του αδελφού του, ο οποίος δεν γνώριζε τη σχέση του Διονύσιου με αυτόν που είχε σκοτώσει και εξομολογήθηκε την πράξη του. Ο Διονύσιος τον άκουσε ταραγμένος, αλλά όχι μόνο δεν του φανέρωσε τη συγγένειά του με το θύμα, μα στους στρατιώτες και στους συγγενείς του, που τον καταδίωκαν για να τον συλλάβουν, ο Διονύσιος, όταν τον ρώτησαν αν τον είχε δει, δεν ομολόγησε ότι τον έκρυβε. Ήσυχος και γαλήνιος τους είπε: «Α! παιδιά μου, μάλλον από την άλλη μεριά τράβηξε», κι έδειξε με το χέρι του προς τη Δύση.

Λέει ο ποιητής:

Τέτοια τους λέει στενάζοντας,
και τ' άγιό του στόμα,
που αφότου πρωτομίλησε
δεν είπε ψέμα ακόμα
εψεύστηκε πρώτη φορά...

Όταν έφυγαν οι διώκτες, ο Διονύσιος έβγαλε από την κρυψώνα τον φονιά, του έδωσε συμβουλές και τροφή και τη νύχτα τον φυγάδευσε με βάρκα στην Κεφαλονιά.

Τον καιρό των σεισμών στη Ζάκυνθο (Δεκέμβριο και Γενάρη του 1820-1821) ο Διονύσιος Σολωμός, απευθύνοντας θερμή δέηση στον Άγιο Διονύσιο, έγραφε:

Ω, Άγιε Διονύσιε, ψυχή αγνή και θεία,
που σε κρατεί περήφανα της Ευσπλαχνίας ο θρόνος,
τούτο το δύστυχο νησί προστάτεψέ το μόνος,
για να μην τύχει πλιο σ' αυτό παρόμοια δυστυχία.
Ω, Συ στο θρόνο του Άπλαστου τρέξε σιμά κι ειπέ του
να μην αφήσει το νησί έρμο στη δυστυχιά του
κι αν ίσως κι η παράκληση δε φθάνει, θύμησέ του
πως είχες έναν αδερφό κι έκρυβες το φονιά του...

Δραστηριότητες

1. Ένας μαθητής αναλαμβάνει τον ρόλο του αδελφού του άσωτου γιου κι ένας άλλος τον ρόλο του σπλαχνικού πατέρα. Συζητούν για το ποια πρέπει να είναι η αντιμετώπιση του γιου που επέστρεψε. Στηρίζουν τις απόψεις τους με επιχειρήματα.

2. Βρισκόμαστε στην αγορά της Ιερουσαλήμ και συζητούμε το ατόπημα του Δαβίδ.

3. Βρίσκουμε ομοιότητες και διαφορές στη μετάνοια του Πέτρου και του Ζακχαίου.

4. Πώς μπορεί να ωφεληθεί από τη μετάνοια του ληστή κάποιος που αισθάνεται απογοητευμένος από τα σφάλματά του;

5. Προετοιμάζουμε έναν κατάλογο ερωτήσεων και παίρνουμε συνέντευξη από έναν ιερέα πνευματικό.

6. Θεατρικό παιχνίδι: Δύο μαθητές αναλαμβάνουν τον ρόλο του αγίου Διονυσίου και του φονιά και αναπαριστούν τη συνάντησή τους.

5η Θεματική Ενότητα

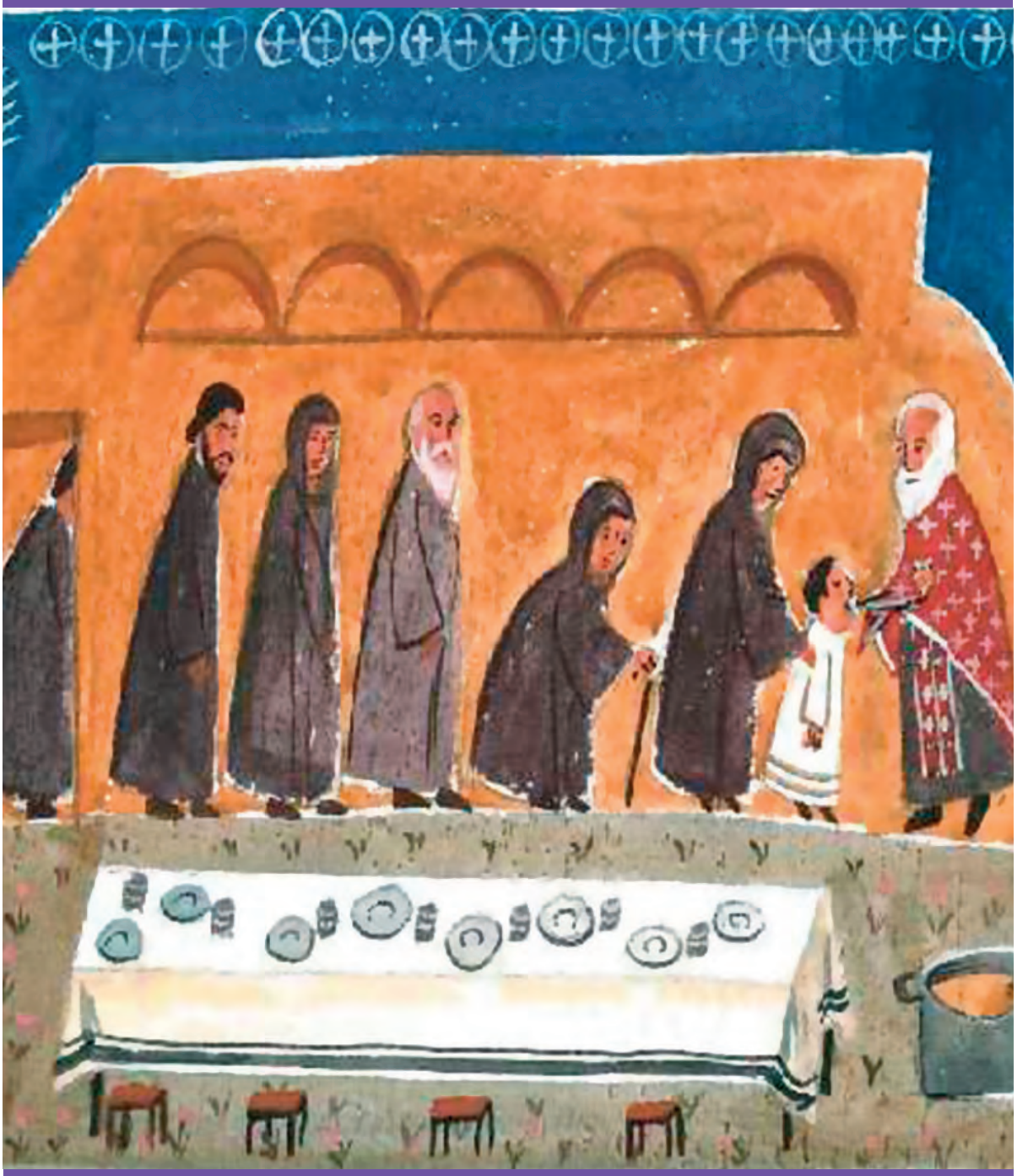

Η Εκκλησία του Χριστού μπαίνει στην ιστορία

Περιεχόμενα

1. Η γενέθλια μέρα της Εκκλησίας

- Η εμπειρία της Πεντηκοστής
- Το κήρυγμα του Πέτρου
- Διαβάζουμε την εικόνα της Πεντηκοστής
- Έθιμα της Πεντηκοστής

2. Τι σημαίνει «Εκκλησία»;

- Η Εκκλησία που συναθροίζεται
- Εικόνες και σύμβολα για την Εκκλησία

3. Η ζωή στις πρώτες χριστιανικές κοινότητες

- Η ζωή ως κοινωνία: Κοινότητες αγάπης
- Η ζωή ως προσευχή και ευχαριστία
- Η ζωή της Εκκλησίας στο παρελθόν και στο παρόν: Ισότητα, αλληλεγγύη, κοινοκτημοσύνη

Σε αυτή την ενότητα

- Θα συνδέσουμε την ημέρα της Πεντηκοστής με το γεγονός της ιστορικής φανέρωσης της Εκκλησίας.
- Θα αποκρυπτογραφήσουμε το νόημα των συμβολικών και εικονικών παραστάσεων της Εκκλησίας.
- Θα περιγράψουμε τη ζωή της πρώτης χριστιανικής κοινότητας ως κοινωνίας αγάπης.
- Θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε χαρακτηριστικά των πρώτων χριστιανών στη σημερινή εποχή.
- Θα αναγνωρίσουμε τον κεντρικό ρόλο της Θείας Ευχαριστίας στην Εκκλησία
- Θα εξηγήσουμε την αξία της ευγνωμοσύνης και της ευχαριστίας στη ζωή και στις σχέσεις μας με τους άλλους.

1. Η γενέθλια ημέρα της Εκκλησίας

Η εμπειρία της Πεντηκοστής

Στη γιορτή της Πεντηκοστής, άνθρωποι από διάφορα μέρη του κόσμου έρχονταν στην Ιερουσαλήμ για να προσευχηθούν εκεί και να γιορτάσουν.

Όταν έφτασε η ημέρα της Πεντηκοστής, οι μαθητές και οι μαθήτριες του Ιησού ήταν όλοι μαζί συγκεντρωμένοι σαν μια ψυχή και προσεύχονταν. Ξαφνικά, ήρθε από τον ουρανό μια βουή, σαν δυνατός άνεμος, και γέμισε όλο το σπίτι όπου κάθονταν. Τότε, είδαν με τα μάτια τους να διαμοιράζονται σε αυτούς γλώσσες φωτιάς και κάθισαν από μία στον καθένα από αυτούς. Όλοι τότε πλημμύρισαν από Πνεύμα Άγιο και άρχισαν να μιλούν με άλλες γλώσσες, ανάλογα με την ικανότητα που έδινε το Άγιο Πνεύμα.

Όταν ακούστηκε αυτή η βουή, συγκεντρώθηκε πλήθος από την πόλη. Όλοι τους ήταν κατάπληκτοι, γιατί ο καθένας τους άκουγε τους Αποστόλους να μιλούν στη δική του γλώσσα. Απορούσαν και έλεγαν ο ένας στον άλλον: «Τι να σημαίνει άραγε αυτό;». Κι άλλοι έλεγαν χλευάζοντας: «Οι άνθρωποι αυτοί μάλλον έχουν πιεί δυνατό κρασί και δεν ξέρουν τι λένε».

Πράξ 2, 1-13

Το κήρυγμα του Πέτρου

Ο Πέτρος τότε λέγει προς αυτούς: «Μετανοήστε, και ας βαφτιστεί καθένας από εσάς στο όνομα του Ιησού Χριστού σε άφεση των αμαρτιών σας, και θα λάβετε τη δωρεά του Αγίου Πνεύματος.

Γιατί, για σας είναι η υπόσχεση και για τα παιδιά σας και για όλους όσοι είναι μακριά, όσους προσκαλέσει ο Κύριος ο Θεός μας».

Και με άλλα, περισσότερα λόγια μαρτυρούσε επίσημα και τους παρακαλούσε λέγοντας: «Σωθείτε από τη γενιά αυτήν τη διεστραμμένη».

Αυτοί λοιπόν που αποδέχτηκαν τον λόγο του και βαφτίστηκαν τη μέρα εκείνη, ήταν περίπου τρεις χιλιάδες ψυχές.

Και επέμεναν συνεχώς στη διδαχή των Αποστόλων και στην κοινωνία και στο κόψιμο με τα χέρια του άρτου και στις προσευχές.

Πράξ 2, 38-42

Άγιος Πέτρος. Ι. Μ. Αγ. Αικατερίνης, Σινά 6ος αιώνας

Απολυτίκιο της εορτής της Πεντηκοστής

Εὐλογητὸς εἶ, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν,
ὁ πανσόφους τοὺς ἁλιεῖς ἀναδείξας,
καταπέμψας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον,
καὶ δι’ αὐτῶν τὴν οἰκουμένην σαγηνεύσας,
Φιλάνθρωπε, δόξα σοι.

Δηλαδή:

Ευλογημένος να είσαι, Χριστέ, ο Θεός μας,
εσύ που έκανες σοφούς τους ψαράδες
στέλνοντάς τους το Άγιο Πνεύμα
και μ’ αυτούς σαγήνευσες την οικουμένη.
Δοξασμένος να είσαι, φιλάνθρωπε.

Πεντηκοστή, Θεοφάνης ο Κρητικός, 1546,
Ι. Μ. Σταυρονικήτα

Διαβάζουμε την εικόνα της Πεντηκοστής

Στην εικόνα της Πεντηκοστής βλέπουμε τους Αποστόλους συγκεντρωμένους στο υπερώο*. Είναι χωρισμένοι σε δύο ομάδες και κάθονται σε ημικύκλιο. Στην κορυφή βρίσκονται οι Απόστολοι Πέτρος και Παύλος. Δίπλα τους, αντίστοιχα, ο Ευαγγελιστής Λουκάς και ο Ευαγγελιστής Μάρκος. Στη συνέχεια, οι υπόλοιποι Απόστολοι κατά σειρά ηλικίας, με τους πιο νέους στην ηλικία να κλείνουν το ημικύκλιο. Τα πρόσωπα όλων είναι ήρεμα, με γλυκιά έκφραση και με βλέμμα στοχαστικό. Επειδή θα διδάξουν στα πέρατα της οικουμένης, κρατούν ειλητάρια** και ο Απόστολος Παύλος ένα βιβλίο. Στο κέντρο του ημικυκλίου, παρατηρούμε ότι υπάρχει μια κενή θέση ανάμεσα στον Πέτρο και στον Παύλο. Είναι η θέση του Χριστού, που είναι η κεφαλή της Εκκλησίας. Στο επάνω μέρος της εικόνας, μέσα σε χρυσό φόντο, εικονίζεται ο ουρανός. Απ’ αυτόν δώδεκα ακτίνες που καταλήγουν σε γλώσσες φωτιάς κατεβαίνουν προς τους Αποστόλους. Στο κέντρο και κάτω από το ημικυκλικό κάθισμα των Αποστόλων, βλέπουμε τη μορφή ενός γέροντα βασιλιά με στέμμα, που κάθεται σε ένα σκοτεινό μέρος και συμβολίζει τον κόσμο. Στα χέρια του κρατάει ένα λευκό ύφασμα μέσα στο οποίο υπάρχουν δώδεκα ειλητάρια, που συμβολίζουν όλες τις φυλές και τους λαούς της γης, όπου οι Απόστολοι θα κηρύξουν τον λόγο του Θεού. Είναι έντονη η αντίθεση ανάμεσα στο πάνω μέρος της εικόνας, στο οποίο κυριαρχεί το φως της Πεντηκοστής και στο σκοτάδι του κάτω μέρους, το οποίο συμβολίζει τον κόσμο της άγνοιας, πριν τον ερχομό του Χριστού.

---

* Το **υπερώο** ήταν ένα ιδιωτικό διώροφο σπίτι. Σ’ αυτό έγινε ο Μυστικός Δείπνος, η επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος και η ίδρυση της πρώτης Εκκλησίας (Πράξ. 2).

** **Ειλητάριο:** Είδος βιβλίου από περγαμηνή, πάπυρο ή χαρτί, τυλιγμένο γύρω από έναν άξονα.

Έθιμα της Πεντηκοστής

Κυριακή της Πεντηκοστής:
η «Γονατιστή» Κυριακή.

Αμέσως μετά το τέλος της Λειτουργίας της Πεντηκοστής, τελείται ο Εσπερινός της εορτής του Αγίου Πνεύματος, που γίνεται με γονυκλισία, επειδή οι πιστοί γονατίζουν τρεις φορές πάνω σε φύλλα καρυδιάς, όταν ακούν την πρόσκληση από τον ιερέα «έτι και έτι, κλίναντες τα γόνατα, του Κυρίου δεηθώμεν» και ο ιερέας διαβάζει μεγαλόφωνα ευχές προς το Άγιο Πνεύμα.

Οι πιστοί γονατίζουν πάνω σε φύλλα καρυδιάς, επειδή αυτά είναι πικρά και συμβολίζουν την πικρία που κατέχει τις ψυχές των νεκρών την ημέρα αυτή. Σύμφωνα με μία άλλη παράδοση, το γονάτισμα γίνεται για να παρακαλέσουν οι πιστοί να μην πέσει το γεφύρι που ενώνει τον πάνω κόσμο με τον κάτω.

Με αφορμή αυτό το έθιμο, ο Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, έγραψε τα εξής:

Γονατίζοντας πάνω στα φύλλα της καρυδιάς την Πεντηκοστή, είναι δυνατόν να ισχυριστούμε, ότι επιτελούμε έναν γάμο παράξενο, με τις ψυχές των προσφιλών, που ξημερώνοντας το Σάββατο του Ρουσαλιού, κλείνονται ξανά στον κάτω κόσμο, μετά που επί τόσες ημέρες η χαρά της Αναστάσεως του Χριστού, τις άφηκε ελεύθερες να ’ρθουν κοντά μας».

Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη, *Ομιλήματα*, Ακρίτας 1922

Πεντηκοστή, Δομήνικος Θεοτοκόπουλος,
αρχές 17ου αιώνα

Δραστηριότητες

1. Βρισκόμαστε κι εμείς με το υπόλοιπο πλήθος την ημέρα της Πεντηκοστής στα Ιεροσόλυμα. Μετά το τέλος της ομιλίας του Αποστόλου Πέτρου περιγράφουμε στην ομάδα μας τα συναισθήματα που νιώσαμε. Μετά, γράφουμε σε ένα χαρτί με μία λέξη το βασικό συναίσθημα που αισθάνθηκε κάθε μέλος της ομάδας. Ένας εκπρόσωπος από κάθε ομάδα διαβάζει αυτά που έγραψε η ομάδα του στην ολομέλεια της τάξης. Τέλος, γράφουμε όλες τις λέξεις συναισθήματα σε χαρτί του μέτρου με τίτλο «Πεντηκοστή. Η γενέθλια ημέρα της Εκκλησίας».

2. Παρουσιάζουμε με την ομάδα μου μια «παγωμένη εικόνα» των μαθητών του Χριστού, τη στιγμή της επιφοίτησής τους από το Άγιο Πνεύμα.

3. Περιγράφω τη διπλανή εικόνα της Πεντηκοστής του Δομίνικου Θεοτοκόπουλου και τη συγκρίνω με την εικόνα του Θεοφάνη του Κρητικού (σελ. 62).

– Ποια είναι τα πρόσωπα που εικονίζονται σε κάθε πίνακα;
– Πώς τα παρουσιάζει κάθε ζωγράφος; Τι δείχνει η έκφρασή τους; Ποια φαίνεται να είναι τα συναισθήματά τους;

2. Τι σημαίνει «Εκκλησία»;

Ο όρος «Εκκλησία» προέρχεται από το αρχαίο ρήμα «εκκαλώ» που σημαίνει κλήση και συνέλευση του λαού. Με τον όρο, λοιπόν, «Εκκλησία» δεν εννοούμε μόνο τον ναό, αλλά, το σύνολο των πιστών που έχουν αποδεχτεί την πίστη στον Χριστό και συμμετέχουν στα Μυστήρια της Εκκλησίας.

Η γενέθλια ημέρα της Εκκλησίας είναι η ημέρα της Πεντηκοστής, όταν οι Απόστολοι, μετά την επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος, κήρυξαν στο πλήθος που είχε συγκεντρωθεί έξω από το υπερώο που βρίσκονταν, εξαιτίας της έντονης βουής που ακουγόταν από το σπίτι.

Η Εκκλησία που συναθροίζεται

Η Εκκλησία είναι κάτι περισσότερο από μια ανθρώπινη κοινότητα, είναι το σώμα του Χριστού, όπου οι άνθρωποι είναι ενωμένοι μαζί του και μεταξύ τους. Από τα πρώτα βήματα της Εκκλησίας, η ζωή των χριστιανών ήταν ζωή αδελφοσύνης. Δεν υπήρχαν διακρίσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών, Ιουδαίων και Ελλήνων, πλουσίων και φτωχών, αφού όλοι ήταν ίσοι μπροστά στον Θεό.

Ο Χριστός, που ήρθε για να σώσει τον άνθρωπο, έγινε αδελφός του καθενός από μας. Μάλιστα, ο Θεάνθρωπος Χριστός αποκαλούσε τους μαθητές του και τους άλλους ανθρώπους «αδελφούς». Ακόμα και σήμερα οι χριστιανοί (κυρίως οι μοναχοί και οι κληρικοί), προσφωνούνται «αδελφοί», ακολουθώντας το παράδειγμα του Χριστού.

Στη μεγάλη οικογένεια της Εκκλησίας, τα μέλη συνδέονται στενά μεταξύ τους με τον σύνδεσμο της αγάπης. Όπως τα μέλη ενός σώματος δεν μπορούν να υπάρχουν ξεχωριστά από το σώμα, έτσι κανένας χριστιανός δεν μπορεί να υπάρξει μόνος του, μακριά από τον Χριστό.

Η αδελφοσύνη και η ενότητα εκφράζεται και πραγματοποιείται μέσα από τα Μυστήρια της Εκκλησίας. Σε αυτά ολοκληρώνεται η δύναμη της χριστιανικής αγάπης. Η συμμετοχή μας στο Μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας είναι έμπρακτη αδελφοσύνη. Οι χριστιανοί, όταν μετέχουν στη Θεία Ευχαριστία, ενώνονται με τον Χριστό, αλλά και μεταξύ τους, σαν πραγματικά αδέλφια.

Θρησκευτικά Στ΄ Δημοτικού, Αναζητώντας την αλήθεια, ΥΠ.Ε.Π.Θ. - Π.Ι., Αθήνα 2006, σελ. 72 (διασκευή)

...Τον ένδοξο αυτόν Κύριο, μας τον έδωσε ως κεφαλή στην Εκκλησία, παραπάνω από όλα. Αυτή δε η Εκκλησία είναι το σώμα του, το συμπλήρωμα του Χριστού ως ανθρώπου, ο οποίος, ως άπειρος Θεός, γεμίζει τα πάντα με την πανάγαθη παρουσία του και παρέχει τα πάντα σε όλα τα δημιουργήματά του.

Εφ 1, 22-23

«Να δώσετε χαιρετισμούς και στην εκκλησία που συναθροίζεται στο σπίτι τους...»

Ρωμ 16,4

Εικόνες και σύμβολα για την Εκκλησία

Ο ΙΧΘΥΣ

Είναι το πιο γνωστό σύμβολο μετά τον Σταυρό. Συμβολίζει τον Χριστό. Η ακροστιχίδα του σημαίνει: Ι (Ιησούς) Χ (Χριστός) Θ (Θεού) Υ (Υιός) Σ (Σωτήρ). Συμβολίζει, επίσης, τη Θεία Ευχαριστία.

Η Άμπελος

Συμβολίζει τον Χριστό και την Εκκλησία, σύμφωνα με τα λόγια του Χριστού: «Εγώ είμαι το αμπέλι και εσείς τα κλήματα».

Ο Κύριος είναι η κληματαριά. Εσύ το κλαδί. Όσο είσαι ενωμένος με την κληματαριά, θα καρποφορείς καρπούς αγαθούς...

Άγιος Δημήτριος του Ροστώφ

Ο Χριστός ως Αμπελουργός
(Άγγελος Ακοτάντος, 15ος αιώνας)

Το καράβι

Συμβολίζει την Εκκλησία που έχει κυβερνήτη της τον Χριστό.

Κατά τον όσιο Παΐσιο τον Αγιορείτη:

...η Εκκλησία είναι όπως το καράβι: άλλος κοιμάται, άλλος χαζεύει. Αυτό τραβά τον δρόμο του. Άλλος πάλι αγωνίζεται, παλεύει με τα κύματα. Όλοι μαζί προχωρούν. Φθάνει να είσαι μέσα στην Εκκλησία. Γι' αυτό να φροντίζετε να είστε πάντα στις ακολουθίες.

Η άγκυρα

Συμβολίζει την ελπίδα της σωτηρίας. Αντεστραμμένη υπονοεί τον Σταυρό.

Δραστηριότητες

1. Παρατηρούμε τα σύμβολα της Εκκλησίας (σελ. 66). Με βάση αυτά, σχεδιάζουμε με την ομάδα μας σκίτσα ή σύμβολα και γράφουμε μια σύντομη φράση για το καθένα από αυτά.

2. Γράφουμε σ' ένα χαρτάκι μια λέξη που μας έρχεται στο μυαλό όταν ακούμε τη φράση: «Εκκλησία του Χριστού». Συζητούμε τις λέξεις αυτές στην ομάδα μας και επιλέγουμε δύο που θεωρούμε πιο σημαντικές. Κάθε ομάδα τις ανακοινώνει στην τάξη και εξηγεί τους λόγους που τις διάλεξε. Κολλάμε τα χαρτάκια με τις λέξεις στον πίνακα και γράφουμε μία παράγραφο χρησιμοποιώντας τις, για να εξηγήσουμε τι σημαίνει για τον καθένα μας η λέξη «Εκκλησία».

3. Συγκρίνουμε στην ομάδα μου την εκκλησία του Δήμου στην αρχαία Αθήνα με την Εκκλησία του Χριστού. Βρίσκουμε ομοιότητες και διαφορές. Τις καταγράφουμε σε έναν πίνακα, όπως ο παρακάτω.

Εκκλησία του Δήμου	Εκκλησία του Χριστού

3. Η ζωή στις πρώτες χριστιανικές κοινότητες

Η ζωή ως κοινωνία: Κοινότητες αγάπης

Οι πρώτοι χριστιανοί δε διέκοψαν τον σύνδεσμό τους με την ιουδαϊκή θρησκεία. Μάλιστα, πήγαιναν συχνά στον ναό του Σολομώντα για να λατρεύουν τον Θεό. Γρήγορα, όμως, άρχισαν να καταλαβαίνουν ότι έπρεπε να βρουν ιδιαίτερους τόπους για να συγκεντρώνονται όλοι μαζί. Οι τόποι αυτοί αρχικά ήταν ιδιωτικά σπίτια. Σπίτια που πολλοί πιστοί τα πρόσφεραν με ευχαρίστηση και χαρά. Εκεί, πλέον, προσεύχονταν οι πιστοί, παρακολουθούσαν και συμμετείχαν στη Θεία Ευχαριστία και άκουγαν τους Αποστόλους να διηγούνται τη ζωή και τα λόγια του Χριστού.

Όλα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα να σχετίζονται μεταξύ τους οι πιστοί με ειλικρινή αγάπη. Οι διαφορές, οι εγωισμοί, τα μίση είχαν δώσει τη θέση τους στην ταπείνωση και την αδελφική αγάπη. Σαν μια οικογένεια, κάθονταν όλοι μαζί στο ίδιο τραπέζι κι έτρωγαν χωρίς να ξεχωρίζουν κανένα για τον πλούτο του, την κοινωνική του θέση και τη μόρφωσή του. Τα κοινά αυτά τραπέζια, στα οποία έπαιρναν μέρος οι πρώτοι χριστιανοί και στα οποία όλοι πρόσφεραν χρήματα για την ετοιμασία τους, ονομάζονταν Αγάπες.

Δείπνο αγάπης (κατακόμβη αγ. Καλλίστου, Ρώμη)

Από την Καινή Διαθήκη «Στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του»

Όλοι όσοι πίστεψαν, είχαν μια καρδιά και μια ψυχή. Κανείς δεν θεωρούσε ότι κάτι από τα υπάρχοντά του ήταν δικό του. Όλα τα είχαν κοινά. Οι Απόστολοι κήρυτταν και βεβαίωναν ότι ο Κύριος Ιησούς αναστήθηκε. Και ο Θεός έδινε σε όλους πλούσια τη χάρη του. Δεν υπήρχε κανείς ανάμεσά τους που να στερείται τα απαραίτητα. Γιατί όσοι είχαν χωράφια ή σπίτια τα πουλούσαν, έφερναν το αντίτιμο και το έθεταν στη διάθεση των Αποστόλων. Από αυτό δινόταν στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του. Έτσι έκανε και ο Ιωσής... είχε ένα χωράφι, το πούλησε και έφερε τα χρήματα και τα έθεσε στη διάθεση των Αποστόλων.

Πράξ 4,32-37

«Ουκ ένι Ιουδαίος ουδέ Έλλην...»

Είστε, λοιπόν, όλοι παιδιά του Θεού, αφού πιστεύετε στον Ιησού Χριστό. Και αυτό γιατί, όσοι βαφτιστήκατε στο όνομα του Χριστού, έχετε ντυθεί τον Χριστό. Δεν υπάρχει πια Ιουδαίος και ειδωλολάτρης, δεν υπάρχει δούλος και ελεύθερος, δεν υπάρχει άντρας και γυναίκα. Όλοι σας είστε ένας, χάρη στον Ιησού Χριστό. Και αφού ανήκετε στον Χριστό, είστε απόγονοι του Αβραάμ και κληρονόμοι της ζωής, όπως υποσχέθηκε ο Θεός.

Γαλ 3, 26-29

«Να δίνετε με το παραπάνω για κάθε καλό σκοπό»: Έμπρακτη προσφορά σε όσους έχουν ανάγκη

Πρέπει να ξέρετε, πως όποιος σπέρνει με φειδώ* θα έχει λιγότερη σοδειά και όποιος σπέρνει απλόχερα η σοδειά του θα είναι άφθονη. Ο καθένας ας δώσει ό,τι του λέει η καρδιά του χωρίς να στενοχωριέται ή να εξαναγκάζεται, γιατί ο Θεός αγαπάει αυτόν που δίνει με ευχαρίστηση. Ο Θεός έχει τη δύναμη να σας χορηγήσει πλουσιοπάροχα κάθε δωρεά, ώστε να είστε πάντοτε σε όλα τελείως αυτάρκεις και να δίνετε με το παραπάνω για κάθε καλό σκοπό. Το λέει και η Γραφή: «Αυτός μοίρασε άφθονα, πρόσφερε στους φτωχούς, η αγαθοεργία του θα διαρκεί αιώνια». Και αυτός που δίνει στον σπορέα τον σπόρο και το ψωμί για να τραφεί, ας δώσει και ας πληθύνει και τον δικό σας σπόρο και ας αυξήσει τους καρπούς της αγαθοεργίας σας. Ο Θεός θα σας κάνει πλούσιους σε όλα, για να μπορείτε να δίνετε γενναιόδωρα.

Β΄ Κορ. 9,6-11

Ας πάρουμε την περίπτωση που κάποιος αδελφός ή κάποια αδελφή δεν έχουν ρούχα να ντυθούν και στερούνται το καθημερινό τους φαγητό. Αν κάποιος από σας τους πει: «Ο Θεός μαζί σας! Εύχομαι να βρείτε ρούχα και να χορτάσετε φαγητό», ποιο το όφελος αν δεν τους δώσετε και τα απαραίτητα που χρειάζεται το σώμα; Έτσι και η πίστη, αν δεν εκδηλώνεται με έργα, μόνη της είναι νεκρή. Αλλά θα πει κάποιος: «Εσύ έχεις πίστη κι εγώ έχω έργα». Του απαντώ: «Δείξε μου την πίστη σου από τα έργα σου. Εγώ μπορώ να σου αποδείξω την πίστη μου από τα έργα μου».

Ιακ 2,15-18

Κοινότητες αγάπης τότε και σήμερα

«Αυτό ήταν το κλίμα μέσα στο οποίο ο Χριστιανισμός δίδαξε ότι το έλεος (η συμπόνια, η προσφορά) είναι μια από τις πρωταρχικές αρετές, ότι ο φιλεύσπλαχνος Θεός απαιτεί από τους ανθρώπους να είναι φιλεύσπλαχνοι. Επιπλέον ότι, επειδή ο Θεός αγαπά τους ανθρώπους, οι χριστιανοί δεν μπορούν να ευχαριστούν τον Θεό, παρεκτός αν αγαπούν ο ένας τον άλλο. Ίσως ακόμα πιο επαναστατική ήταν η αρχή ότι η χριστιανική αγάπη και φιλανθρωπία πρέπει να εκτείνονται πέρα από τα όρια της οικογένειας και της φυλής, ότι πρέπει να επεκταθούν «σε όλους εκείνους που σε κάθε τόπο αναγνωρίζουν τον Κύριό μας, τον Ιησού Χριστό».

Rodney Stark, *Η εξάπλωση του Χριστιανισμού. Πώς το άσημο και περιθωριακό κίνημα του Χριστού εξελίχθηκε σε κυρίαρχη θρησκευτική δύναμη στο Δυτικό Κόσμο μέσα σε λίγους αιώνες*, μτφρ. Λουκά Μ., εκ. Άρτος Ζωής, Αθήνα, 2005, σ. 318.

Ο Χριστιανισμός προϋποθέτει κοινή ζωή. Οι χριστιανοί οφείλουν να θεωρούνται μεταξύ τους «αδελφοί» (αυτό ήταν από τα πρώτα ονόματά τους), μέλη μιας κοινότητας που συνδέονται στενά μεταξύ τους. Και γι' αυτό η αδελφική αγάπη πρέπει να αποτελεί το πρώτο σημάδι και την πρώτη απόδειξη της μαρτυρίας αυτής της κοινότητας...

Οι χριστιανοί δεν είναι μόνον ενωμένοι μεταξύ τους αλλά είναι προπαντός «ένα εν Χριστώ», και μόνο αυτή η ένωση, η κοινωνία με τον Χριστό, κάνει δυνατή την αληθινή κοινωνία μεταξύ των ανθρώπων.

Γεώργιος Φλωρόφσκυ, *Το σώμα του ζώντος Χριστού. Μια ορθόδοξη ερμηνεία της Εκκλησίας*, μτφρ. Ι. Παπαδόπουλου, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1999, σ. 28-30.

---

* **Φειδώ:** με μέτρο.

Η συμμετοχή των πιστών χριστιανών στο Μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας τούς βοηθά να ενωθούν με τον Θεό και τον συνάνθρωπό τους. Είναι μυστήριο αγάπης, που παραδόθηκε από τον ίδιο τον Χριστό κατά τον Μυστικό Δείπνο. Διατηρείται από τα πρώτα χριστιανικά χρόνια και τα κοινά δείπνα των χριστιανών, τις «αγάπες», μέχρι και σήμερα. Στο Μυστήριο αυτό όσοι κοινωνούν, μεταλαμβάνουν τα Τίμια Δώρα, που είναι το Σώμα και το Αίμα του Χριστού. Ακολούθως, σε μια νέα κίνηση αγάπης μοιράζονται με τους συνανθρώπους τους την αληθινή τροφή, που είναι η αγάπη του Θεού. Σε μια άλλη λειτουργική πράξη, την αρτοκλασία, που έχει και αυτή τις ρίζες της στις «αγάπες», ο ιερέας ευλογεί άρτους (ψωμιά), που φέρνουν ως δώρο στην Εκκλησία οι γιορτάρηδες, δηλαδή οι πιστοί που γιορτάζουν κάποιον άγιο. Ακολούθως, οι άρτοι μοιράζονται στους πιστούς, κάτι που φανερώνει ακόμη περισσότερο τη σχέση της αρτοκλασίας προς τις παλαιές «αγάπες» των πρώτων χριστιανών, όπου προσφερόταν από κοινού σε όλους η ίδια τροφή.

Θρησκευτικά, Δ΄ Δημοτικού Κύπρου, Αγώνας για το καλό, α΄ τεύχος, 2016

Αυτό που ανακαλύπτει κάποιος στο Άγιον Όρος και δεν μπορεί εύκολα να ξεχάσει, είναι ο μυστηριακός χαρακτήρας του κοινού γεύματος. Μετά την αγρυπνία πήγαμε στην τράπεζα. Ο καθένας είχε μπροστά του ένα πιάτο φασολάδα, ένα κομμάτι ψωμί, τυρί κι ένα ποτήρι κρασί. Ο ηγούμενος χτύπησε ένα καμπανάκι, άρχισε η ανάγνωση ενός ιερού κειμένου και όλοι μας φάγαμε σιωπηλά. Για άλλη μια φορά, όπως συμβαίνει γενικά με τις έντονες εντυπώσεις που δέχεται κανείς στο Άγιο Όρος, πρέπει να ομολογήσω ότι δυσκολεύομαι να τις εκφράσω, επειδή και αυτή τη φορά τόσα πολλά μού φαίνεται ότι αξίζει να καταγραφούν. Η τράπεζα έμοιαζε με τις ευχαριστιακές συνάξεις των πρώτων χριστιανών, που συνδέονταν με την προσδοκία των Εσχάτων, της Δευτέρας Παρουσίας του Χριστού.

Το καθιερωμένο εορταστικό τραπέζι ανήμερα των Χριστουγέννων στήνει και φέτος το Κέντρο Υποδοχής και Αλληλεγγύης του δήμου Αθηναίων. Γεύματα αγάπης προσφέρουν, επίσης, η Αρχιεπισκοπή μέσω της «Αποστολής» και πολλοί Δήμοι. Το χριστουγεννιάτικο τραπέζι του Δήμου Αθηναίων θα στηθεί στις εγκαταστάσεις του Κλειστού Γυμναστηρίου Ρουφ. Παράλληλα, όπως και κάθε μέρα, θα διατεθούν γεύματα αγάπης από την Αρχιεπισκοπή Αθηνών, μέσω των ενοριών και του οργανισμού «Αποστολή». Μερίδες φαγητού και γλυκά θα διανείμει σήμερα και την Πρωτοχρονιά η Κοινωφελής Δημοτική Επιχείρηση Πειραιά σε άστεγους και άπορους της πόλης. Ανάλογες πρωτοβουλίες ανήμερα των Χριστουγέννων λαμβάνουν πολλοί άλλοι Δήμοι της χώρας.

Εφημερίδα *Τα Νέα* 25/1/2015

Γεύματα αγάπης – Χριστούγεννα 2015

Η ζωή ως προσευχή και ευχαριστία

Αυτοί που με χαρά δέχτηκαν το κήρυγμα του Πέτρου την ημέρα της Πεντηκοστής, βαπτίστηκαν και προστέθηκαν στην Εκκλησία. Ήταν περίπου τρεις χιλιάδες. Όλοι αυτοί ήταν αφοσιωμένοι στη διδασκαλία των Αποστόλων και στη μεταξύ τους κοινωνία, στη τέλεση της Θείας Ευχαριστίας και στις προσευχές... Κάθε μέρα συγκεντρώνονταν με ομοψυχία στον ναό, τελούσαν τη Θεία Ευχαριστία σε σπίτια, τρώγοντας την τροφή τους γεμάτοι χαρά και με απλότητα στην καρδιά. Δοξολογούσαν τον Θεό και όλος ο λαός τούς εκτιμούσε. Και ο Κύριος πρόσθετε κάθε μέρα στην Εκκλησία αυτούς που σώζονταν.

Πράξ 2,42· 46-47

Να είστε πάντοτε χαρούμενοι. Να προσεύχεστε αδιάκοπα. Να ευχαριστείτε τον Θεό για το καθετί.

Α΄ Θεσ 5,16-18

Εγώ αυτό παρέλαβα από τον ίδιο τον Κύριο, κι αυτό σας παρέδωσα: Ο Κύριος Ιησούς, τη νύχτα που ήταν να παραδοθεί στους σταυρωτές του, πήρε ψωμί, και αφού έκανε ευχαριστήρια προσευχή, το έκοψε και είπε: «Λάβετε και φάγετε. Αυτό είναι το σώμα μου, που κόβεται για χάρη σας. Αυτό να κάνετε στην ανάμνησή μου». Παρόμοια, όταν τελείωσε το δείπνο, πήρε το ποτήρι και είπε: «Αυτό το ποτήρι είναι η νέα διαθήκη που επικυρώνεται με το αίμα μου. Όποτε πίνετε απ' αυτό το ποτήρι, να το κάνετε στην ανάμνησή μου. Γιατί, ωσότου να έρθει ο Κύριος, όποτε τρώτε αυτό το ψωμί και πίνετε από αυτό το ποτήρι, ομολογείτε και διακηρύττετε με πίστη τον θάνατο που υπέστη ο Κύριος για τη σωτηρία των ανθρώπων».

Η ζωή της Εκκλησίας στο παρελθόν και το παρόν: Ισότητα, αλληλεγγύη, κοινοκτημοσύνη

Ένα όμορφο παράδειγμα από τη φύση

Τα πουλιά, ποιος άραγε δεν θαυμάζει τα πουλιά, κοιτώντας τα να πετούν αγέρωχα, περήφανα και ελεύθερα ψηλά στον ουρανό! Αλήθεια, πόσο όμορφα κουνούν τις φτερούγες τους και χάνονται μέσα στα σύννεφα! Ποιος, επίσης, δεν έτυχε να δει ομάδες πουλιών να ταξιδεύουν προς ένα μακρινό προορισμό και δεν παραξενεύτηκε με τον σχηματισμό του βέλους που δημιουργούν! Αλήθεια, τι να πετυχαίνουν με αυτό; Νεότερες έρευνες των επιστημόνων έρχονται να λύσουν τις απορίες όλων μας. Τα πουλιά με αυτό τον σχηματισμό πετυχαίνουν να φτάσουν στον κοινό τους προορισμό πιο γρήγορα και ξεκούραστα. Το πέταγμα αυτού που προηγείται διευκολύνει πολύ το πέταγμα αυτού που ακολουθεί. Το ρεύμα του αέρα που δημιουργούν οι φτερούγες αυτού που βρίσκεται μπροστά, δίνει ώθηση στο πουλί που βρίσκεται πίσω, έτσι που να μη χρειάζεται να καταβάλει πολύ κόπο για να πετάξει. Αν ένα πουλί ξεφύγει από τον σχηματισμό, ξαφνικά αισθάνεται την αντίσταση του ανέμου και τη δυσκολία να πετάξει μόνο του και πολύ γρήγορα επιστρέφει στον σχηματισμό. Τα πουλιά επιδεικνύουν μια απίστευτη συνεργασία. Όταν ένα πουλί κουραστεί, πάει στο πίσω μέρος του σχηματισμού και ένα άλλο παίρνει τη θέση του. Μάλιστα, τα πουλιά που βρίσκονται στο πίσω μέρος ενθαρρύνουν με τις φωνές τους αυτά που βρίσκονται μπροστά, ώστε να αυξήσουν την ταχύτητά τους.

Θρησκευτικά, Δ΄ Δημοτικού Κύπρου, Αγώνας για το καλό, α΄ τεύχος, 2016

Από τους Πατέρες της Εκκλησίας

Αγαπητέ μου Γέμελλε,

Ο χριστιανός άρχοντας δεν φαίνεται απ' τη φορεσιά του ή απ' τους υπασπιστές και τους κλητήρες που τον συνοδεύουν. Φαίνεται απ' το ότι βοηθά όλους όσοι έχουν ανάγκη, απ' το ότι διορθώνει τα κακώς έχοντα, απ' το ότι αποφεύγει κάθε μορφής αδικία. Ακόμη, δεν επιτρέπει να χρησιμοποιηθεί η δύναμη που του προσφέρει η εξουσία για να διαστρέψει το δίκαιο... Αγαπητέ μου Γέμελλε, χαίρομαι που έγινες το λιμάνι για τους ναυαγούς, το μπαστούνι για το τσακισμένο πόδι, ο πύργος που προστατεύει τους αδικημένους απ' τους κοινωνικά δυνατούς... Αν και βρίσκομαι, καθώς ξέρεις, σε εξορία στην έρημο και σε πολύ στενόχωρες περιστάσεις, είμαι γεμάτος από πολλή χαρά, γιατί αισθάνεσαι και συ τη δικιά μας πνευματική ευχαρίστηση, που έγινες σύμμαχος στους αδικημένους.

Με χριστιανική αγάπη, Ιωάννης επίσκοπος

Επιστολή Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου προς πλούσιο χριστιανό

Τα χρήματα που έχεις τώρα από πού προέρχονται; Εάν πεις ότι ήρθαν από μόνα τους, τότε δεν πιστεύεις ότι σου τα έστειλε ο Θεός και έτσι γίνεσαι άθεος. Εάν όμως παραδέχεσαι ότι προέρχονται από τον Θεό, τότε πες μας τον λόγο για τον οποίο τα απέκτησες. Μήπως διότι ο Θεός είναι άδικος και μοιράζει με άνισο τρόπο τα αγαθά στους ανθρώπους; Ή μήπως επειδή ο

Θεός προνόησε να κερδίσεις το βραβείο ενός σωστού τρόπου ζωής μέσα από την καλή μοιρασιά των αγαθών που έχεις;... Να ξέρεις ότι το παραπανίσιο ψωμί που έχεις ανήκει στον άνθρωπο που πεινά. Το ρούχο που φυλάς σε ντουλάπες, ανήκει σε αυτόν που δεν έχει τι να φορέσει. Τα παπούτσια που καταστρέφονται παρατημένα σε κάποια αποθήκη ανήκουν σε αυτόν που περπατά ξυπόλητος. Τα χρήματα που σου περισσεύουν ανήκουν σε αυτόν που τα χρειάζεται. Έτσι, λοιπόν, όταν δεν βοηθάς αυτούς που έχουν ανάγκη, είναι σαν να τους αδικείς.

Μ. Βασιλείου, *Στο ρητό του κατά Λουκά Ευαγγελίου «Καθελώ μου τας αποθήκας»*

Ο άγιος Λουκάς ο Ιατρός

Ο άγιος Λουκάς ο Ιατρός γεννήθηκε το 1877 στο Κερτς της Κριμαίας. Σπούδασε ιατρική και το 1920 εξελέγη καθηγητής της ανατομίας και χειρουργικής στο Πανεπιστήμιο της Τασκένδης. Ήταν πάντοτε πιστός χριστιανός. Στο χειρουργείο είχε πάντα την εικόνα της Παναγίας στην οποία προσευχόταν για λίγα λεπτά πριν από κάθε επέμβαση. Το 1921 χειροτονήθηκε ιερέας και αργότερα (1923) επίσκοπος Τασκένδης. Από τότε, συνδύαζε ποιμαντικά και ιατρικά καθήκοντα. Από το 1922 και μέχρι την τελευταία του πνοή υπέστη πολλές φορές συλλήψεις, βασανιστήρια, εξορίες και κακουχίες λόγω των γενικών διωγμών των ορθοδόξων χριστιανών από το πολιτικό καθεστώς της χώρας του. Φυλακίστηκε και εξορίστηκε συνολικά έντεκα χρόνια. Στη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου διεύθυνε το στρατιωτικό νοσοκομείο του Κρασνογιάρσκ, ενώ ήταν και Επίσκοπος της πόλης αυτής. Από το 1946 μέχρι το 1961 που πέθανε, ενώ ήταν Μητροπολίτης της Συμφερούπολης, δεχόταν καθημερινά πιέσεις και απειλές για να εγκαταλείψει το έργο του. Εκείνος, όμως, έβγαλε ανακοίνωση ότι «δέχεται καθημερινά εκτός Κυριακών και εορτών κάθε άνθρωπο που θέλει τη βοήθειά του». Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να καταφθάνουν στο διαμέρισμά του καθημερινά αμέτρητοι άνθρωποι απ' όλη την Κριμαία.

Ο άγιος Λουκάς εμφάνισε πολλά πνευματικά χαρίσματα όσο ακόμα ζούσε. Υπάρχουν μαρτυρίες ασθενών ότι έκανε ορθή διάγνωση της ασθένειάς τους μόλις τους έβλεπε, ενώ άλλοι γιατροί που τους είχαν εξετάσει τούς έβρισκαν υγιείς. Πολλοί, ακόμη, διαπίστωσαν το διορατικό του χάρισμα, ενώ άλλους τούς θεράπευσε με την προσευχή του, ιδίως κατά τα τελευταία χρόνια της ζωής του. Κοιμήθηκε στις 11 Ιουνίου του 1961. Στις 24-25 Μαΐου 1996 ανακηρύχτηκε Άγιος από το Πατριαρχείο της Ρωσίας. Η μνήμη του τιμάται δύο φορές, στις 29 Μαΐου και στις 11 Ιουνίου.

Δραστηριότητες

1. Παρατηρούμε την παρακάτω τοιχογραφία που βρέθηκε στην κατακόμβη του Αγίου Μαρκελλίνου.

- Ποια στιγμή από τη ζωή των πρώτων χριστιανών πιστεύουμε ότι εικονίζει; Το συζητάμε στην ομάδα μας.
- Αν το συγκεκριμένο έργο τέχνης είναι το μέσον μιας ιστορίας, τι θα μπορούσε να έχει συμβεί προηγουμένως; Τι θα μπορούσε να ακολουθήσει;

2. Συζητούμε και γράφουμε τις σκέψεις μας σε ομάδες για το πώς φανταζόμαστε τη γειτονιά μας αν εφαρμόζαμε την κοινοκτημοσύνη.

3. Στην ομάδα μας συζητούμε για το έργο του Αγίου Λουκά του Ιατρού. Τις δυσκολίες που συνάντησε, την επιμονή και υπομονή στο έργο του. Από πού έπαιρνε δύναμη για να συνεχίσει;

4. Συγκεντρώνουμε άρθρα από περιοδικά, εφημερίδες και από το διαδίκτυο που να αναφέρονται σε θέματα αλληλεγγύης μεταξύ των ανθρώπων, ανεξάρτητα από τη θρησκευτική, εθνική και πολιτιστική τους προέλευση.

6η Θεματική Ενότητα

Γρηγόριος Νύσσης και Γρηγόριος ο Θεολόγος. Μικρογραφία από χειρόγραφο
του 11ου αι. μ.Χ., Μονή Διονυσίου, Άγιον Όρος.

Αγώνας για τη διαφύλαξη της αλήθειας

Περιεχόμενα

1. Η απομάκρυνση του ανθρώπου από τον Θεό και η φανέρωση της αλήθειας

- Ο κατακλυσμός, οι Δέκα Εντολές και η Κιβωτός της Διαθήκης
- Ο Ιησούς, η πραγματική Αλήθεια
- Η αποτύπωση της πίστης στην Καινή Διαθήκη, στους Πατέρες της Εκκλησίας και στις Οικουμενικές Συνόδους

2. Οι αιρέσεις νοθεύουν την αλήθεια του Χριστού

- Αιρέσεις: μια «πληγή» στο σώμα της Εκκλησίας
- Αρειανισμός και Μονοφυσιτισμός
- Οι συνέπειες των αιρέσεων
- Σύγχρονες αιρέσεις και τρόποι αντιμετώπισής τους

3. Οι Οικουμενικές Σύνοδοι μεριμνούν για τη διάσωση της αλήθειας

- Η αντιμετώπιση των προβλημάτων της Εκκλησίας από τις Συνόδους. Η 4η Οικουμενική Σύνοδος
- Η σύνοδος Φεράρας-Φλωρεντίας

4. Το Σύμβολο της Πίστεως

5. Η αποσαφήνιση της αλήθειας για τις εικόνες

- Η σημασία των εικόνων στα πρώτα χριστιανικά χρόνια
- Η αίρεση της εικονομαχίας στο Βυζάντιο
- Α΄περίοδος της διαμάχης
- Η Ζ΄Οικουμενική Σύνοδος
- Β΄περίοδος της διαμάχης
- Η λύση του ζητήματος και ο θρίαμβος της Ορθοδοξίας

6. Το Σχίσμα τραυματίζει την ενότητα της Εκκλησίας

- Η ενότητα της Εκκλησίας δοκιμάζεται. Το Σχίσμα του 1054
- Το Σχίσμα του 1054
- Προσπάθειες για την υπέρβαση των συνεπειών του Σχίσματος

Σε αυτή την ενότητα

- Θα κατανοήσουμε την αγάπη και το ενδιαφέρον του Θεού για τον άνθρωπο, παρά την ανυπακοή του στο θέλημά Του.
- Θα αναγνωρίσουμε τον Κύριο ως την πραγματική και μόνη Αλήθεια.
- Θα ασχοληθούμε με το ζήτημα των αιρέσεων ως πληγή στο σώμα της Εκκλησίας.
- Θα αντιληφθούμε τη σπουδαιότητα των Οικουμενικών Συνόδων στην αντιμετώπιση των αιρετικών διδασκαλιών.
- Θα εξετάσουμε το περιεχόμενο του Συμβόλου της Πίστεως.
- Θα συζητήσουμε για το σημαντικό ζήτημα του Σχίσματος, το οποίο δίχασε την Εκκλησία, και τις προσπάθειες υπέρβασής του.

1. Η απομάκρυνση του ανθρώπου από τον Θεό και η φανέρωση της αλήθειας

Ο κατακλυσμός, οι Δέκα Εντολές, η Κιβωτός της Διαθήκης

Όταν οι άνθρωποι με τις επιλογές τους οδηγήθηκαν σε μεγάλα αδιέξοδα*, επειδή είχαν απομακρυνθεί από το θέλημα του Θεού, ήρθε ο κατακλυσμός. Τότε, ο Θεός, ο οποίος ενδιαφέρεται πάντα για το καλό του ανθρώπου, συμβούλευσε τον Νώε να κατασκευάσει μια κιβωτό που θα έσωζε τους δίκαιους ανθρώπους και το ζωικό βασίλειο από τον κατακλυσμό.

Οι άνθρωποι, όμως, που είχαν σωθεί με θεία παρέμβαση, ξέφυγαν και πάλι από τον δρόμο του Θεού και έτσι το κακό δεν άργησε να ξαναγυρίσει στον κόσμο. Ο Θεός θέλησε να συμπαρασταθεί για άλλη μια φορά στους ανθρώπους, δίνοντάς τους Νόμο, που θα τους βοηθούσε να φτιάξουν έναν δίκαιο κόσμο. Έτσι, έδωσε στον Μωυσή τις Δέκα Εντολές, κάνοντας μια Διαθήκη (συμφωνία) μαζί του. Οι Εντολές αυτές έπρεπε να φυλαχτούν καλά και να δοθούν και στις επόμενες γενιές ως μια κληρονομιά αλήθειας, που θα προφύλασσε τον κόσμο από την εξάπλωση της αμαρτίας και τις επιπτώσεις της. Ο Μωυσής τις χάραξε πάνω σε δύο πέτρινες πλάκες και τις έβαλε σε ένα ξύλινο κιβώτιο, το οποίο έμοιαζε με την κιβωτό του Νώε. Αυτή ήταν η Κιβωτός της Διαθήκης, που αργότερα φυλασσόταν στον ναό του Σολομώντα.

Η κλήση του Νώε και η κατασκευή της κιβωτού.
Σχέδιο Γ. Νικολακόπουλου

Ο Μωυσής παραλαμβάνει
τον Νόμο από τον Θεό.
Σχέδιο Γ. Νικολακόπουλου

* Τα αδιέξοδα αυτά ήταν: η έλλειψη σεβασμού στην ανθρώπινη προσωπικότητα και η παράβαση βασικών κανόνων ηθικής και δικαίου.

Ο Ιησούς, η πραγματική Αλήθεια

Όταν όμως ήρθε στον κόσμο η πραγματική Αλήθεια, ο ίδιος ο Χριστός, οι νόμοι, οι οποίοι ήταν γραμμένοι πάνω σε πέτρα, δηλαδή σ' ένα άψυχο υλικό, γέμισαν ζωή, και κάθε άνθρωπος που τους φύλαγε μέσα του, έπρεπε και αυτός με τη σειρά του να τους δώσει σε άλλους ανθρώπους, που δεν τους γνώριζαν ακόμα.

Η αποτύπωση της πίστης στην Καινή Διαθήκη, στους Πατέρες της Εκκλησίας και στις Οικουμενικές Συνόδους

Οι άνθρωποι αποτελούν, τώρα πια, την κιβωτό της Αλήθειας, την Εκκλησία, της οποίας κεφαλή είναι ο ίδιος ο Χριστός. Η Εκκλησία κατέγραψε και ερμήνευσε την αλήθεια που ο Χριστός μάς δίδαξε στην Καινή Διαθήκη, στις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων και στα έργα των μεγάλων Πατέρων και Διδασκάλων της Εκκλησίας. Τα μέλη της Εκκλησίας έκαναν πράξη όσα δίδαξε ο Χριστός και με αυτόν τον τρόπο έγιναν οι πραγματικοί φύλακες της αλήθειας, αυτοί δηλαδή που τη διέσωσαν με λόγια και με έργα. Στην Εκκλησία του Χριστού μπορούμε όλοι μας να γίνουμε μια «ζωντανή κιβωτός», που θα αναλάβει να φυλάξει την αλήθεια και να την παραδώσει υπεύθυνα στις γενιές των ανθρώπων που θα έρθουν μετά από εμάς.

Ο Χριστός. Λεπτομέρεια από τη Δέηση, 1315-1320 μ.Χ., Μονή της Χώρας, Κωνσταντινούπολη

Εγώ είμαι το φως του κόσμου. Εκείνος που με ακολουθεί δε θα περπατήσει στο σκοτάδι αλλά θα έχει το φως της ζωής.

Ιωάν. 8,12

Με τον ίδιο τρόπο που η κιβωτός μέσα από τα ορμητικά νερά διέσωζε όσους βρίσκονταν μέσα, έτσι και η Εκκλησία σώζει όλους όσους βρίσκονται σε κίνδυνο. Η Κιβωτός απλώς διέσωζε τη ζωή των ανθρώπων, ενώ η Εκκλησία κάνει κάτι παραπάνω. Ποιο είναι αυτό; Η κιβωτός, όταν παρέλαβε άλογα διέσωσε άλογα, η Εκκλησία όταν δέχεται άλογους (παράλογους) ανθρώπους, δεν τους σώζει απλώς, αλλά τους κάνει και αλλάζουν. Είναι σαν να παίρνει η Εκκλησία κάποιον που μοιάζει με κοράκι και τον κάνει να συμπεριφέρεται μετά σαν περιστέρι, σαν να παίρνει κάποιον που μοιάζει με λύκο και τον κάνει άκακο σαν πρόβατο.

Ίωάννης Χρυσόστομος, *Εις τον σεισμόν και εις τον πλούσιον και εις τον Λάζαρον και πόθεν η δουλεία εγένετο*

Δραστηριότητες

Ερωτήσεις – Ασκήσεις

1. Συμπληρώστε τις λέξεις που λείπουν: Ο Χριστός είναι η ..... .

Η Εκκλησία είναι η ..... της αλήθειας.

Μέσα στην ..... της ..... βρίσκονταν οι πλάκες του Νόμου. Όλοι οι πιστοί είναι ..... της αλήθειας.

2. Αφού διαβάσετε το παράθεμα του Ιω. Χρυσοστόμου, να συγκρίνετε την κιβωτό του Νώε και την κιβωτό της Αλήθειας (Εκκλησία).

3. Για ποιον λόγο είναι ευθύνη όλων μας, να διαφυλάξουμε και να παραδώσουμε την αλήθεια στις επόμενες γενιές;

4. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να συγκεντρώσετε πληροφορίες (από εφημερίδες, περιοδικά, διαδίκτυο κ.λπ.) για το παρακάτω θέμα:
"Το κακό που κυριαρχεί στις ανθρώπινες σχέσεις (αίτια, συνέπειες, λύσεις)".

2. Οι αιρέσεις νοθεύουν την αλήθεια του Χριστού

Αιρέσεις: μια «πληγή» στο σώμα της Εκκλησίας

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετώπισε η Εκκλησία μας, ήδη από την εποχή των Αποστόλων, ήταν η νόθευση της διδασκαλίας του Χριστού. Κάποιοι χριστιανοί, είτε επηρεασμένοι από άλλες θρησκείες και φιλοσοφίες είτε γιατί έβαζαν τις δικές τους απόψεις πάνω από την πίστη της Εκκλησίας, διέδιδαν διδασκαλίες που ήταν αντίθετες προς την Αγία Γραφή, δηλαδή αιρετικές. Αίρεση είναι αυτή ακριβώς η διαστρέβλωση και παρερμηνεία της ορθόδοξης πίστης, η αλλοίωση του ορθόδοξου δόγματος, της Ευαγγελικής και Πατερικής διδασκαλίας της Εκκλησίας, του περιεχομένου της, και η προβολή μιας άλλης «αλήθειας», αντί της μοναδικής ορθόδοξης.

Α΄ Οικουμενική Σύνοδος.
Ο Μέγας Κωνσταντίνος περιστοιχισμένος από στρατιώτες και συνοδικούς επισκόπους.
Μικρογραφία από χειρόγραφο του 9ου αι. μ.Χ., Verceli, Βιβλιοθήκη Αρχιεπισκοπής

Αρειανισμός και Μονοφυσιτισμός

Η πρώτη μεγάλη αίρεση στην ιστορία του Χριστιανισμού ήταν ο αρειανισμός. Ο Αρειος, από τον οποίο πήρε το όνομά της η αίρεση, δίδασκε ότι ο Υιός του Θεού δεν είναι αιώνιος, αλλά κτίσμα του Θεού Πατέρα. Η διδασκαλία αυτή ερμήνευε λανθασμένα το μυστήριο της Αγίας Τριάδας. Η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος (Ιούλιος 325 μ.Χ.) καταδίκασε τον Άρειο και την αίρεσή του και ανέδειξε έναν μεγάλο Πατέρα της Εκκλησίας, τον Μέγα Αθανάσιο.

Μια άλλη μεγάλη κατηγορία αιρέσεων αναφερόταν στον τρόπο με τον οποίο ενώθηκαν οι δύο φύσεις, η θεία και η ανθρώπινη, στο πρόσωπο του Χριστού. Ο μονοφυσιτισμός, για παράδειγμα, από τις σοβαρότερες αιρέσεις που αμφισβήτησαν τις δύο τέλειες φύσεις του Χριστού, υποστηρίζε ότι η θεία φύση του Χριστού απορρόφησε την ανθρώπινη και την εξαφάνισε, ότι δηλαδή ο Χριστός είναι μόνο Θεός και όχι άνθρωπος.

Η Εκκλησία μας με την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο διακήρυξε την πίστη της στην αχώριστη ένωση των δύο φύσεων στο πρόσωπο του Χριστού, η οποία έγινε χωρίς αλλοίωση της μιας ή της άλλης.

Οι συνέπειες των αιρέσεων

Οι αιρέσεις δίχασαν την Εκκλησία και δημιούργησαν κλίμα φανατισμού. Οι διαμάχες αυτές έδωσαν την αφορμή στο κράτος να επεμβαίνει στις υποθέσεις της Εκκλησίας, χωρίς να δίνει πολλές φορές τις πιο σωστές λύσεις, αλλά κυρίως έκαναν αρκετούς χριστιανούς να χάσουν την ορθή πίστη τους και να αποκοπούν από το σώμα της.

Σύγχρονες αιρέσεις και τρόποι αντιμετώπισής τους

Και σήμερα, όμως, πολλοί είναι εκείνοι που νοθεύουν τη διδασκαλία της Εκκλησίας μας. Απομονώνουν κάποιες φράσεις από την Αγία Γραφή, παραποιούν το νόημά τους και παραπλανούν όσους δεν γνωρίζουν την ορθόδοξη διδασκαλία. Με ποικίλα μέσα, όπως ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές, διανομή φυλλαδίων ή περιοδικών, επισκέψεις σε σπίτια κ.ά. προσεγγίζουν πολλούς χριστιανούς, συχνά με επιμονή, και προσπαθούν να τους προσηλυτίσουν*.

Οι πιστοί θα πρέπει να προσέχουν και να μένουν σταθεροί στην ορθόδοξη πίστη και στην Παράδοση της Εκκλησίας. Πάνω απ' όλα, όμως, ο καθένας μας θα πρέπει να γνωρίζει ότι οι αιρετικοί είναι άνθρωποι που έχουν χάσει τον δρόμο της σωτηρίας και ότι πρέπει να βοηθηθούν ώστε να επιστρέψουν στην Ορθοδοξία.

> ...ο αμαρτωλός μόνο αν αποφύγει τη συναναστροφή με τους κακούς και αρχίσει να συναναστρέφεται με τους δίκαιους, δε θα αστοχήσει ποτέ ως προς τη δικαιοσύνη και τη σωτηρία της ψυχής του.
>
> Γρηγόριος Παλαμάς, *Ομιλία ΙΗ΄, Εις την Κυριακήν των Μυροφόρων*

* **προσηλυτίζω:** παρασύρω κάποιον με δόλιο τρόπο, ώστε να αποδεχτεί τη δική μου θρησκευτική πίστη ή γενικά τις ιδέες μου.

Δραστηριότητες

1. Να συγκεντρώσετε πληροφορίες για τις σύγχρονες αιρέσεις και να συζητήσετε στην τάξη για τον κίνδυνο που αποτελούν για τη ζωή των πιστών.

2. Τι επιπτώσεις έχουν οι αιρέσεις στη σχέση των μελών μιας κοινωνίας;

3. Να χαρακτηρίσετε με την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) τις προτάσεις που ακολουθούν:

   α) Οι αλήθειες της πίστης μας είναι απόλυτα κατανοητές με τη δύναμη της ανθρώπινης λογικής ☐

   β) Οι αιρέσεις δίχασαν και διαίρεσαν την Εκκλησία ☐

   γ) Οι αιρέσεις απειλούν τη σωτηρία των πιστών ☐

   δ) Οι πιστοί γνωρίζουν τις αλήθειες της πίστης μας και έτσι δεν χρειάζεται να επαγρυπνούν ☐

Οι αιρετικοί με ποικίλα μέσα, όπως διανομή φυλλαδίων, επισκέψεις σε σπίτια κ.ά., προσεγγίζουν πολλούς χριστιανούς και προσπαθούν να τους προσηλυτίσουν

3. Οι Οικουμενικές Σύνοδοι της Εκκλησίας μεριμνούν για τη διάσωση της αλήθειας

Η αντιμετώπιση των προβλημάτων της Εκκλησίας από τις Συνόδους. Η 4η Οικουμενική Σύνοδος

Στην προηγούμενη Ενότητα μάθαμε ότι κάποιοι προσπάθησαν να κατανοήσουν την πίστη μας αποκλειστικά με τη δύναμη της ανθρώπινης λογικής και έπεσαν σε πλάνες. Οι άνθρωποι αυτοί ονομάστηκαν αιρετικοί και αντιμετωπίστηκαν συνολικά από την Εκκλησία μας με τη σύγκληση επτά Οικουμενικών Συνόδων από το 325 μ.Χ. έως το 787 μ.Χ. Η σύγκληση των Συνόδων αποτελεί ένα ουσιαστικό γνώρισμα της ζωής και της δομής της Εκκλησίας και μαρτυρεί τη δυναμική παρουσία του Αγίου Πνεύματος για την αποσαφήνιση και διασφάλιση των σωτηριωδών αληθειών της πίστης μας.

Πώς όμως λειτουργούσαν οι Σύνοδοι; Αυτό θα το πληροφορηθούμε παρακολουθώντας από κοντά τις εργασίες της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου.

Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος έπρεπε να αντιμετωπίσει την αίρεση του μονοφυσιτισμού. Τη Σύνοδο αυτή συγκάλεσε ο αυτοκράτορας Μαρκιανός στη Χαλκηδόνα, το 451 μ.Χ. Οι αυτοκράτορες συγκαλούσαν τις Οικουμενικές Συνόδους και παρευρίσκονταν σ' αυτές, για να τονίσουν τη σημασία της επίλυσης των εκκλησιαστικών ζητημάτων για την ενότητα του λαού και για το συμφέρον του κράτους.

Στη Σύνοδο προσκλήθηκαν όλοι οι Επίσκοποι της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Πολλοί από τους Επισκόπους συνοδεύονταν από μέλη των Εκκλησιών τους, ικανά να προσφέρουν με την παρουσία, τις γνώσεις, την εμπειρία και τον φωτισμό τους στη λύση των ζητημάτων που θα απασχολούσαν τη Σύνοδο. Η διατύπωση των δογμάτων* από μια Οικουμενική Σύνοδο με τον φωτισμό του Αγίου Πνεύματος δεν είναι η εισαγωγή νέων αληθειών, αλλά η ανάπτυξη και η διασάφηση της χριστιανικής πίστης, όπως μας την αποκάλυψε ο ίδιος ο Χριστός και την κήρυξαν οι Απόστολοι.

Ο αυτοκράτορας Μαρκιανός ανάμεσα σε επισκόπους της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου. Μικρογραφία από χειρόγραφο του 16ου αι. μ.Χ., Μονή Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος

Η έγκριση των αποφάσεων μιας Συνόδου από τον αυτοκράτορα, όμως, δεν αρκούσε για να εξασφαλίσει το κύρος της. Για παράδειγμα, η Σύνοδος της Φεράρας-Φλωρεντίας (1438-39 μ.Χ.), η οποία αποφάσισε την ένωση της Ανατολικής Εκκλησίας με τους Ρωμαιοκαθολικούς με τρόπο ταπεινωτικό για την πρώτη, δεν πέτυχε να εφαρμόσει τις αποφάσεις της, γιατί αυτές αποδοκιμάστηκαν από τον ορθόδοξο λαό. Οι αποφάσεις μιας Συνόδου για να γίνουν αποδεκτές, λοιπόν, θα πρέπει να εκφράζουν και την πίστη του πληρώματος της Εκκλησίας.

---

* **Δόγματα:** Οι αλήθειες που πηγάζουν από την Αγία Γραφή και αναπτύσσονται μέσα στην Παράδοση της Εκκλησίας, καθώς και οι αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων που αναφέρονται σε θέματα πίστης.

Μεγάλο χάρισμα μας έχει δώσει ο Λόγος (ο Χριστός δηλαδή), ώστε να μην απατώμαστε από τα φαινόμενα, αλλά πολύ περισσότερο, ακόμα και αν αυτά δεν είναι ξεκάθαρα, να μπορούμε να τα ερμηνεύουμε με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος.

Μέγας Αθανάσιος, *Κατά Αρειανών*

Δραστηριότητες

Ερωτήσεις – Ασκήσεις

1. Στη Δυτική Εκκλησία ένας άνθρωπος, ο Πάπας, έχει τον τελευταίο λόγο για τα ζητήματα της πίστης. Για ποιον λόγο είναι αδύνατο να δεχτεί η Ανατολική Εκκλησία αυτή την απαίτηση; Ποια είναι η παράδοση της Εκκλησίας μας για τη λήψη τόσο σοβαρών αποφάσεων;

2. Η σύγκληση Συνόδων με τη συμμετοχή των Επισκόπων και των λαϊκών για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της Εκκλησίας αποκαλύπτει τη δημοκρατική δομή της. Γνωρίζετε από την ιστορία και άλλες περιπτώσεις, όπου η λήψη αποφάσεων γινόταν με τη συμμετοχή των πολιτών σε συλλογικά όργανα;

3. Να συμπληρώσετε το κείμενο με τις λέξεις που λείπουν.

Η ..... αποτελεί ένα ουσιαστικό γνώρισμα της ζωής και της δομής της Εκκλησίας μας και μαρτυρεί τη δυναμική παρουσία του ..... για την αποσαφήνιση και διασφάλιση των ..... της πίστης μας.

...οι αιρέσεις αφορούν αυτούς που είναι ολοκληρωτικά αποκομμένοι και αποξενωμένοι από την ορθή πίστη, ενώ τα σχίσματα αποτελούν εσωτερικές διενέξεις για λόγους εκκλησιαστικούς και ζητήματα που μπορούν να επιλυθούν.

Μέγας Βασίλειος, *Προς Αμφιλόχιον, Επιστολή Κανονική Α΄*

4. Το Σύμβολο της Πίστεως

Με το «Πιστεύω» διακηρύσσουμε την ορθόδοξη πίστη μας

Το «Πιστεύω», ονομάζεται έτσι, επειδή αρχίζει με τη λέξη «πιστεύω» και εκφράζει με περιληπτικό τρόπο την αλήθεια και την αυθεντική πίστη της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Η σύνταξη του Συμβόλου της Πίστεως

Το Σύμβολο της Πίστεως διατυπώθηκε από τις δύο πρώτες Οικουμενικές Συνόδους της Εκκλησίας μας και από τότε αποτελεί σημείο αναφοράς για τους χριστιανούς. Αποτελείται από δώδεκα άρθρα, από τα οποία τα επτά πρώτα συντάχθηκαν από την Α΄ Οικουμενική Σύνοδο, που έγινε το 325 μ.Χ. στη Νίκαια της Βιθυνίας, ενώ τα πέντε τελευταία συντάχθηκαν στην Κωνσταντινούπολη το 381 μ.Χ., από τη Β΄ Οικουμενική Σύνοδο. Από τότε εκφωνούνται σε κάθε Θεία Λειτουργία, αλλά και σε άλλα Μυστήρια και Ακολουθίες της Εκκλησίας.

Το περιεχόμενο του Συμβόλου της Πίστεως

1. Πιστεύουμε σε έναν Θεό, Πατέρα, Παντοκράτορα.
2. Πιστεύουμε και στον Υιό του Θεού, τον Χριστό, που γεννήθηκε από τον Πατέρα, δεν δημιουργήθηκε, είναι φως από φως, Θεός αληθινός και έχει την ίδια ουσία (ομοούσιος) με τον Πατέρα.
3. Τον γέννησε ως άνθρωπο η Μαρία από την δημιουργική ενέργεια του Αγ. Πνεύματος.
4. Σταυρώθηκε και τάφηκε στα χρόνια του Πιλάτου.
5. Αναστήθηκε την τρίτη ημέρα σύμφωνα με τις Γραφές.
6. Στη συνέχεια αναλήφθηκε.
7. Θα ξανάρθει όμως για να μας κρίνει στη Δευτέρα Παρουσία του.
8. Πιστεύουμε και στο Άγιο Πνεύμα, ως Θεό αληθινό, που εκπορεύεται από τον Πατέρα και μίλησε μέσα από τους Προφήτες.
9. Πιστεύουμε στη Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική Εκκλησία.
10. Ομολογούμε ένα βάπτισμα για τη συγχώρηση των αμαρτιών μας.
11. Προσδοκούμε την ανάσταση των νεκρών.
12. Ελπίζουμε στην αιώνια ζωή.

Το σύνολο των 12 αυτών άρθρων συνοψίζει τα δόγματα της Εκκλησίας μας. Γι' αυτό, όταν εκφωνούμε το «Πιστεύω», διακηρύσσουμε τη σταθερή μας πίστη στον Τριαδικό Θεό και την προσήλωσή μας στις βασικές αλήθειες του Χριστιανισμού.

Η Πρώτη Σύνοδος της Νίκαιας, τοιχογραφία του 18ου αι. στον Ορθόδοξο Ναό Σταυροπόλεως στο Βουκουρέστι

Δραστηριότητες

Προσπαθήστε να χωρίσετε τα 12 άρθρα του Συμβόλου της Πίστεως με βάση το περιεχόμενό τους σε έναν πίνακα, όπως αυτός που ακολουθεί:

άρθρο 1 :	στον Θεό Πατέρα
……	……
……	……
……	……
……	……
……	……

Το Σύμβολο της Πίστεως

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα, παντοκράτορα, ποιητήν οὐρανοῦ καί γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καί ἀοράτων.
Καί εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ, τόν μονογενῆ, τόν ἐκ τοῦ Πατρός γεννηθέντα πρό πάντων τῶν αἰώνων.
Φῶς ἐκ φωτός, Θεόν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τά πάντα ἐγένετο.
Τόν δι' ἡμᾶς τούς ἀνθρώπους καί διά τήν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καί σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καί Μαρίας τῆς Παρθένου καί ἐνανθρωπήσαντα.
Σταυρωθέντα τε ὑπέρ ἡμῶν ἐπί Ποντίου Πιλάτου, καί παθόντα καί ταφέντα. Καί ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατά τάς Γραφάς.
Καί ἀνελθόντα εἰς τούς οὐρανούς καί καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός. Καί πάλιν ἐρχόμενον μετά δόξης κρῖναι ζῶντας καί νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.
Καί εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, τό κύριον, τό ζωοποιόν, τό ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορευόμενον, τό σύν Πατρί καί Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καί συνδοξαζόμενον, τό λαλῆσαν διά τῶν Προφητῶν.
Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικήν καί ἀποστολικήν Ἐκκλησίαν.
Ὁμολογῶ ἕν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καί ζωήν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.
Ἀμήν.

5. Η αποσαφήνιση της αλήθειας για τις εικόνες

Η σημασία των εικόνων στα πρώτα χριστιανικά χρόνια

Ο μεγάλος Πατέρας της Εκκλησίας μας Ιωάννης ο Χρυσόστομος είχε αναφέρει τα εξής για τους αγώνες της Εκκλησίας: «Η Εκκλησία μας μπορεί να αντιμετωπίζει δυσκολίες, να αγωνίζεται ενάντια σε κάθε είδους εχθρό, αλλά ποτέ δεν είναι δυνατόν να νικηθεί και να καταστραφεί». Το ίδιο ισχύει και για κάθε πιστό. Για τον χριστιανό δεν υπάρχουν αξεπέραστα εμπόδια στον δρόμο που οδηγεί στη σωτηρία, αλλά μόνο σκαλοπάτια που τον ανεβάζουν και τον οδηγούν πιο κοντά στον Θεό.

Όταν τον 8ο αιώνα μ.Χ. ξέσπασε στο Βυζάντιο μια πολύ μεγάλη διαμάχη μέσα στους κόλπους της Εκκλησίας σχετικά με την προσκύνηση των εικόνων, πολλοί φοβήθηκαν ότι η Εκκλησία δε θα άντεχε αυτή την καταιγίδα. Τα λόγια όμως του ιερού Χρυσοστόμου επιβεβαιώθηκαν με τον καλύτερο τρόπο για ακόμη μία φορά.

Η ιερή κληρονομιά των εικόνων έχει τις ρίζες της στους πρώτους αιώνες, όταν οι χριστιανοί ζωγράφιζαν στα τοιχώματα των κατακομβών έναν σταυρό, ένα ψάρι, ένα κλήμα, άλλα σύμβολα ή άλλες παραστάσεις, για να αποτυπώσουν την πίστη τους στον αληθινό Θεό. Στη συνέχεια, όταν η Εκκλησία βγήκε από τη σκληρή περίοδο των διωγμών, οι χριστιανοί αγάπησαν βαθιά και τίμησαν τις εικόνες. Εικονογράφησαν τους τοίχους των Ναών με τις εικόνες του Χριστού, της Παναγίας και των Αγίων. Αλλά και στα σπίτια τους είχαν πάντα ένα μικρό εικονοστάσι και η προσευχή μπροστά στην εικόνα ήταν γι' αυτούς μια ζωντανή συνομιλία με ένα αγαπημένο ιερό πρόσωπο. Στις χαρές και στις λύπες τους οι εικόνες τούς στήριζαν και μετάγγιζαν γαλήνη στην ψυχή τους.

Η αίρεση της εικονομαχίας στο Βυζάντιο

Ήρθε όμως μια εποχή, που μια μερίδα χριστιανών υποστήριξε πως δεν μπορούμε να εικονίζουμε το πρόσωπο του Χριστού, επειδή ο Θεός είναι πνεύμα και το πνεύμα δεν εικονίζεται. Αυτοί ήταν οι Εικονομάχοι. Η πλειονότητα όμως των χριστιανών παρέμενε πιστή στην παράδοση και τη διδασκαλία της Εκκλησίας. Όπως υποστήριζαν οι φίλοι των εικόνων, ο Υιός του Θεού έγινε άνθρωπος και έζησε ανάμεσα σε ανθρώπους. Επομένως, μπορεί να εικονίζεται. Τόνιζαν επίσης την παιδαγωγική και διδακτική αξία των εικόνων, χαρακτηρίζοντάς τις ως «βιβλία των αγραμμάτων».

Η Ζ' Οικουμενική Σύνοδος, Θεοφάνης Στρελίτζας. Μονή Σταυρονικήτα, 16ος αι. μ.Χ., Άγιον Όρος.

Α΄ περίοδος της διαμάχης

Η πρώτη περίοδος της διαμάχης για τις εικόνες κράτησε εξήντα περίπου χρόνια και στη διάρκειά της πολλοί πιστοί διώχθηκαν, εξορίστηκαν, βασανίστηκαν ή έχασαν ακόμα και τη ζωή τους στην προσπάθειά τους να υπερασπιστούν τις εικόνες και την Ορθοδοξία. Εκείνη την περίοδο, αμέτρητες φορητές εικόνες, τοιχογραφίες και ψηφιδωτά καταστράφηκαν. Πέρα όμως από την πολιτιστική καταστροφή, απειλούνταν η ενότητα της Εκκλησίας και η ίδια η αλήθεια της πίστης. Η Εκκλησία, για να αντιμετωπίσει το σοβαρό αυτό ζήτημα σύμφωνα με την παράδοση και τη διδασκαλία της, συγκάλεσε το 787 μ.Χ. στη Νίκαια την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο.

Η Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος

Οι Πατέρες που συμμετείχαν στη Σύνοδο καταδίκασαν την Εικονομαχία και υπενθύμισαν σε όλους τους χριστιανούς πως, όταν προσκυνούμε μια εικόνα, τιμούμε το εικονιζόμενο πρόσωπο και όχι το υλικό με το οποίο είναι ζωγραφισμένη. Όπως διακήρυξαν, το πρόσωπο του Χριστού μπορούμε να το εικονίζουμε, αφού ήταν τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος. Σύμφωνα επίσης με τις αποφάσεις της Συνόδου, οι εικόνες είναι ισότιμες με «το Ευαγγέλιο, τον τύπο του Σταυρού και τα άγια Λείψανα των μαρτύρων».

Β΄ περίοδος της διαμάχης

Παρόλο, όμως, που η Εκκλησία είχε εκφράσει ξεκάθαρα το ορθόδοξο δόγμα, μια δεύτερη περίοδος Εικονομαχίας περίμενε τους χριστιανούς, η οποία διήρκεσε άλλα τριάντα χρόνια.

Η λύση του ζητήματος και ο θρίαμβος της Ορθοδοξίας

Οι φλόγες της διαμάχης αυτής έσβησαν, τελικά, το 843 μ.Χ. Τότε, την πρώτη Κυριακή της Μεγάλης Σαρακοστής, γιορτάστηκε επίσημα η οριστική αναστήλωση των εικόνων. Από τότε, η Κυριακή αυτή ονομάζεται Κυριακή της Ορθοδοξίας και εορτάζεται η νίκη και ο θρίαμβος της Ορθοδοξίας εναντίον όλων των αιρέσεων που την απειλούσαν, με αποκορύφωμα την Εικονομαχία. Μέχρι και σήμερα, η Κυριακή της Ορθοδοξίας γιορτάζεται με ιδιαίτερη λαμπρότητα.

Η τιμή της εικόνας αναφέρεται στο πρωτότυπο.

Μέγας Βασίλειος, *Περί του Αγίου Πνεύματος*

Η βυζαντινή ζωγραφική έχει καθολική και ανθρώπινη σημασία. Γι' αυτό, αντί να παλιώσει με τον καιρό και να χάσει τη σημασία της, τουναντίον, ολοένα και γίνεται πιο νέα και πιο νέα. Η βυζαντινή τέχνη είναι αιώνια, όπως το Ευαγγέλιο, απ' όπου επήγασε.

Φώτης Κόντογλου, *Η πονεμένη Ρωμιοσύνη*, εκδ. Αστήρ, Αθήνα 1989, σ. 115.

Δραστηριότητες

Ερωτήσεις – Ασκήσεις

1. Να χαρακτηρίσετε με την ένδειξη Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ) τις προτάσεις που ακολουθούν:

α) Η αίρεση των Εικονομάχων αποδοκιμάστηκε από τη Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο. ☐

β) Η προσκύνηση των εικόνων συνδέεται με την αυθεντική παράδοση της Εκκλησίας ☐

γ) Το πρόσωπο του Χριστού δεν επιτρέπεται να το εικονίζουμε ☐

δ) Το 843 μ.Χ. ξεκίνησε η Γ΄ περίοδος της Εικονομαχίας ☐

ε) Η Εκκλησία πλήρωσε βαρύ τίμημα κατά την περίοδο της Εικονομαχίας, αλλά βγήκε νικήτρια για μια ακόμη φορά ☐

2. «Δεν υπάρχουν αξεπέραστα εμπόδια στον δρόμο που οδηγεί στη σωτηρία, αλλά μόνο σκαλοπάτια που ανεβάζουν τον άνθρωπο και τον οδηγούν πιο κοντά στον Θεό». Συζητήστε την παραπάνω φράση του μαθήματος στην τάξη. Μπορείτε να βρείτε παραδείγματα από την καθημερινή σας ζωή, όπου μία δοκιμασία σάς έκανε δυνατότερους;

Η αναστήλωση των εικόνων. Φορητή εικόνα, μέσα 16ου αι.μ.Χ., Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα.

6. Το σχίσμα τραυματίζει την ενότητα της Εκκλησίας

Η ενότητα της Εκκλησίας δοκιμάζεται. Το Σχίσμα του 1054.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, η ενότητα της Εκκλησίας δοκιμάστηκε σκληρά από νέες διαμάχες. Όταν ήταν Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ο Φώτιος (858-867 και 877-886 μ.Χ.) και Πάπας Ρώμης ο Νικόλαος Α΄, συνέβη η πρώτη μεγάλη ρήξη μεταξύ των Εκκλησιών της Ρώμης και της Κωνσταντινούπολης. Ο κυριότερος λόγος ήταν δογματικός, δηλαδή, η προσθήκη από τους Ρωμαιοκαθολικούς στο Σύμβολο της Πίστεως της φράσης «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», όταν γίνεται αναφορά στην εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος*.

Μικρογραφία από τον εικονογραφημένο κώδικα της *Χρονογραφίας* του Ι. Σκυλίτζη (12ος-14ος αι. μ.Χ.). Μεταξύ άλλων εικονίζεται ο Πατριάρχης Φώτιος καθισμένος σε θρόνο.

Άλλοι λόγοι ήταν πολιτικοί και εκκλησιαστικοί. Ο Πάπας θεωρούσε ότι μπορεί να επεμβαίνει και να ρυθμίζει σύμφωνα με τη δική του θέληση τις υποθέσεις της Ανατολικής Εκκλησίας, διεκδικώντας για τον εαυτό του τη θέση της κεφαλής όλης της Εκκλησίας. Ο Πατριάρχης Φώτιος αντέδρασε σθεναρά σε αυτές τις απαιτήσεις του Πάπα και οι σχέσεις των δύο Εκκλησιών ψυχράνθηκαν. Σιγά σιγά, οι διαφορές μεταξύ της Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως και της Ρώμης άρχισαν να γίνονται μεγαλύτερες, αφού και στη θεολογία και στην εξέλιξη της λατρείας η Εκκλησία της Ρώμης ακολούθησε τη δική της πορεία.

Η τραγική κατάληξη αυτής της ρήξης των σχέσεων των δύο Εκκλησιών ήταν το μεγάλο Σχίσμα το 1054 μ.Χ., όταν πάπας της Ρώμης ήταν ο Λέων ο Θ΄ και Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ο Μιχαήλ Κηρουλάριος. Τότε, ο απεσταλμένος του Πάπα καρδινάλιος Ουμβέρτος, την ώρα της Θείας Λειτουργίας, άφησε στην Αγία Τράπεζα, στον ιερό Ναό της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη, ανάθεμα**, το οποίο ανταπέδωσε λίγο αργότερα και ο Μιχαήλ Κηρουλάριος.

---

* Οι Ρωμαιοκαθολικοί λένε: «Καί εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, τό κύριον, τό ζωοποιόν, τό ἐκ τοῦ Πατρός καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον...», Η αγία Γραφή, όμως, μας αποκαλύπτει ότι ο Πατέρας γεννά τον Υιό και ότι το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται μόνον από τον Πατέρα.

** **Ανάθεμα**: Βαριά εκκλησιαστική ποινή αποβολής ενός προσώπου, σχισματικής ή αιρετικής ομάδας από το σώμα της Εκκλησίας.

Προσπάθειες για την υπέρβαση των συνεπειών του Σχίσματος

Η διάσπαση των χριστιανικών Εκκλησιών ήταν μια θλιβερή πραγματικότητα για τη μία, αγία και καθολική Εκκλησία του Χριστού. Από τότε μέχρι σήμερα έγιναν πολλές προσπάθειες για την αποκατάσταση της ενότητας της Εκκλησίας, χωρίς όμως ουσιαστικό αποτέλεσμα. Μια νέα περίοδος για τις σχέσεις των δύο Εκκλησιών άρχισε τον Ιανουάριο του 1964, όταν συναντήθηκαν στα Ιεροσόλυμα ο Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηναγόρας ο Α΄ και ο Πάπας Παύλος ο Στ΄. Δύο χρόνια αργότερα, στις 7 Δεκεμβρίου του 1965, πραγματοποιήθηκε η αμοιβαία άρση των αναθεμάτων του 1054 μ.Χ., που για αιώνες υπήρξαν σοβαρό εμπόδιο στην προσέγγιση των δύο Εκκλησιών.

Θρησκευτικά Στ΄ Δημοτικού, 2006

Η συνάντηση του Οικουμενικού Πατριάρχη Αθηναγόρα
με τον Πάπα Παύλο Στ΄ στο Βατικανό το 1967,
Αρχείο Ν. Μαγγίνα.

Οι Ιουδαίοι θέλουν θαύματα, οι δε Έλληνες ζητούν σοφία, εμείς όμως κηρύττουμε Χριστό σταυρωμένο, ο οποίος, για μεν τους Ιουδαίους είναι σκάνδαλο, για δε τους Έλληνες ανοησία, αλλά για εκείνους που είναι καλεσμένοι, Ιουδαίους και Έλληνες, ο Χριστός που κηρύττουμε είναι Θεού δύναμη και Θεού σοφία.

Α΄ Κορ 1,22-23

Δραστηριότητες

Ερωτήσεις – Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις παρακάτω λέξεις:

Φώτιος	οριστικό σχίσμα
Μιχαήλ Κηρουλάριος	σύγχρονες προσπάθειες
Εκκλησία της Κορίνθου	απόστολος Παύλος
1054	πάπας Λέων Θ΄
άρση αναθεμάτων	πάπας Νικόλαος Α΄

2. Η διάσπαση της Δυτικής από την Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία είναι μια θλιβερή πραγματικότητα. Με ποιον τρόπο, κατά τη γνώμη σας, μπορούν να γεφυρωθούν οι διαφορές ανάμεσα στις δύο Εκκλησίες;

3. Γράψτε τρεις προτάσεις σχετικές με:

α) Το Σύμβολο της Πίστεως
β) Τις Οικουμενικές Συνόδους
γ) Τις αιρέσεις
δ) Το Σχίσμα Ανατολικής-Δυτικής Εκκλησίας

Ιησούς Χριστός: Ο Σωτήρας του κόσμου

Ο Ιησούς Χριστός αποτελεί σημείο αναφοράς για εκατομμύρια ανθρώπων στον κόσμο, οι οποίοι πιστεύουν τη θεανθρώπινη φύση του, την ιστορικότητα του προσώπου του, τα θαύματά του, κάθε πτυχή της ζωής και της σωτηριώδους διδασκαλίας του, όπως αυτές αποτυπώνονται στην Καινή Διαθήκη. Ο Χριστός είναι ο Υιός του Θεού, τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος, ένα από τα τρία πρόσωπα της Αγίας Τριάδας, που έγινε άνθρωπος για την ανθρώπινη σωτηρία. Αυτή η πίστη αποτυπώνεται πλήρης και αδιαμφισβήτητη στο Σύμβολο της Πίστης, της Α΄ και της Β΄ Οικουμενικής Συνόδου, και γενικότερα στη διδασκαλία των επτά Οικουμενικών Συνόδων της αρχαίας Εκκλησίας, αλλά και των μεγάλων Πατέρων και Διδασκάλων της. Το πρόσωπο του Χριστού, η διδασκαλία του και η απόλυτη αγάπη με την οποία θυσίασε τον Εαυτό του για τη σωτηρία του ανθρώπου από την αμαρτία, αποτελούν ελπίδα και πηγή πίστης και ελέους για τους ανθρώπους, αλλά και το θεμέλιο για την πνευματική προκοπή και την πορεία του ανθρώπου προς τη θέωση.

* Ενότητες 16-21 του βιβλίου Θρησκευτικά Στ΄ Δημοτικού, Αναζητώντας την αλήθεια, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006, σελ. 54-69

7η Θεματική Ενότητα

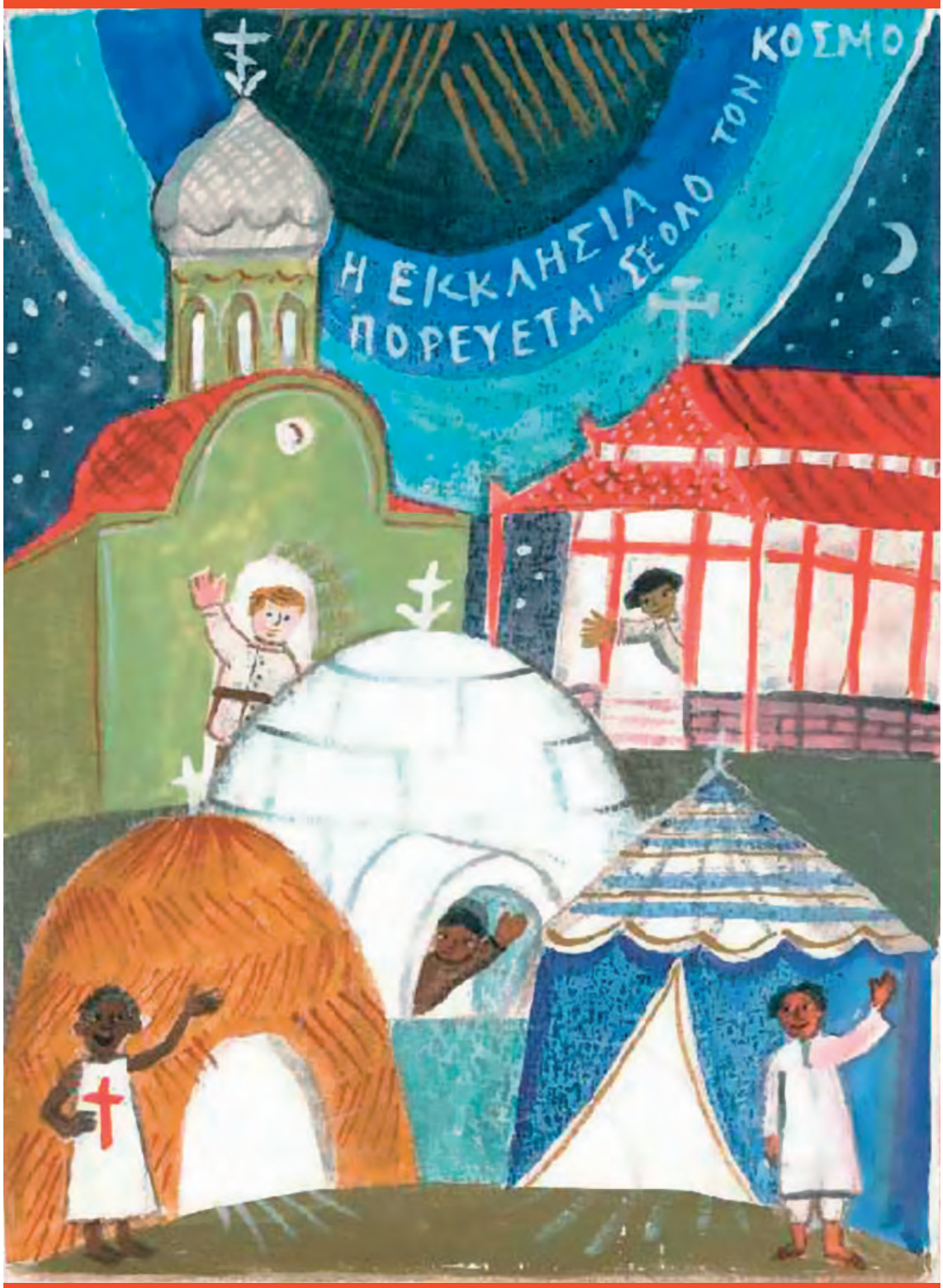

Ο Χριστιανισμός εξαπλώνεται στον κόσμο

Περιεχόμενα

1. Χριστός Ανέστη!

- Ηγέρθη, ουκ έστιν ώδε»: Ο άγγελος στις Μυροφόρες

2. «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη»

- Οι Απόστολοι στους δρόμους του κόσμου «Διέσχισαν τη χώρα κηρύττοντας το Ευαγγέλιο»
- Τα ταξίδια του Παύλου. Ταξίδια γεμάτα δυσκολίες, κινδύνους και περιπέτειες
- Επιστολές στους αδελφούς
- Το κήρυγμα του Αποστόλου Παύλου στον Άρειο Πάγο

3. «Με την ψυχή στα πόδια»: Η καλή είδηση πάντα καινούρια

- Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων. Κύριλλος και Μεθόδιος
- Ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός
- Ουγκάντα, Κένυα, Κορέα, Αλβανία: Παραδείγματα ιεραποστολικής δράσης
- Ο ιερομόναχος Κοσμάς Γρηγοριάτης
- Η γερόντισσα Γαβριηλία
- Ο Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος

4. Οι ορθόδοξοι χριστιανοί στον κόσμο

Σε αυτή την ενότητα

- Θα προσπαθήσουμε να αντιληφθούμε τη σημασία της Ανάστασης του Χριστού για την ιεραποστολή.
- Θα εντοπίσουμε τους κινδύνους που συνδέονται με την ιεραποστολή.
- Θα διακρίνουμε και θα αξιολογήσουμε το θάρρος, την επιμονή και την αφοσίωση των ιεραποστόλων στο έργο τους.
- Θα πληροφορηθούμε ότι η αποστολή της μαρτυρίας του Χριστού συνεχίζεται μέχρι και σήμερα.
- Θα αναζητήσουμε πληροφορίες για τις ορθόδοξες κοινότητες χριστιανών σε όλο τον κόσμο.

1. Χριστός Ανέστη!

«Ηγέρθη, ουκ έστιν ώδε»: Ο άγγελος στις Μυροφόρες

Όταν πέρασε το Σάββατο, η Μαρία η Μαγδαληνή, η Μαρία (η μητέρα του Ιακώβου) και η Σαλώμη αγόρασαν αρώματα για να πάνε να αλείψουν το σώμα του Ιησού. Ήρθαν στο μνήμα πολύ πρωί, την επομένη του Σαββάτου, μόλις ανέτειλε ο ήλιος. Και έλεγαν μεταξύ τους: «Ποιος θα μας κυλήσει την πέτρα από την είσοδο του μνήματος;», γιατί ήταν πάρα πολύ μεγάλη. Μόλις όμως κοίταξαν προς τα εκεί, παρατήρησαν ότι η πέτρα είχε κυλήσει από τον τόπο της.

Μόλις μπήκαν στο μνήμα, είδαν ένα νεαρό με λευκή στολή να κάθεται στα δεξιά και τρόμαξαν. Αυτός όμως τους είπε: «Μην τρομάζετε. Ψάχνετε για τον Ιησού από τη Ναζαρέτ, τον σταυρωμένο; Αναστήθηκε. Δεν είναι εδώ. Να και το μέρος, όπου τον είχαν βάλει. Πηγαίνετε τώρα και πείτε στους μαθητές του και στον Πέτρο: "Πηγαίνει πριν από σας στη Γαλιλαία και σας περιμένει. Εκεί θα τον δείτε, όπως σας το είχε ήδη πει"». Οι γυναίκες βγήκαν και έφυγαν από το μνήμα γεμάτες τρόμο και δέος. Δεν είπαν όμως τίποτα σε κανέναν, γιατί φοβούνταν.

Μκ 16, 1-8

«Η αλήθεια, όμως, είναι πως ο Χριστός έχει αναστηθεί»

Η αλήθεια όμως είναι πως ο Χριστός έχει αναστηθεί, κάνοντας την αρχή για την ανάσταση όλων των νεκρών. Γιατί, όπως ο θάνατος ήρθε στον κόσμο από έναν άνθρωπο, έτσι από έναν άνθρωπο ήρθε και η ανάσταση των νεκρών. Όπως πεθαίνουν όλοι εξαιτίας της συγγένειας με τον Αδάμ, έτσι, χάρη στη συγγένεια με τον Χριστό, όλοι θα ξαναπάρουν ζωή.

Α΄ Κορ 15,20-21

Η Ανάσταση του Χριστού,
Καπέλα Σιξτίνα, Ρώμη-Βατικανό

Δραστηριότητες

1. Γινόμαστε δημοσιογράφοι και παίρνουμε δύο συνεντεύξεις. Μία από τις Μυροφόρες, όταν έμαθαν για την Ανάσταση του Χριστού, και μία από τους Μαθητές, λίγο μετά την πληροφόρησή τους από τις Μυροφόρες για το χαρμόσυνο γεγονός της Ανάστασης.

2. Παρατηρούμε την εικόνα του Κωνσταντίνου Παρθένη «Η Ανάστασις»:

   Ποια πρόσωπα εικονίζονται; Ποια είναι η κυρίαρχη μορφή; Ποια είναι τα βασικά χρώματα που επικρατούν; Γιατί, πιστεύετε ότι ο ζωγράφος χρησιμοποίησε αυτά τα χρώματα;

Κωνσταντίνου Παρθένη, «Η Ανάστασις»

2. «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη»

Μετά το μήνυμα του αγγέλου που μετέφεραν οι Μυροφόρες στους έντεκα μαθητές, εκείνοι ξεκίνησαν για τη Γαλιλαία και συγκεκριμένα για το βουνό, όπου ο Ιησούς τούς είχε παραγγείλει να πάνε. Όταν τον είδαν, τον προσκύνησαν. Μερικοί,όμως, είχαν αμφιβολίες. Ο Ιησούς τους πλησίασε και τους είπε: «Ο Θεός μού έδωσε όλη την εξουσία στον ουρανό και στη γη. Πηγαίνετε, λοιπόν, και κάνετε μαθητές μου όλα τα έθνη, βαφτίζοντάς τους στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, και διδάξτε τους να τηρούν όλες τις εντολές που σας έδωσα. Και εγώ θα είμαι μαζί σας πάντα, ως τη συντέλεια του κόσμου».

Μτ 28, 6-20

Οι Απόστολοι στους δρόμους του κόσμου

Όλοι οι Απόστολοι κήρυξαν τον Χριστιανισμό. Εκτός από τον Παύλο και τις μεγάλες περιοδείες του, ο Ιωάννης μαζί με τον Πέτρο κήρυξαν στη Σαμάρεια. Ο Ιωάννης δίδαξε στη Μικρά Ασία με κέντρο την Έφεσο. Ο αδελφός του Πέτρου Ανδρέας περιόδευσε και δίδαξε στη Συρία, στην Καππαδοκία, στη Βιθυνία, στη Σκυθία και αλλού. Επίσης, πήγε στη Θράκη, στη Μακεδονία, στην Ήπειρο και κατέληξε στην Πάτρα, όπου και θανατώθηκε. Ο Φίλιππος κήρυξε στη Φρυγία της Μ. Ασίας, όπου και μαρτύρησε. Ο Ναθαναήλ, σύμφωνα με την παράδοση, κήρυξε στην Ινδία και στην Αρμενία. Ο Θωμάς στην Ινδία. Ο Ματθαίος στους Πάρθους και στους Αιθίοπες. Ο Ιάκωβος στην Αίγυπτο. Ο Θαδδαίος στη Συρία, στην Αρμενία, στην Αραβία και στην Περαία. Ο Σίμων ο Κανανίτης στη Μαυριτανία και σε άλλες χώρες της Αφρικής. Ο Ματθίας, που εκλέχτηκε στη θέση του Ιούδα, κήρυξε στην Αίγυπτο και στην Αιθιοπία.

«Διέσχισαν τη χώρα κηρύττοντας το Ευαγγέλιο»

Εκείνοι που είχαν διασκορπιστεί διέσχισαν τη χώρα κηρύττοντας το Ευαγγέλιο. Έτσι, κι ο Φίλιππος κατέβηκε σε μια πόλη της Σαμάρειας και τους κήρυττε ότι ο Ιησούς είναι ο Μεσσίας. Ο κόσμος όλος με μια καρδιά πρόσεχε αυτά που έλεγε ο Φίλιππος, ακούγοντάς τον και βλέποντας τα θαύματα που έκανε.

Πράξ 8, 4-6

Τα ταξίδια του Παύλου. Ταξίδια γεμάτα δυσκολίες, κινδύνους και περιπέτειες

Μετά τη βάπτισή του, ο Παύλος έκανε σκοπό της ζωής του τη διάδοση του Ευαγγελίου. Ταξίδεψε στην Κύπρο και σε πόλεις της Μικράς Ασίας, όπου εξήγησε στους ανθρώπους τη διδασκαλία του Χριστού. Τον συντρόφευαν οι συνεργάτες του Βαρνάβας και Μάρκος. Από τη Μ. Ασία ο Παύλος με τους συντρόφους του Λουκά, Σίλα και Τιμόθεο πέρασαν στην Ελλάδα. Έφτασαν στις ακτές της Μακεδονίας, στους Φιλίππους, κοντά στη σημερινή Καβάλα. Έξω από τα τείχη της πόλης, κοντά σε ένα ποτάμι κήρυξαν τον λόγο του Χριστού σε μια ομάδα γυναικών. Μία απ' αυτές, η Λυδία, βαφτίστηκε χριστιανή με όλη την οικογένειά της. Εκεί, δημιουργήθηκε η πρώτη χριστιανική Εκκλησία στην Ευρώπη. Από τους Φιλίππους ο Παύλος πήγε στη Θεσσαλονίκη κι από εκεί στη Βέροια. Με τους συντρόφους του έζησε πολλές περιπέτειες και κινδύνους. Αρκετοί πίστεψαν και βαφτίστηκαν στις δύο πόλεις. Επόμενος σταθμός του ήταν η Αθήνα. Εκεί μίλησε κάτω από την Ακρόπολη, στον Άρειο Πάγο. Λίγοι πίστεψαν στο κήρυγμά του. Ανάμεσά τους, ο αρεοπαγίτης δικαστής Διονύσιος, που αργότερα έγινε Επίσκοπος και ανακηρύχθηκε πολιούχος Άγιος της Αθήνας. Η πλούσια Κόρινθος ήταν ο επόμενος σταθμός του Παύλου στην Ελλάδα. Εκεί πολλοί πίστεψαν στον Χριστό.

Χρόνια ολόκληρα ο Παύλος περιόδευε στη Μικρά Ασία και την Ελλάδα, κηρύττοντας με ενθουσιασμό το Ευαγγέλιο. Οι δυσκολίες ήταν μεγάλες. Πολλές φορές κινδύνεψε η ίδια η ζωή του, ενώ στα Ιεροσόλυμα οι ψεύτικες κατηγορίες φανατικών εχθρών του τον οδήγησαν στη φυλακή. Από τα Ιεροσόλυμα τον μετέφεραν στις φυλακές της Καισάρειας. Ο Παύλος τότε διαμαρτυρήθηκε και ζήτησε να δικαστεί στη Ρώμη από τον Καίσαρα, επειδή είχε αυτό το δικαίωμα ως Ρωμαίος πολίτης. Ταξιδεύοντας για την Ιταλία, μια μεγάλη τρικυμία παρέσυρε το πλοίο που τον μετέφερε στη νότια Κρήτη. Μετά από περιπέτειες, έφτασαν στη Ρώμη, όπου ο Παύλος φυλακίστηκε από τους Ρωμαίους. Εκεί παρέμεινε δύο χρόνια. Μέσα στις φυλακές έγραψε πολλές επιστολές, για να συμβουλεύσει και να στηρίξει την πίστη των αδύναμων χριστιανών. Στο τέλος

αθωώθηκε και αποφυλακίστηκε. Από τη Ρώμη ξεκίνησε την τελευταία περιοδεία του, με επισκέψεις προς τις Εκκλησίες που ίδρυσε στην Ελλάδα και σε κάποιες πόλεις της Μικράς Ασίας. Ήταν πια εποχή μεγάλων διωγμών, τους οποίους επέβαλε ο ρωμαίος αυτοκράτορας Νέρωνας. Οι χριστιανοί συλλαμβάνονταν και θανατώνονταν με μαρτυρικό τρόπο. Ο Παύλος, σύμφωνα με την παράδοση, γύρω στο 67 μ.Χ. καταδικάστηκε σε θάνατο και αποκεφαλίστηκε.

Πράξ 13,14,15,16,17, 18, 21, 22, 26

Επιστολές στους αδελφούς

Ο Απόστολος Παύλος επικοινωνούσε με επιστολές με τους χριστιανούς των Εκκλησιών που είχε ιδρύσει. Ακόμα κι αν βρισκόταν μακριά τους, είχε την έγνοια τους. Μόλις είχαν ξεκινήσει την καινούρια τους ζωή και χρειάζονταν στήριγμα. Γράμματα του έστελναν κι εκείνοι. Είχαν απορίες, ήθελαν τη συμβουλή του, περίμεναν να τους στηρίξει. Ο Παύλος έγραψε πολλές επιστολές. Σώθηκαν μόνο δεκατέσσερις. Όλες είναι γραμμένες στα ελληνικά. Άλλες τις έγραψε ο ίδιος κι άλλες τις υπαγόρευε. Μετά, τις έδινε σε ένα έμπιστο πρόσωπο, για να φτάσουν με ασφάλεια στα χέρια των αδελφών. Στην αρχή, σε κάθε επιστολή, ο Παύλος γράφει το όνομά του. Αμέσως μετά, σε ποιους την απευθύνει. Έπειτα, υπάρχει ευχαριστία προς τον Θεό και παρακάτω διδάσκει, απαντά στις απορίες, διορθώνει τους χριστιανούς. Στο τέλος, στέλνει χαιρετίσματα και ασπασμούς στους αδελφούς.

Ρέμπραντ, Ο Παύλος στη φυλακή

Και άλλοι Απόστολοι έγραψαν επιστολές, όπως ο Πέτρος, ο Ιωάννης, ο Ιάκωβος και ο Ιούδας. Αποσπάσματα από τις επιστολές αυτές διαβάζονται στη Θεία Λειτουργία και σε άλλες ακολουθίες, πριν από το Ευαγγέλιο.

Το κήρυγμα του Αποστόλου Παύλου στον Άρειο Πάγο

Στάθηκε, λοιπόν, ο Παύλος στη μέση του Αρείου Πάγου και είπε: «Αθηναίοι! Σας βλέπω ευλαβέστατους από κάθε άποψη. Πράγματι, ενώ περιδιάβαζα την πόλη σας και έβλεπα τους ιερούς σας τόπους, βρήκα ανάμεσα σ' αυτούς κι έναν βωμό, με την επιγραφή «στον Άγνωστο Θεό». Αυτόν, λοιπόν, που τον λατρεύετε χωρίς να τον γνωρίζετε, αυτόν εγώ τώρα σας τον κάνω γνωστό. Είναι ο Θεός που δημιούργησε τον κόσμο και όλα όσα υπάρχουν σ' αυτόν. Ως Κύριος του ουρανού και της γης, δεν κατοικεί σε χειροποίητους ναούς, ούτε υπηρετείται από χέρια ανθρώπινα, σαν να είχε ανάγκη από κάτι, αφού αυτός δίνει σε όλα ζωή. Από έναν άνθρωπο έκανε όλα τα έθνη των ανθρώπων για να κατοικούν πάνω σ' όλη τη γη, και όρισε πόσο χρόνο θα υπάρχουν και σε ποια σύνορα θα κατοικούν. Θέλησε να ζητούν τον Κύριο και να προσπαθούν να τον βρουν ψηλαφώντας στο σκοτάδι, αν και δεν είναι μακριά από τον καθένα μας. Γιατί, μέσα σ' αυτόν ζούμε και κινούμαστε και υπάρχουμε, όπως λένε και μερικοί απ' τους δικούς σας ποιητές: "Δική του γενιά είμαστε"».

Αφού, λοιπόν, είμαστε γενιά του Θεού, δεν θα πρέπει να νομίζουμε ότι η θεότητα είναι κάτι όμοιο με χρυσάφι ή ασήμι ή πέτρα, δηλαδή με γλυπτό έργο τέχνης ή φαντασίας του ανθρώπου. Ο Θεός παράβλεψε τα χρόνια της άγνοιας. Τώρα όμως απαιτεί απ' όλους τους ανθρώπους σε κάθε τόπο να μετανοούν, γιατί καθόρισε μια μέρα που θα κρίνει την οικουμένη με δικαιοσύνη, μέσω ενός ανδρός που τον όρισε γι' αυτό. Κι έδωσε βέβαιη απόδειξη σε όλους ότι αυτός θα είναι ο κριτής, ανασταίνοντάς τον από τους νεκρούς.

Πράξ 17,22-31

Οι Δώδεκα Απόστολοι. Μουσείο Τέχνης, Μόσχα

Δραστηριότητες

1. Με τη βοήθεια του Google Earth παρατηρούμε τα ταξίδια που έκανε ο Απόστολος Παύλος, υπολογίζουμε τις αποστάσεις και τη διάρκεια και περιγράφουμε τις δυσκολίες που συνάντησε.
2. Χωριζόμαστε σε ομάδες και παρατηρούμε τον πίνακα του Ρέμπραντ «Ο Παύλος στη φυλακή» (σελ. 99). Μπαίνουμε στη θέση του Αποστόλου Παύλου και αναλογιζόμαστε: τι νιώθει, τι σκέφτεται, τι είναι αυτό που πιθανόν τον απασχολεί; Συζητάμε τις σκέψεις μας στην ομάδα και τις ανακοινώνουμε περιληπτικά στην τάξη.
3. Υποθέτουμε ότι ο Απόστολος Παύλος επισκέπτεται την περιοχή μας σήμερα και αποφασίζουμε να του πάρουμε μια συνέντευξη. Τι θα τον ρωτούσαμε;

3. «Με την ψυχή στα πόδια»: Η καλή είδηση πάντα καινούρια

Από την προσπάθεια των πρώτων Αποστόλων να διαδώσουν το Ευαγγέλιο στα έθνη έχουν περάσει περίπου 2.000 χρόνια. Πολλά έχουν αλλάξει. Οι σημερινοί ιεραπόστολοι σπάνια χρειάζεται να «οδοιπορούν», αφού υπάρχει μεγάλη ευκολία στις μετακινήσεις τους, δεν πεινούν, δε διψούν, δε μένουν γυμνοί και δεν κρυώνουν, αφού έχουν βελτιωθεί οι γενικότερες συνθήκες ζωής. Επίσης, υπάρχουν κάθε είδους μέσα στην διάθεσή τους: εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, το τηλέφωνο, αλλά και το διαδίκτυο. Παρ' όλα αυτά, και σήμερα, η ιεραποστολική διακονία πολύ συχνά συναντά μεγάλες δυσκολίες και απαιτεί θυσίες.

Οι σύγχρονοι ιεραπόστολοι κηρύττουν ότι ο Χριστός αγαπάει το ίδιο όλους τους ανθρώπους σε όποια φυλή κι αν ανήκουν, όποιο χρώμα κι αν έχουν. Αλλά δεν περιορίζονται μόνο στο κήρυγμα. Βοηθούν τους ανθρώπους και στα προβλήματά τους. Οργανώνουν συσσίτια για όλους, σχολεία όπου μαθαίνουν τα παιδιά γράμματα, ιατρεία όπου τους ενημερώνουν για θέματα υγείας και τους φροντίζουν κ.ά.

Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων. Κύριλλος και Μεθόδιος

Το 862 μ.Χ., ο Ρατισλάβος, ο Σλάβος ηγεμόνας της Μοραβίας, περιοχής της ανατολικής Τσεχίας, ζήτησε από τους Βυζαντινούς να στείλουν Ιεραποστόλους για να διδάξουν στον λαό του τον Χριστιανισμό. Ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Μιχαήλ ο Γ΄ σε συμφωνία με τον Πατριάρχη Φώτιο ανέθεσε τη σημαντική αυτή αποστολή σε δυο στελέχη της Εκκλησίας από τη Θεσσαλονίκη, τους αδελφούς Κύριλλο και Μεθόδιο, οι οποίοι μιλούσαν τη σλαβική γλώσσα.

Οι δυο Ιεραπόστολοι, μαζί με επιλεγμένους συνεργάτες τους, πήγαν στη Μοραβία όπου εκεί κήρυξαν τον χριστιανικό λόγο, εκπαίδευσαν μαθητές και ιερείς, ίδρυσαν ναούς και οργάνωσαν τη λειτουργία της Εκκλησίας. Επειδή, όμως, η σλαβική γλώσσα δεν είχε δική της γραφή, έπρεπε να δημιουργηθεί εκ του μηδενός, ώστε να μπορέσει ο λαός να ακούσει και να διαβάσει τις αλήθειες του Ευαγγελίου στη γλώσσα του. Έτσι ο Κύριλλος δημιούργησε το σλαβικό αλφάβητο χρησιμοποιώντας ως βάση την ελληνική γραφή και το οποίο, προς τιμήν του, ονομάστηκε «Κυριλλικό».

Έτσι μεταφράστηκαν σε απλό και κατανοητό λόγο τα ιερά και λειτουργικά κείμενα και μπήκαν οι βάσεις της γραπτής σλαβικής γλώσσας.

Ιστορία Ε΄Δημοτικού, Στα βυζαντινά χρόνια, ΥΠ.Π.Π.Α, Αθήνα.

Ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός

Ο Άγιος Κοσμάς, γνωστός και ως Πατροκοσμάς, γεννήθηκε στο Μέγα Δένδρο της Αιτωλίας το 1714, στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Στην ιδιαίτερη πατρίδα του έμαθε τα πρώτα γράμματα και συνέχισε τις σπουδές του στο Άγιο Όρος, στην Αθωνιάδα Σχολή. Έγινε μοναχός στη Μονή Φιλοθέου και αργότερα χειροτονήθηκε ιερέας. Ο Άγιος Κοσμάς, αφού πήρε την ευλογία του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, άρχισε το ιεραποστολικό του έργο στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα. Κάτω από τον τουρκικό ζυγό, πολλοί χριστιανοί από φόβο είχαν γίνει μουσουλμάνοι, ξεχνώντας την πίστη, τη γλώσσα και την καταγωγή τους. Ο άγιος Κοσμάς γύριζε στις πόλεις και στα χωριά, κήρυττε, ίδρυε σχολεία και βάφτιζε όσους είχαν μείνει αβάπτιστοι και ενθάρρυνε με κάθε τρόπο το υπόδουλο Γένος. Η ασκητική του παρουσία και η δύναμη των λόγων του καθήλωναν όλους όσοι τον συναντούσαν.

Η μεγάλη προσφορά του Πατροκοσμά ήταν ότι, με πολλές θυσίες και αντιμετωπίζοντας πολλές δυσκολίες και εμπόδια, κατόρθωσε να ιδρύσει διακόσια «κοινά» (κατώτερα) σχολεία και δέκα «Ελληνικά» (ανώτερα). Πίστευε ότι μόνο η παιδεία μπορεί να απαλλάξει τους Έλληνες από την αμάθεια. Ο ίδιος χαρακτηριστικά έλεγε: «Δεν βλέπετε πώς αγρίεψε το Γένος μας από την αμάθειαν και εγινήκαμεν ωσάν θηρία;». Με αυτό του το έργο συνέβαλε καθοριστικά στη διάσωση της ελληνικής συνείδησης και της γλώσσας και τόνωσε τις ελπίδες των υπόδουλων Ελλήνων για την απελευθέρωση από την τουρκική κυριαρχία.

Ο Πατροκοσμάς με το κήρυγμά του αποδοκίμαζε τις φυλετικές διακρίσεις, την κοινωνική αδικία, την κατάχρηση εξουσίας. Πυρήνας της διδασκαλίας του ήταν η κοινωνική ενότητα, η ταπείνωση και η αγάπη.

Η δράση του ενόχλησε τους Τούρκους, που με αφορμή κάποιες συκοφαντικές καταγγελίες εις βάρος του τον συνέλαβαν και τον κρέμασαν έξω από το χωριό Καλικόντασι της Βόρειας Ηπείρου στις 24 Αυγούστου 1779. Η μνήμη του, όμως, έμεινε ζωντανή στον κόσμο, ο οποίος τον αγάπησε ως τον εμπνευσμένο διδάσκαλο, κορυφαίο νεομάρτυρα και άγιο. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως αναγνώρισε το 1981 τον Κοσμά τον Αιτωλό Άγιο της Εκκλησίας μας και Ιερομάρτυρα.

Ουγκάντα, Κένυα, Κορέα, Αλβανία: Παραδείγματα ιεραποστολικής δράσης

Στην **Ουγκάντα**, μια περιοχή ταλαιπωρημένη από τις συχνές πολεμικές συγκρούσεις, οι κάτοικοι κάνουν προσπάθειες να ξεπεράσουν τα καθημερινά προβλήματά τους. Με τη βοήθεια ορθόδοξων ιεραποστόλων απ' όλο τον κόσμο, η Ουγκάντα προσπαθεί να αναπτύξει τις γεωργικές καλλιέργειές της, να κτίσει ναούς, σχολεία και να γιατρέψει τις πληγές από τους πολέμους.

Η ιερή στιγμή της Θείας Μετάληψης στον ι. ναός Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, Σάγανα Κένυας

Στην **Κένυα**, το έργο αγάπης της ορθόδοξης ιεραποστολής κάνει έντονη την παρουσία του. Προσφέρονται φάρμακα, τρόφιμα και κάθε δυνατή φροντίδα στους ταλαιπωρημένους ανθρώπους. Κτίστηκαν νηπιαγωγεία, σχολεία, Πολυτεχνική σχολή στην περιοχή των Μασάι,

ιδρύθηκε Γυμνάσιο και Ιερατική Σχολή. Βέβαια, μη φανταστεί κανείς πως όλα αυτά είναι πάντα καλοφτιαγμένα, όπως τα συναντούμε στη χώρα μας. Σχολείο εκεί μπορεί να είναι ένα υπόστεγο ή ένα δέντρο με μερικούς πάγκους για θρανία. Ναός μπορεί να είναι μια καλύβα από ξερό χορτάρι. Κι όταν λένε οι Κενυάτες «Χαραμπέ», εννοούν «προσφορά αγάπης σε χρήμα ή σε είδος από το υστέρημά μου», που σημαίνει πως ο Χριστιανισμός υπάρχει στις καρδιές των ανθρώπων όλου του κόσμου, μόνο που δεν το γνωρίζουν πάντα.

Θρησκευτικά Δ΄ Δημοτικού, 2006

Τα κατηχητικά και κατασκηνωτικά προγράμματα και οι μεταφράσεις εκκλησιαστικών κειμένων αποτελούν μερικές μόνο από τις δράσεις της ορθόδοξης χριστιανικής ιεραποστολής στην **Κορέα**.

Ειδικά στην πόλη της Σεούλ, είναι συγκινητικό να μαθαίνουμε πως ο πρώτος χριστιανικός ναός κτίστηκε το 1903.

Ο πρώτος και ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, καθώς και τα πολλά εσωτερικά προβλήματα, διέκοψαν κατά καιρούς την ιεραποστολική δράση. Όμως, η Σεούλ παρέμεινε ένας σημαντικός σταθμός στον οποίο κατέφταναν αποστολές από τη Ρωσία, την Αμερική, την Ελλάδα, τη Γαλλία, τη Σερβία και απ' όσες χώρες υπήρχαν ορθόδοξες χριστιανικές κοινότητες.

Θρησκευτικά Δ΄ Δημοτικού, Η πορεία μας στη ζωή,
ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006, σελ. 84.

Ο ιερομόναχος Κοσμάς Γρηγοριάτης

Ο Κοσμάς Ασλανίδης (μετέπειτα Γρηγοριάτης) γεννήθηκε σε ένα χωριό του Κιλκίς σε μια πολύ φτωχή οικογένεια. Μικρός ήρθε με τους γονείς του στη Θεσσαλονίκη, όπου ζούσαν πολύ φτωχικά. Η σχέση του με την Εκκλησία ήταν πάντα πολύ στενή. Από μικρός, ενώ ακόμη σπούδαζε, αναγκάστηκε να εργαστεί.

Το 1975 πρωτοπήγε στην ιεραποστολή της Αφρικής. Λίγο μετά έγινε μοναχός, χειροτονήθηκε ιερέας και με ενθουσιασμό ξεκίνησε το μεγάλο έργο της ιεραποστολής στην Αφρική, και συγκεκριμένα στο Κολουέζι του Κονγκό. Έλεγε στον πατέρα του: «Εμένα με έταξε ο Θεός Ιεραπόστολο σ' αυτή την περιοχή. Όπου και να πηγαίνω, θα βοηθώ όποιον συναντήσω που έχει την ανάγκη μου». Παρά τις δυσκολίες (το τροπικό κλίμα, τις ασθένειες, την άγνωστη σ' αυτόν γλώσσα σουαχίλι κ.ά.), άρχισε ένα υπεράνθρωπο ιεραποστολικό έργο. Η ανιδιοτέλειά του και η εργατικότητά του ενέπνεε πολλούς να τον βοηθούν με διάφορους τρόπους.

Στα δέκα χρόνια του ιεραποστολικού του έργου άφησε δεκατέσσερις ιερείς, δύο διακόνους, δεκαπέντε χιλιάδες βαπτισμένους, δεκατρείς κτισμένους ναούς, τριάντα πέντε λασποκαλύβες-εκκλησίες, πενήντα πέντε ενορίες, μια πλούσια φάρμα, ένα πανέμορφο κτήμα, δύο οικοτροφεία, μια τεράστια αποθήκη, ένα δημοτικό σχολείο στο Κουλουέζι και τρία σε χωριά, ένα μοναστήρι και κοιτώνες για τους Ιεραποστόλους.

Το βράδυ της 27/1/1989 σκοτώθηκε, όταν ένα αυτοκίνητο έπεσε πάνω στο δικό του. Πριν τρεις μήνες είχε πει στον γέροντά του π. Γεώργιο: «Η ιεραποστολή δεν είναι για λίγους μήνες και όποιος θέλει να είναι ιεραπόστολος πρέπει ν' αφήσει τα κόκαλά του στο αφρικανικό χώμα». Έτσι κι έγινε. Ο τάφος του έγινε λαϊκό προσκύνημα.

Η γερόντισσα Γαβριηλία

Η Αυρηλία Παπαγιάννη γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Ήταν το τέταρτο παιδί μιας εύπορης οικογένειας. Μικρή προτιμούσε το παιχνίδι από το σχολείο. Όταν πήγε όμως στο Ζάππειο Παρθεναγωγείο, άρχισε να διαβάζει πολύ. Έμαθε Γαλλικά, Αγγλικά και μουσική. Η μητέρα της και η μεγαλύτερή της αδελφή την επηρέασαν σημαντικά σε θέματα πίστης και στη συγκρότηση της προσωπικότητάς της.

Για τη μητέρα της εξομολογήθηκε: «Όσο περνούν τα χρόνια, τόσο καταλαβαίνω και πιο πολύ, γιατί μου έδωσε ο Κύριος μια τόσο ξεχωριστή μητέρα. Γιατί ήταν για μένα η αγάπη και τίποτε άλλο. Γι' αυτό μπορώ και αγαπώ όλους και όλα».

Στη Θεσσαλονίκη φοίτησε στη Φιλοσοφική Σχολή. Αφού τελείωσε τις σπουδές της, έφτασε στην Αθήνα, όπου η πρώτη της φροντίδα ήταν να αρχίσει να εργάζεται. Έπιασε λοιπόν δουλειά σε μια ψυχιατρική κλινική, όπου παρέμεινε ένα χρόνο. Στη συνέχεια, πήγε στην Αγγλία, όπου ακολούθησε μια ειδικότητα της ιατρικής. Εκεί έκανε διάφορες δουλειές, ενώ παράλληλα βοηθούσε και φρόντιζε δωρεάν πλήθος απόρων και ανέργων. Αυτό της έδωσε την ευκαιρία να έρχεται καθημερινά σε επαφή με τον πόνο. Το 1954 πήγε στην Ινδία όπου και παρέμεινε πέντε χρόνια. Εκεί βοηθούσε ακατάπαυστα και με απεριόριστη αγάπη πλήθος λεπρών και αρρώστων. Έγινε η αιτία πολλοί άνθρωποι να βαφτιστούν Ορθόδοξοι. Ωστόσο, ποτέ δεν μιλούσε σε άλλους για τον Χριστό, αν δεν της το ζητούσαν οι ίδιοι. Την καλούσαν σε διάφορες χώρες για να μιλήσει για τον Ορθόδοξο Χριστιανισμό και πραγματικά άφηνε τα πλήθη άφωνα.

Μετά την Ινδία βρέθηκε στα Ιμαλάια για έναν χρόνο με λιτή τροφή, ολομόναχη και μέσα σε ώρες ατελείωτης προσευχής. Σε ηλικία 62 ετών έγινε μοναχή. Παρέμεινε στην Αθήνα στην Ιερά Μονή Ευαγγελίστριας. Μέσα από το μοναστήρι αλληλογραφούσε και βοηθούσε πολλούς ανθρώπους. Ακολούθησε η Αφρική, η Αθήνα, η Αίγινα και η Λέρος, όπου και πέθανε. Κάποτε ένας ξένος ιεραπόστολος την χαρακτήρισε «κακή χριστιανή», γιατί σε αντίθεση με τους άλλους ιεραπόστολους στην Ινδία, που γνώριζαν πολλές ντόπιες διαλέκτους, εκείνη δεν ήξερε καμία και μιλούσε μόνο Αγγλικά. Τότε η Γαβριηλία τού απάντησε ότι ξέρει πέντε γλώσσες: η πρώτη είναι το χαμόγελο, η δεύτερη τα δάκρυα, η τρίτη είναι το άγγιγμα, η τέταρτη είναι η προσευχή και η πέμπτη είναι η αγάπη.

Ο Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος

Ο Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος θεωρείται από τους πρωτοστάτες στη σύγχρονη αναγέννηση της Εξωτερικής Ιεραποστολής της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Η δράση του άρχισε τη δεκαετία 1981-91, στις χώρες της ανατολικής Αφρικής (Κένυα, Ουγκάντα, Τανζανία), όπου ίδρυσε και οργάνωσε την Πατριαρχική Σχολή «Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος», την οποία και διηύθυνε επί δεκαετία. Στη διάρκεια της δεκαετίας αυτής χειροτόνησε εξήντα δύο αφρικανούς κληρικούς και συγχρόνως εκπαίδευσε κατηχητές της Ορθόδοξης Εκκλησίας προερχομένους από διάφορες αφρικανικές φυλές. Σε συνεργασία με αυτούς προώθησε και βοήθησε στη μετάφραση της Θείας Λειτουργίας σε τέσσερις αφρικανικές γλώσσες. Φρόντισε για την ανέγερση δεκάδων ναών, επτά ιεραποστολικών σταθμών, καθώς και για τη δημιουργία σχολείων και σταθμών παροχής ιατρικής περίθαλψης.

Τον Ιανουάριο του 1991 ορίστηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο Πατριαρχικός Έξαρχος στην Αλβανία και τον Ιούνιο του 1992 εξελέγη Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας. Από την πρώτη στιγμή επικεντρώθηκε στη δύσκολη αποστολή που του εμπιστεύθηκε το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Αυτή ήταν η αναστήλωση και η ανασυγκρότηση της Ορθόδοξης Αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Αλβανίας.

Μετά από τεράστιες δυσκολίες, κατόρθωσε να συγκροτήσει πάνω από 400 ενορίες. Ίδρυσε Θεολογική - Ιερατική Σχολή, δύο Εκκλησιαστικά Λύκεια στο Αργυρόκαστρο (1998) και στο Δυρράχιο και σχολή Βυζαντινής Μουσικής στα Τίρανα. Επίσης μόρφωσε και χειροτόνησε νέους κληρικούς και μερίμνησε για τη μετάφραση αλλά και έκδοση λειτουργικών και άλλων θρησκευτικών βιβλίων. Φρόντισε για την ανοικοδόμηση νέων ναών, καθώς και για την αναστήλωση και επισκευή παλαιοτέρων εκκλησιών και μοναστηριών, σχολείων, κέντρων νεότητας, κέντρων υγείας, ξενώνων και εργαστηρίων της Εκκλησίας (τυπογραφείο, κηροπλαστείο, ξυλουργείο, εργαστήρια αγιογραφίας και αποκαταστάσεως εικόνων).

Παράλληλα με την ανασυγκρότηση της Αλβανικής Εκκλησίας, ίδρυσε σύγχρονα διαγνωστικά ιατρικά κέντρα, πανεπιστήμιο στα Τίρανα, οικοτροφεία μαθητών και φρόντισε για την κατασκευή τεχνικών έργων, όπως δρόμων, υδραγωγείων και διαφόρων κτιρίων κοινής ωφελείας. Συγχρόνως φρόντισε για τη διανομή εκατοντάδων τόνων τροφίμων, ιματισμού, φαρμάκων.

Για το σημαντικό του έργο και τις πολύτιμες υπηρεσίες του στην Ορθοδοξία, στην Εκκλησία και στον λαό της Αλβανίας, καθώς και για την πολυσήμαντη συμβολή του στην προώθηση της φιλίας των λαών Ελλάδος και Αλβανίας, τιμήθηκε με πολλά βραβεία και παράσημα, ενώ το 2000 υπήρξε υποψήφιος για το Βραβείο Νόμπελ Ειρήνης.

Δραστηριότητες

1. Η ομάδα μας αναλαμβάνει μια αποστολή με σκοπό να βοηθήσει κάποιους ανθρώπους σε ένα σημείο του πλανήτη μας που αντιμετωπίζουν ένα σημαντικό πρόβλημα. Τι προετοιμασίες θα κάναμε, ποιά τα σχέδια μας, τί θα πρέπει να προβλέψουμε; Φτιάχνουμε το δικό μας σχέδιο δράσης, με βάση τον παρακάτω πίνακα:

2. Διαβάζουμε εφημερίδες (έντυπες και ηλεκτρονικές) και φτιάχνουμε ένα δικό μας καθημερινό δελτίο με «καλές» και «αισιόδοξες» ειδήσεις.

Προετοιμασίες	Σχέδια	Προβλέψεις	Αντιμετώπιση

3. Συγκεντρώνουμε φωτογραφίες από το διαδίκτυο και φτιάχνουμε ένα άλμπουμ με τις ορθόδοξες χριστιανικές κοινότητες στον κόσμο.

4. Αναζητούμε, βρίσκουμε και παρουσιάζουμε στην τάξη σύγχρονες αποστολές από την Εκκλησία και διάφορες οργανώσεις, με σκοπό την αντιμετώπιση προβλημάτων και αναγκών του σύγχρονου κόσμου.

Ιεραποστολή στην Αφρική (Ζιμπάμπουε)

4. Οι ορθόδοξοι χριστιανοί στον κόσμο

Οι Έλληνες, ένας λαός θαλασσινός, δημιούργησαν αποικίες που χάνονται μέσα στον μύθο και στην προϊστορία. Στην ελληνιστική περίοδο και στην εποχή του Βυζαντίου, πολλοί Έλληνες πήγαν στην Ασία, στην Αφρική και στην Ευρώπη. Μετά την Άλωση της Πόλης, λόγιοι και έμποροι ξενιτεύτηκαν σε μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις και ίδρυσαν λαμπρές ελληνικές παροικίες. Σήμερα, μια άλλη μικρή Ελλάδα υπάρχει έξω από τα σύνορα της χώρας μας. Έξι περίπου εκατομμύρια Έλληνες ζουν σε όλους τους τόπους, ως τα πέρατα της γης. Αυτός ο Ελληνισμός είναι ένα δυναμικό κομμάτι του έθνους, με τα μάτια της ψυχής στραμμένα στη μητέρα πατρίδα. Οι απόδημοι Έλληνες βοήθησαν στον αγώνα του έθνους για την ανεξαρτησία του και, μέχρι σήμερα, κινητοποιούνται πρόθυμα στις κρίσιμες στιγμές της ιστορίας του.

Μεγάλο μέρος των αποδήμων είναι οργανωμένο σε κοινότητες. Πολλές από αυτές διαθέτουν ναό και ιερείς (εκκλησιαστικές κοινότητες) και έχουν παλιά ιστορία. Την εκκλησιαστική φροντίδα στις κοινότητες στην Κεντρική και Δυτική Ευρώπη, την Αμερική και την Αυστραλία ασκεί το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, στο οποίο ανήκουν εκκλησιαστικά.

Ορθόδοξες κοινότητες αποδήμων Ελλήνων υπάρχουν σήμερα:

- Στην Αγγλία, κυρίως από νησιώτες και Κυπρίους.
- Στη Γερμανία, στις μεγάλες βιομηχανικές πόλεις, κυρίως από μετανάστες.
- Στη Γαλλία, και περισσότερο στη Μασσαλία, που ήταν αρχαία ελληνική αποικία.
- Στην Ολλανδία (Άμστερνταμ, Ουτρέχτη, Ρότερνταμ κ.α.).
- Στο Βέλγιο, άλλοτε κυρίως από ανθρακωρύχους, τώρα από διπλωμάτες και οικονομικούς παράγοντες.
- Στην Ιταλία (Βενετία, Τεργέστη, Νάπολη).
- Στην Αυστρία, και προπάντων στη Βιέννη, όπου βρίσκεται ο ιστορικός ναός του Αγίου Γεωργίου.
- Στη Ρωσία, στην Αίγυπτο και στη Νότια Αφρική. Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, στον Καναδά και στη Λατινική Αμερική και ασφαλώς στην Αυστραλία.

Για τους απόδημους, κέντρο της κοινότητας είναι ο ναός, όπου υπάρχει. Εκεί, με λατρευτικές και άλλες εκδηλώσεις, ζουν την πίστη και τις παραδόσεις της πατρίδας. Νιώθουν ενωμένοι και δυνατοί. Διατηρούν τη γλώσσα, τα έθιμα και τον πολιτισμό τους.

Κατασκήνωση μαθητών Δημοτικού και Γυμνασίου στην ορθόδοξη ενορία Saint Paul, Κοννέκτικατ Η.Π.Α., Ιούλιος 2016

Ιδέες για δραστηριότητες

1. Παρατηρήστε τον χάρτη. Σε ποιες χώρες συναντούμε τους μεγαλύτερους πληθυσμούς ορθοδόξων; Σύμφωνα με όσα διαβάσατε παραπάνω, αλλά και μετά από μια σύντομη έρευνα, σημειώστε στον χάρτη της τάξης με σημαιάκια σε ποιες από αυτές τις χώρες υπάρχουν κοινότητες Ελλήνων ορθοδόξων.

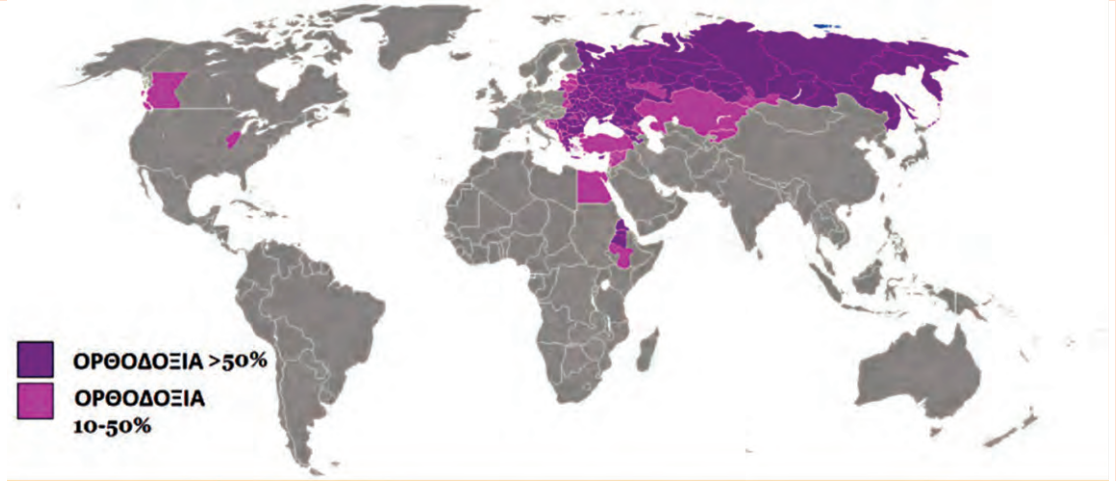

2. Χωριστείτε σε δυάδες και φτιάξτε ένα πόστερ ακολουθώντας τα παρακάτω βήματα:

– Αναζητήστε στο διαδίκτυο ελληνικές Εκκλησίες στο εξωτερικό.
– Γράψτε το όνομα της Εκκλησίας και της χώρας στην οποία βρίσκεται.
– Πότε ιδρύθηκε; Από ποιον;
– Πώς βρέθηκαν Έλληνες ορθόδοξοι σε εκείνο το μέρος;
Πείτε με λίγα λόγια την ιστορία τους.
– Πόσοι βρίσκονται εκεί σήμερα;

Άγιος Γεώργιος Βιέννης

Πάσχα Ελλήνων στην Αυστραλία

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- *Αγία Γραφή, Παλαιά και Καινή Διαθήκη*, μτφρ. από τα πρωτότυπα κείμενα, Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Αθήνα 1997.
- *Καινή Διαθήκη, Novum Testamentum Graece*, εκδ. Nestle-Aland, Γερμανία 1979.
- Διδακτικά εγχειρίδια Δημοτικού: Γ' (1992), Δ' (1993), Ε' (1995) και ΣΤ' (1995).
- Θρησκευτικά Στ΄ Δημοτικού, Αναζητώντας την αλήθεια, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006.
- Θρησκευτικά Ε΄ Δημοτικού, Οι Χριστιανοί στον αγώνα της ζωής, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006.
- Θρησκευτικά Δ΄ Δημοτικού, Η πορεία μας στη ζωή, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι., Αθήνα 2006.
- Θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Παλαιά Διαθήκη. Η προϊστορία του Χριστιανισμού.
- Θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Καινή Διαθήκη. Ο Ιησούς και το έργο του, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Π.Ι.
- Θρησκευτικά Δ΄ Δημοτικού Κύπρου, Αγώνας για το καλό, α΄τεύχος, Π.Ι. Κύπρου. Λευκωσία 2016.
- Ιστορία Ε΄Δημοτικού, Στα βυζαντινά χρόνια, ΥΠ.Π.Π.Α, Αθήνα.
- Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας», Α' Γυμνασίου, εκδ. ΟΕΔΒ, Αθήνα 1981.
- Ιερομονάχος Σάββας Αγιορείτης, *Τα ασκητικά της ενορίας*, εκδ. Ιερού Κελλίου, «Εισόδια της Θεοτόκου», Κερασιά Άγιον Όρος, 2015.
- Μοναχής Γαβριηλίας *(Αυρηλία Παπαγιάννη), Η ασκητική της αγάπης*, εκδ. Επτάλοφος, Αθήνα, Ιούνιος 2009.
- Πηνελόπης Δέλτα, *Παραμύθια και άλλα*, εκδ. Αύρα.
- Δεληκωστόπουλου Α., *Αναστάσιος, Αρχιεπίσκοπος Τιράνων & πάσης Αλβανίας, ο ποιμένας του στοχασμού, της δημιουργίας και της ειρήνης*, εκδόσεις «Επτάλοφος», Αθήνα 2005.
- Ιουστίνου του Φιλόσοφου και Μάρτυρος, *Α΄ Απολογία*, 67, 3-5, ΒΕΠ 3, 198.
- Πρωτοπρ. Γεωργίου Κουγιουμτζόγλου, *Λατρευτικό Εγχειρίδιο*, Θεσσαλονίκη, 2014.
- Άννα Κωστάκου-Μαρίνη, *Το Πάσχα της Αννούλας*, εκδ. Παρουσία, Αθήνα 1994.
- Άννα Κωστάκου-Μαρίνη, *Οι γιορτές του Αποστόλη*, εκδ. Παρουσία, Αθήνα.
- Άννα Κωστάκου-Μαρίνη, *Η γιορτή του Σωτήρη*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1996.
- Γεώργιος Μέγας, *Ελληνικές γιορτές και έθιμα της λαϊκής λατρείας*, εκδ. Εστία, Αθήνα 2007.
- Ματθαίος Μουντές, *Ιστορίες από τη Βίβλο, Παλαιά Διαθήκη*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997.
- Ματθαίος Μουντές, *Ιστορίες από τη Βίβλο, Καινή Διαθήκη*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1998.
- Μαρίζα Ντεκάστρο, *Βυζαντινή Τέχνη. Οδηγός για παιδιά*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2001.
- Μαρίζα Ντεκάστρο, *Διαβάζοντας τις βυζαντινές εικόνες*, εκδ. Νέοι Ακρίτες, Αθήνα 1992.
- Παπαγεωργίου Γιώργου, *Ο άγιος Λουκάς της Κριμαίας και ο Αλβέρτος Σβάιτσερ. Παράθεση δύο μεγάλων*, Ναύπλιο 2016.
- Ν. Γαβριήλ Πεντζίκη, *Ομιλήματα*, εκδ. Ακρίτας, 1992.
- Σμέμαν, Αλέξανδρου, *Μεγάλη Σαρακοστή*, Εκδόσεις Ακρίτας.
- Φλωρόφσκυ Γεώργιος, *Το σώμα του ζώντος Χριστού. Μια ορθόδοξη ερμηνεία της Εκκλησίας*, μτφρ. Ι. Παπαδόπουλου, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1999, σ. 28-30.
- Μον. Θεοδώρα Χαμπάκη, *Γεροντικό. Σταλαγματιές από την πατερική σοφία*, εκδ. Λυδία, Αθήνα 2017.
- Σοφίας Χατζή, *Μουτότο, Μια μικρή αφρικάνικη ιστορία*, σελ.58-59, εκδ. Άθως Παιδικά, Αθήνα 2009.
- *Τα παιδιά διαβάζουν τη Βίβλο*, εκδ. Ελληνική Βιβλική Εταιρία, Αθήνα 2005.
- Rodney Stark, *Η εξάπλωση του Χριστιανισμού. Πώς το άσημο και περιθωριακό κίνημα του Χριστού εξελίχθηκε σε κυρίαρχη θρησκευτική δύναμη στο Δυτικό Κόσμο μέσα σε λίγους αιώνες*, μτφρ. Λουκά Μ., εκ. Άρτος Ζωής, Αθήνα, 2005, σ. 318.
- Erhart Kästner, *Die Stundentrommel vom Heiligen Berg Athos*, εκδ. Insel, Φρανκφούρτη 1978, σ. 103-105.
- Ανάσταση Παρθένη, http://i-m-patron.gr/i-m-patron-old.gr/keimena/texnh/neoellhn.html
- Αδελφότητα Ορθόδοξου Εξωτερικής Ιεραποστολής,http://www.ierapostoles.gr/
- Ιεραποστολικός Σύνδεσμος «Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός», «Ο μακαριστός Ιεραπόστολος του Ζαΐρ (σημερινό Κονγκό) πατήρ Κοσμάς Γρηγοριάτης» ανάκληση 8/2/2017 από http://www.ierapostolos.gr/news_article.php?ID=62
- Διακόνημα, «Η ζωή της γερόντισσας Γαβριηλίας», ανάκληση 8/2/2017 από http:// www.diakonima.gr (24/2/2010).
- ΙΕΠ, Νέο Πρόγραμμα Σπουδών Θρησκευτικά, Διδακτικό Υλικό Δημοτικό, Ε΄ τάξη, http://www.iep.edu.gr/thriskeftika/

– AMEN, Πύλη Εκκλησιαστικών Ειδήσεων, δημοσίευση 18/3/2012, ανάκληση 15/2/2017 από
http://www.amen.gr/article/o-iereas-pou-metafrazei-to-euaggelio-sti-noimatiki
– Εφημερίδα Kefaloniatoday, δημοσίευση 5/11/2014, ανάκληση 15/2/2011 από
https://www.kefaloniatoday.com/psyxagogia/kefalonitiko-allou-papa-evangelio-allesekfrasis-100985.html

Πρόσθετο εικονιστικό υλικό. Προσπελάστηκε στο διαδίκτυο στις 6-3-2020

– Ev. 1 Οι Προφήτες της Βίβλου: Κλήση για μετάνοια και αναγγελία του ερχομού του Μεσσία
https://www.tanea.gr/wp-content/uploads/2019/11/prosfiges111.jpg
http://newpost.gr/kosmos/598882/h-anish-maxh-ths-afrikhs-enantion-ths-peinas

– Ev. 2 «Εγώ ειμί η Οδός, η Αλήθεια και η Ζωή». Η διδασκαλία του Χριστού
http://users.sch.gr/aiasgr/Ihsous_Xristos/Paraboles/H_parabolh_tou_sporea.htm

– Ev. 3 Συμπόρευση με όρια και κανόνες
https://www.mag24.gr/lamia-protia-stin/
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%89%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%B7%CF%82_(%CE%B6%CF%89%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%BA%CE%AE)
http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/3566
https://www.protothema.gr/paidi/article/407366/bullying-pos-tha-katalavoume-oti-to-paidi-einai-thuma-sholikou-ekfovismou/

– Ev. 4 Αναγνωρίζοντας και διορθώνοντας τα λάθη μας
https://www.iellada.gr/thriskeia/o-pateras-poy-agkaliase-ton-asoto
https://www.iellada.gr/thriskeia/giati-gonatizoyme-tin-kyriaki-tis-pentikostis-pano-se-fylla-karydias
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B5%CE%BD%CF%84%CE%B7%CE%BA%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%AE#/media/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:El_Greco_006.jpg
https://slideplayer.gr/slide/12101274/

– Ev. 5 Η Εκκλησία του Χριστού μπαίνει στην ιστορία
https://neotita.gr/%CE%B8%CE%B5%CE%BF%CF%86%CE%AC%CE%BD%CE%BF%CF%85%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CF%81%CE%B7%CF%84%CF%8C%CF%82-%CE%B7-%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BD%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%80%CE%B5%CE%BD%CF%84/
https://perierga.gr/2011/03/giati-ta-poulia-petoun-se-schimatismo-v/
https://www.agiosgeorgioshaidarioy.gr/agiosloykas.html
https://bigorski.org.mk/el/monastiki-kathimerinotita/

– Ev. 6 Αγώνας για τη διαφύλαξη της αλήθειας
https://www.orthodoxianewsagency.gr/epikairotita/oi-amerikanoi-den-gnorizoun-tin-agia-triada/

– Ev. 7 Ο Χριστιανισμός εξαπλώνεται στον κόσμο
https://www.romfea.gr/patriarxeia-ts/patriarxeio-alexandreias/19636-pos-na-stirijete-tin-ierapostoli-tis-im-zimpampoue

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0229
ISBN 978-960-06-6142-2

ΙΤΥΕ
"ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ"
ινστιτουτο
τεχνολογιας
υπολογιστων & εκδοσεων

(01) 000000 0 10 0229 4